รู้ภัยของพระพุทธศาสนา

พัฒนาการนับถือศาสนาของคน

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

มูลนิธิปัญญาประทีป

โรงเรียนปัญญาประทีป *และ* โรงเรียนทอสี

รู้ภัยของพระพุทธศาสนา

พัฒนาการนับถือศาสนาของคน

© สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

ISBN 974-90217-4-6

ชื่อเดิม: *ภัยแห่งพระพุทธศาสนา ในประเทศไทย*

พิมพ์ครั้งแรก - กุมภาพันธ์ ๒๕๔๕

พิมพ์ครั้งที่ ๒๒ - พฤศจิกายน ๒๕๔๕

ชื่อต่อมา: *ภัยแห่งพระพุทธศาสนา - ความรู้เพื่อพัฒนาการนับถือศาสนาของคน*

พิมพ์ครั้งที่ ๒๓ (นับต่อ) - มกราคม ๒๕๕๔ ๑,๐๐๐ เล่ม

ชื่อใหม่: *รู้ภัยของพระพุทธศาสนา - พัฒนาการนับถือศาสนาของคน*

พิมพ์ครั้งที่ ๒๗ (ปรับปรุง-เพิ่มเติม) – ก.ค. ๒๕๖๐ เล่ม

- มูลนิธิปัญญาประทีป โรงเรียนปัญญาประทีป และโรงเรียนทอสี

ข้อมูล: พระมงคลธีรคุณ (อินศร จินฺตาปญฺโญ)
[ถอดจากเสียงเป็นตัวอักษร - ทำเล่ม พ.ศ. ๒๕๔๔]

แบบปก:

พิมพ์ที่

อนุโมทนา

มูลนิธิปัญญาประทีป โรงเรียนปัญญาประทีป และโรงเรียนทอสี มีกุศลฉันทะที่จะจัดพิมพ์หนังสือ ***รู้ภัยของพระพุทธศาสนา - พัฒนาการนับถือศาสนาของคน*** เพื่อใช้งานในการศึกษาพุทธปัญญาที่โรงเรียน และเพื่อแจกแก่กัลยาณมิตรเครือข่ายโรงเรียนวิถีพุทธ และแจกเป็นธรรมทานแก่สาธารณชนที่ใฝ่ธรรมทั่วไป

ในช่วงเดือนสิงหาคม – ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ อาจารย์วิทิต รัชชตาตะนันท์ รองประธานมูลนิธิปัญญาประทีป ผู้อำนวยการโรงเรียนปัญญาประทีป ได้ขออนุญาตพิมพ์หนังสือธรรมทาน โดยมีรายการหนังสือซึ่งได้แจ้งไว้ และทยอยพิมพ์เผยแพร่ไปตามโอกาส รวม ๑๐ รายการ นับถึงวาระนี้เป็นรายการที่ ๑๑

ธรรมทานนั้น เป็นการให้อย่างสูงสุด ที่พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญว่า เป็นทานอันเลิศ ชนะทานทั้งปวง เป็นการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อการศึกษาของประชาชน ในการพัฒนาปัญญาอันเป็นองค์ธรรมสำคัญสูงสุด ที่จะนำมนุษย์ให้ลุถึงสันติ วิสุทธิ์ วิมุตติ เป็นพุทธะ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ผู้มีความสุขในอิสรภาพที่แท้ และเกื้อการุณย์แก่มวลประชาทั้งโลก

ขออนุโมทนาธรรมทานบุญกิริยาของมูลนิธิปัญญาประทีป โรงเรียนปัญญาประทีป และโรงเรียนทอสี ในวาระนี้ ขอกุศลจริยาที่ได้บำเพ็ญ จงเป็นปัจจัยอำนวยจตุรพิธพรแก่ท่านผู้ประกอบจาคธรรม ให้งอกงามในธรรมและความสุข และนำมาซึ่งความเกษมศานต์ สถาพรแห่งสังคมประเทศชาติยั่งยืนนานสืบไป

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐

บันทึก

(ในการพิมพ์ปีที่ ๑๐ ครั้งที่ ๒๓)

หนังสือเล่มนี้เกิดจากการพูดครั้งหนึ่งนานมาแล้ว และมีชื่อเดิมตามปาฐกถาที่ได้รับนิมนต์ให้พูดนั้นว่า *ภัยแห่งพระพุทธศาสนาในประเทศไทย*

หลังจากพูดในวันนั้นผ่านไป ๙ วัน (๑๑ ก.ย. ๒๕๔๔) ได้มีข่าวใหญ่ของโลก คือผู้ก่อการร้ายขับเครื่องบินชนตึก World Trade Center ที่เมืองนิวยอร์ก แต่ที่จริง ตั้งแต่ต้นปี ๒๕๔๔ นั้น มีข่าวร้ายโด่งดังมาตลอด คือความรุนแรงของพวกทาลีบัน โดยเฉพาะการทำลายพระพุทธรูปใหญ่ ๒ องค์ ที่เมืองพามิยาน เหตุการณ์ร้ายเหล่านี้คงทำชาวพุทธตื่นตัวขึ้นมาต่อภัยเกี่ยวกับศาสนา จึงมีการสนใจพิจารณาพูดจากันในเรื่องนี้

บัดนี้ นับจากพูดครั้งนั้น เวลาผ่านมาจะขึ้นปีที่ ๑๐ ใน พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้ตกลงปรับขยายชื่อหนังสือว่า *ภัยแห่งพระพุทธศาสนา–ความรู้เพื่อ**พัฒนาการนับถือศาสนาของคน*** * ทั้งนี้ แม้ชื่อจะยาวมาก แต่ก็จะสื่อสาระและความมุ่งหมายให้ชัดขึ้น พร้อมทั้งปรับเติมถ้อยคำและข้อความบางแห่งให้กระชับความที่มุ่งหมาย

หวังว่า มนุษย์จะตื่นรู้ขึ้นมาพัฒนาการนับถือศาสนาของตน ให้เป็นไปในทางที่สร้างสรรค์และเกื้อกูลต่อกัน ดังที่มุ่งหมาย

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

๒๘ ธันวาคม ๒๕๕๓

---

* หลังพิมพ์ครั้งที่ ๒๓ นี้ ถึงปี ๒๕๕๙ จะมีการพิมพ์ใหม่ ได้ยกงานขึ้นมาจัดปรับรูปแบบการพิมพ์ให้เข้าระบบเป็นระเบียบและจุความากขึ้น กับทั้งย้ายลำดับเนื้อความในบางแห่ง แก้ไขขัดเกลาสำนวนความในบางตอน แต่งานชะงักค้างอยู่

เวลาผ่านไปปีหนึ่ง ถึงเดือน ก.ค. ๒๕๖๐ (ปีที่ ๑๖ ของหนังสือ) นี้ จึงมีโอกาสยกงานขึ้นมาทำต่อ นอกจากปรับแก้เล็กๆ น้อยๆ แล้ว ได้เติมส่วน **"ปิดท้าย"** เพิ่มเข้ามา รวมแล้วมีเนื้อหามากขึ้นหลายหน้า แต่เพราะจัดเรียงให้จุความ ทั้งเล่มจึงกลับมีจำนวนหน้าน้อยลง เสร็จแล้วได้ปรับแก้ชื่อหนังสือให้สั้นลง และให้เรียกง่ายขึ้นว่า *รู้ภัยของพระพุทธศาสนา–**พัฒนาการนับถือศาสนาของคน***

สารบัญ

อนุโมทนา & บันทึก..... *ก – ข*

กล่าวนำ *โดยประธานการเสวนา: นพ.สมพนธ์ บุณยคุปต์*..... ๑

พัฒนาการนับถือศาสนาของคน ๕

ถึงจะฟังเรื่องร้าย ก็ทำใจให้สบาย
แต่ถึงแม้ใจสบาย ก็ต้องไม่ประมาทเสมอไป ๕

โลกนี้ที่ว่าศิวิไลซ์นักหนา
แต่ปัญหาลัทธิศาสนา และเผ่าพันธุ์ ก็ฆ่าฟันรบกันไม่จบสิ้น ๗

ตอน ๑ ภัยภายนอก ๙

ฝรั่งแสนแปลกใจ แต่ไหนแต่ไร
เมืองไทยใจเสรี ไม่มีที่ไหนเทียมเท่า ๑๒

ฝรั่งช่วยให้รู้ว่าที่เมืองเขา คนหนีภัยศาสนา
พอมาเมืองไทย คนสยามเอาใจต้อนรับอย่างดี..... ๑๖

ไม่ว่าจะเกิดเหตุการณ์อะไร ชาวพุทธควรได้ปัญญา
มองดูความคิดจิตใจคน ที่จะส่งผลข้างหน้าต่อไป..... ๑๙

คนไทยชื่นชมนับถืออเมริกา
ควรรู้จักว่า อเมริกาเป็นมาอย่างไร.....๒๓

กลมกลืนมา กลมกลืนไป
ในความมืดมัว เนื้อตัวก็จะหายไป ๒๘

ความสัมพันธ์ทางศาสนา มีฐานอยู่แล้วคือเมตตา
ยิ่งว่ากันได้ตรงไปตรงมา ก็ยิ่งจะมั่น..... ๓๑

ภัยนอก-ภัยใน ต้องแก้ไขทั้งสอง
มองให้รู้เข้าใจ การศึกษาจึงจะได้ผลดี..... ๓๔

หากบาทหลวงจะนำคำพุทธไปใช้
ขอโปรดให้อยู่ในระบบเทียบเคียง ๓๘

ใจดีมีเมตตา ไม่ประมาทที่จะใช้ปัญญา
เอาความรู้มาพัฒนาคน ในการนับถือศาสนา ๔๑

ตอน ๒ ภัยภายใน ๔๖

จะใจกว้างและมีเมตตา
ต้องเจริญปัญญาให้มาก ๔๖

มองดูสภาพเมืองไทย
ผู้ใหญ่เริ่มทำงาน ด้วยการไหว้เจ้า ๔๙

ส่วนชาวบ้าน ก็ฝันหวังลาภลอย
คอยขูดหาเลขหวย ถึงกับกราบไหว้สัตว์วิปริตพิการ..... ๕๑

ทั้งที่เป็นสิทธิของตัว และต้องร่วมรับผิดชอบ
กลับทำตัวเป็นคนนอก เหมือนบอกว่าฉันไม่เกี่ยว..... ๕๔

ที่ว่าวางเฉยมีอุเบกขา ไม่แน่นะว่าจะดี
ถ้าเฉยไม่รู้ เฉยเมย กลายเป็นเฉยโง่ ยิ่งเต็มที..... ๕๖

ปล่อยวางได้ คือจิตใจของบัณฑิต
แต่ถ้าปล่อยปละละเลย ก็ผิด กลายเป็นกรรมของคนพาล ๕๘

อย่ามองแต่ผล วิจารณ์แค่เปลือกผิว
ต้องใช้ปัญญาหยั่งเหตุปัจจัย ให้เห็นไกล ให้เห็นยาว ๖๒

รักษาพระพุทธศาสนา คือรักษาพระธรรมวินัย
ศึกษาให้รู้ และใช้เป็นหลักวินิจฉัย..... ๖๖

บรรพบุรุษเพียรรักษาพระไตรปิฎกไว้
ขอให้เพียรนำมาเรียนมาใช้ จะได้ชื่อว่าเป็นลูกหลานที่ดี ๖๙

พ.ร.บ. สงฆ์ จะไร้ความหมาย ถ้าไม่เป็นฐานรองรับธรรมวินัย
และไม่เป็นหลักประกันให้พระเณรเจริญในไตรสิกขา ๗๒

ศาสนาขาดทายาท พระเณรขาดการศึกษา
ชาติไม่พ้นปัญหาไปได้..... ๗๖

ถึงเวลาต้องช่วยวัดหลวงตาสร้างศาสนทายาท
ถ้าหลวงตามีการศึกษาดี ก็มีผู้นำให้แก่ชุมชนได้..... ๘๐

ทั้งเอกชน-ราชการ-สื่อสารมวลชน
ต้องแน่วแน่ทำงานเพื่อจุดหมาย ๘๓

ไม่ต้องพูดถึงว่าจะขึ้นหน้าฝรั่ง-ญี่ปุ่น ไปนำเขา
แม้แค่จะตาม เราก็ยังไม่รู้ไม่เป็น..... ๘๕

ไทยจะก้าวหน้าได้ ต้องเปลี่ยนวิธีตามเสียใหม่
ไทยจะก้าวนำ ต้องมีความอยากทำและอยากสร้างสรรค์ ๘๙

สนทนาต่อท้าย **..... ๙๓**

อย่ามัวประมาทปล่อยตัวเรื่อยเฉื่อย
ถึงเวลารวมตัวกัน หมั่นประชุมทำงานพระศาสนา..... ๙๓

ชุมชนพุทธไทย ถึงจะกระจายเป็นหน่วยย่อย
ถ้าถือหลักการร่วมกันไว้ ก็เป็นหนึ่งเดียวได้ทั้งประเทศ..... ๙๖

ถ้าจะรักษาพุทธศาสนาในไทยให้เจริญมั่นคง
ต้องส่งกำลังไปฟื้นชุมชนชนบทขึ้นมาให้ได้..... ๙๙

พระทั้งหลายจะเทศน์เป็นหรือไม่ก็ตาม
ต้องให้ธรรมแก่ชาวบ้านให้ได้..... ๑๐๑

ญาติโยมห่วงใยว่าสร้างวัดกันใหญ่โต แต่ประโยชน์จมหาย
ถ้าเริ่มฟื้น ๒๕-๓๐ วัดขึ้นเป็นตัวอย่าง ก็เดินหน้าได้ ๑๐๔

ขอพุทธศาสนาเมืองไทย อย่ากลายเป็นลัทธินานาจารย์
ขอให้รวมกันเป็นหนึ่งเดียว แน่วไปที่องค์พระพุทธเจ้า..... ๑๐๗

บทแถมท้าย:

บาทหลวงฝรั่งเข้ามาสมัยพระนารายณ์
ทำไมว่า เมืองไทยใจเสรี ไม่มีที่ไหนเทียมเท่า ๑๑๒

ก่อนทำสงครามโลก ฝรั่งเคยมีสงครามระดับทวีป
สูญชีพ บ้านเมืองย่อยยับ ด้วยสงครามศาสนา..... ๑๑๓

ประวัติศาสตร์ฝรั่งเศสบ่งบอกไว้
อนาคตของคนไทย ถ้าพระนารายณ์เปลี่ยนไปเป็นคริสต์..... ๑๑๗

ในอดีต มีเรื่องให้รู้กันมา
ลัทธิล่าเมืองขึ้น ผนวกกับการเผยแพร่ศาสนา ๑๒๑

การหนีภัยศาสนาจากอังกฤษและฝรั่งเศส
เป็นเครื่องล่อหลอมประเทศที่ชื่อว่าอเมริกา ๑๒๔

ราชอาณาจักรโปรเตสแตนต์คืออังกฤษนี้
จะไม่มีชาวคาทอลิกขึ้นเป็นราชา..... ๑๒๙

ตะวันตกเข้มแข็งก้าวหน้า เพราะดิ้นรนมาในระบบบีฑาแข่งขัน
มนุษย์ควรแสวงวิถีทางพัฒนาที่เป็นอารยะยิ่งขึ้นไปกว่านั้น..... ๑๓๒

ศาลสูงสุดของอเมริกาเตือนคนของเขา
ให้รู้จักรากเหง้าแห่งชาติของตัวที่เป็นมา ๑๓๖

– ปิดท้าย –

ธรรมดาคนก็ต่างกัน
ได้มาสังสรรค์กันดี ก็มีไมตรีสัมพันธ์..... ๑๔๓

กล่าวนำ

โดย ประธานการเสวนา: นพ.สมพนธ์ บุณยคุปต์

ขอกราบนมัสการพระคุณเจ้า และท่านผู้เข้าร่วมเสวนาประสาพุทธในครั้งที่ ๓

ชมรมพุทธศาสนาโรงพยาบาลวิชัยยุทธ รู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่งและยินดีอย่างมากที่ในการเสวนาครั้งนี้ พระคุณเจ้าพระธรรมปิฎกแห่งวัดญาณเวศกวัน ได้เมตตามานำเสวนาในหัวข้อเรื่อง **"ภัยแห่งพระพุทธศาสนาในประเทศไทย"** ซึ่งเชื่อว่าจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่ชาวพุทธทุกคน ทั้งที่มาในวันนี้ และที่จะได้อ่านหรือฟังเทปที่บันทึกจากรายการในครั้งนี้ คงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องแนะนำพระคุณเจ้า เพราะทุกท่านรู้จักดีอยู่แล้ว คงได้เคยอ่านหนังสือเล่มใดเล่มหนึ่งของท่าน เพราะว่าพระคุณเจ้ามีชื่อเสียงระดับโลก

แต่ที่สำคัญที่สุดก็คือ เมื่อใดก็ตามที่จะมีผู้เบี่ยงเบนพระธรรมคำสอน ไม่ว่าองค์กรนั้นจะยิ่งใหญ่เพียงใด พระคุณเจ้าจะออกมาเป็นผู้ชี้ความถูกต้องอย่างโดดเด่นและโดดเดี่ยว แต่อยากจะขอกราบเรียนว่าอย่างน้อยมีพวกเราชาวพุทธที่อยู่ร่วมกับท่านเสมอ

ผมขอเรียนทุกท่านว่า ท่านพระคุณเจ้าสุขภาพไม่ค่อยสู้แข็งแรงนัก ไม่ได้บรรยายในที่ใดมาเป็นเวลา ๓ ปีกว่าแล้ว ทุกท่านจึงโชคดีมากที่จะได้ฟังการบรรยายในวันนี้

ก่อนการเสวนา ผมขอทำสิ่งที่เป็นรูปแบบของเสวนาก่อน คือสรุปผลของการเสวนาในครั้งที่แล้ว และเสนอข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในรอบเดือนที่ผ่านมา

สำหรับในการเสวนาครั้งที่ ๒ ในหัวข้อเรื่อง “**การศึกษาพุทธธรรม ในเด็กเล็กและเยาวชน**” เพราะเราเห็นว่าการอบรมเพื่อสร้างเด็กจะต้องเริ่มตั้งแต่ชั้นอนุบาล ซึ่งหลังจากที่เราได้เสวนากัน ในวันรุ่งขึ้นในวันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๔๔ ก็ได้ข่าวว่า ท่านนายกฯ ทักษิณ และรัฐมนตรีศึกษาธิการได้ให้ความเห็นว่า หลักสูตรบังคับ ๑๒ ปี ควรจะเริ่มตั้งแต่อนุบาล แทนที่จะเป็น ป.๑ ซึ่งถึงแม้จะมีเสียงคัดค้านจากหลายท่าน แต่ก็คงจะต้องดูต่อไปว่าจะออกมาเป็นอย่างไร

ในการเสวนาครั้งที่ ๒ ของเรานั้น ได้รับความกรุณาจากอาจารย์ประภาภัทร นิยม จากโรงเรียนอนุบาลรุ่งอรุณ และคุณครูอนินทิตา โปษะกฤษณะ จากโรงเรียนอนุบาลหนูน้อย ซึ่งได้นำหลักพระพุทธธรรมจากพระคุณเจ้าพระธรรมปิฎกและท่านพุทธทาสภิกขุ เข้าไปเป็นหลักในการอบรมอนุบาลอย่างได้ผล และที่สำคัญคือได้เน้นในการนำครูเข้าไปปฏิบัติธรรมเสียก่อน ซึ่งทำให้บรรดาคุณครูทั้งสองโรงเรียนนี้ได้มีโอกาสสัมผัส ได้รับประโยชน์ และได้รับความซาบซึ้งจากการปฏิบัติศึกษาทางธรรมะเป็นอย่างยิ่ง ทำให้เชื่อและได้เห็นว่า เด็กที่ผ่านการเรียนการสอนในแบบนี้แล้วจะเป็นเด็กที่ดีมีคุณธรรม

ในการเสวนาครั้งนั้น แพทย์หญิงศรีธรรม ธนะภูมิ และนายแพทย์โรจน์รุ่ง สุวรรณสุทธิ ก็ได้ให้ความเห็นทางการแพทย์ ในการพัฒนาเด็ก และมีตัวอย่างเยาวชนที่ได้ใฝ่ธรรมะตั้งแต่เด็ก โดยสอบได้นักธรรมเอกตั้งแต่อายุ ๑๒ ปี และเรียนได้ที่หนึ่งทุกวิชา จนได้รับทุนศึกษาถึงปริญญาเอก ขณะที่เรียนอยู่ ม.๓ ทางชมรมจะได้มีการจัดประชุมกลุ่มย่อย เพื่อให้มีหลักสูตรการสอนอบรมเด็กในวัยต่างๆ ให้เป็นรูปธรรมต่อไป

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อเดือนสิงหาคม ๒๕๔๔ เป็นเหตุการณ์ที่ทำให้เห็นว่า สิ่งที่เราได้กำลังพูดกันอยู่นี้เป็นเรื่องที่มีความสำคัญ คือ

คดีแรก เด็กอายุ ๙ ขวบ ฆ่าเด็กอายุ ๓ ขวบ และอีกคดีหนึ่งก็คือ เด็กชายอายุ ๑๒ ปี ที่เรียนอยู่ ป.๖ สี่คน ได้ฉุดนักเรียนหญิงอายุเท่ากันไปทำอนาจาร ซึ่งเป็นข่าวที่ช๊อคต่อคนไทยมาก ทำให้เห็นความจำเป็นที่เราจะต้องมุ่งไปที่เยาวชน ตั้งแต่เล็ก เพื่อทำให้เยาวชนรุ่นใหม่สามารถยึดธรรมะของพุทธศาสนา ที่จะให้มีการดำรงชีวิตเป็นคนที่ดีต่อไปในอนาคต เราอาจจะสายเกินไปที่จะไปแก้ไขเด็กที่โตกว่านี้ แต่ถ้าเราไม่ทำอะไรในตอนนี้ก็คงจะเป็นปัญหา

สำหรับเรื่องที่สอง ความเคลื่อนไหวในวงการพุทธศาสนา ในรอบเดือนนี้มีน้อยกว่าเดือนที่แล้ว แต่ก็ไม่ค่อยจะมีข่าวดีเท่าไร ซึ่งเชื่อว่าพระคุณเจ้าคงจะได้พูดครอบคลุมถึงเรื่องนี้ด้วย คือข่าว

เมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม สมเด็จพระสังฆราชได้เสด็จในงานครบรอบ ๖๐ ปีของกรมการศาสนา เตือนว่าอย่าประมาทเพราะภัยร้ายกินศาสนา

วันที่ ๒๔ สิงหาคม ก็มีข่าวของมหาเถรสมาคมบริจาคเงินสองล้านช่วยวัดที่น้ำท่วมในภาคเหนือ แล้วอีกข่าวหนึ่ง ก็คือว่า เจ้าอาวาสวัดที่ถูกน้ำท่วมที่หล่มสัก ถูกหาว่าอมเงินบริจาคหนึ่งหมื่นกว่าบาท แต่ก็ตกลงกันได้ แล้วก็มีเจ้าอาวาสวัดคลองยาง จังหวัดสระแก้ว ถูกจับสึกเพราะข่มขืนสาวลูกสอง

วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๔๔ พระรักษาการเจ้าอาวาสวัดกลางดงที่ปากช่อง ถูกระเบิดเสียชีวิต ซึ่งจากพระที่อยู่ในวัดเดียวกันเป็นผู้จ้าง

วันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๔๔ ก็มีข่าวที่ พ.ร.บ.คณะสงฆ์ที่ทางมหาเถรสมาคมกำลังจะนำเข้าสู่สภา ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมอีกหลายมาตราจากร่างเดิม และมีการลดบทบาทของมหาคณิสร มีการเปลี่ยนประธานกองทุนเพื่อพุทธศาสนาและศาสนสมบัติกลาง จากพระสงฆ์ให้เป็นฆราวาส ซึ่งรายละเอียดเรื่องนี้ก็คงต้องติดตามดูเมื่อ พ.ร.บ. ฉบับนี้เข้าสภา หรือเข้า ครม.ต่อไป

ในวันที่ ๒๙ สิงหาคม ๒๕๔๔ ก็มีข่าวของคดีเก่า คือ เจ้าอาวาสวัดประดู่ฉิมพลี ถูกศาลตัดสินจำคุก ๕ ปี คดียักยอกเงินซื้อที่ดินตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๓๗ อีกข่าวหนึ่งคือ กรมการศาสนาสอบเจ้าอาวาสชั้นธรรม ที่ปทุมธานี เกี่ยวข้องกับสีกา ซึ่งยังไม่ชัดเจนว่าจะเป็นเรื่องถูกกล่าวหาหรือไม่

วันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๔๔ ก็มีข่าวว่า พระกับเณรจำนวนมากที่เชียงใหม่ เข้าเล่นเกมตามเน็ตคาเฟ่จนถึงดึกดื่นค่ำคืน เพราะว่าเปิด ๒๔ ชั่วโมง

ทั้งหมดนี้ก็เป็นข่าวในวงการสงฆ์ในช่วงรอบเดือนที่แล้ว

สำหรับวันนี้ ก็เป็นกุศลอย่างยิ่งที่เราจะได้ฟังพระคุณเจ้าพระธรรมปิฎกพูดถึง *"ภัยของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย"* ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเกี่ยวข้องกับความมั่นคงของประเทศไทย และความสงบสุขของคนไทย ดังที่เราได้เสวนากันมาสองครั้งก่อนโน้นว่า ถ้าภาวะของพุทธศาสนาในประเทศไทยเปลี่ยนแปลงไป จะเกิดผลกระทบอันเลวร้ายต่อคนทุกคนที่อยู่ในประเทศไทย ไม่ว่าเขาจะนับถือศาสนาใดก็ตาม เพราะประเทศจะไม่มีความสงบสุข

วันนี้เราคงจะได้รู้ว่าภัยของพระพุทธศาสนานั้นมีในรูปแบบใดบ้าง ตามที่พระคุณเจ้าจะได้ชี้แจงให้เห็น

ผมขอกราบนิมนต์พระคุณเจ้า

รู้ภัยของพระพุทธศาสนา

พัฒนาการนับถือศาสนาของคน*

ขอเจริญพร ท่านประธานการเสวนา และสาธุชนผู้สนใจใฝ่ธรรมทุกท่าน ทั้งบุคคลภายใน ร.พ. วิชัยยุทธ และญาติโยมที่มาจากข้างนอก

วันนี้ อาตมภาพได้รับนิมนต์มา ถือเป็นครั้งพิเศษ ไม่ใช่พิเศษสำหรับโยม แต่พิเศษสำหรับตัวอาตมภาพเอง คือ อย่างที่ท่านประธานเสวนาได้พูดแล้วว่า ไม่ได้ออกไปพูดข้างนอกนานแล้ว ความจริงไม่ใช่ ๓ ปี แต่ ๕ ปีแล้ว วันนี้มาพูดที่โรงพยาบาลวิชัยยุทธ ความจริงก็ไม่ใช่ข้างนอกอีก เพราะเป็นโรงพยาบาลซึ่งเคยมาอาพาธอยู่ จึงถือว่าพูดอยู่ข้างในนี้เอง ยังไม่ได้ออกไปพูดข้างนอก

ถึงจะฟังเรื่องร้าย ก็ทำใจให้สบาย แต่ถึงแม้ใจสบาย ก็ต้องไม่ประมาทเสมอไป

วันนี้ท่านนิมนต์ให้พูดเรื่อง "ภัยแห่งพระพุทธศาสนาในประเทศไทย" ชื่อเรื่องนี้ทำให้ไม่น่าสบายใจ เพราะเรื่องภัยนั้นไม่ดี ใครๆ ก็ไม่ชอบ แต่วันนี้ขอร้องโยมว่าให้ฟังอย่างสบายใจ เมื่อฟังอย่างสบายใจแล้ว ต้องขอต่อไปว่าอย่าประมาทด้วย เพราะความสบายใจของปุถุชนมักมากับความประมาท

---

* ปาฐกถานำของพระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต) ในการเสวนา ที่ ร.พ.วิชัยยุทธ ๒ ก.ย. ๒๕๔๔

คนเราพอสุขสบายก็มีความโน้มเอียงว่าจะเฉื่อย จะนอน จะเพลิน ต้องมีอะไรมาบีบเค้น จึงจะตื่นตัว กระฉับกระเฉง ลุกขึ้นวิ่งเต้น กระตือรือร้น ทำโน่นทำนี่ จนกลายเป็นธรรมดาในโลกว่าคนเรานี้ *เมื่อมีทุกข์บีบคั้นมีภัยคุกคาม จึงลุกขึ้นดิ้นรนขวนขวาย พอสุขสบายก็นอนต่อไป*

ทีนี้ เมืองไทยเรานี้มีสภาพที่เป็นเรื่องของความสุขสบายมาก และพระพุทธศาสนาก็สอนวิธีปฏิบัติที่ช่วยใ ห้เราทำจิตใจให้สบาย มีความสุขได้ง่ายด้วย ดังนั้นก็เลยยิ่งต้องระวัง และพระพุทธศาสนาจึงต้องย้ำเรื่องความไม่ประมาท เพราะว่าเมื่อสบายแล้ว คนก็โน้มเอียงที่จะประมาท

หลักความไม่ประมาทนี้ เป็นการฝึกตัวของเรา และทดสอบตัวด้วยว่า ***ทำอย่างไรจะให้ไม่ประมาท ทั้งที่สุขสบาย*** บุคคลใด ทั้งที่สุขสบาย ก็ไม่ประมาทได้ คนนั้นแหละเป็นผู้ที่ปฏิบัติธรรมได้ผล แต่ถ้าสุขสบายแล้วประมาท ก็คือ ยังปฏิบัติธรรมไม่ก้าวหน้าจริง

วันนี้ขอให้ทุกท่านทำใจให้สบาย เรื่องที่พูดวันนี้ ถึงแม้ภัยจะมีมาก ก็ไม่ให้ฟังด้วยอารมณ์ ไม่ให้มีความโกรธความเคือง แต่ให้เป็นเรื่องของปัญญา คือความรู้ความเข้าใจ

มีอะไรเกิดขึ้น จะดีจะร้าย ต้องรู้ทั้งนั้น เพราะว่าคนที่จะไม่ประมาทได้ ต้องรู้ ไม่เช่นนั้นก็ไม่รู้จะไปปฏิบัติจัดการอะไรได้

แต่เมื่อรู้แล้วก็ต้องทำให้จิตใจมีความผ่องใสโปร่งโล่ง ไม่ปล่อยไปตามอารมณ์ ไม่ตกอยู่ในอำนาจอารมณ์ด้วย ซึ่งก็เป็นการปฏิบัติที่ยากอีกข้อหนึ่งคือ *ทำอย่างไร ถึงแม้ได้ยินเรื่องที่ร้าย ก็วางใจให้สงบได้* แต่ก็เป็นการฝึกใจชาวพุทธทั้งนั้น

ฉะนั้นวันนี้ที่พูดมา ทั้งให้ *สุขสบายโดยไม่ประมาท* และให้ *รู้เรื่องร้ายด้วยจิตใจที่โปร่งโล่งผ่องใส* เป็นเรื่องการปฏิบัติธรรมทั้งสิ้น

โลกนี้ที่ว่าศิวิไลซ์นักหนา
แต่ปัญหาลัทธิศาสนาและเผ่าพันธุ์ ก็ฆ่าฟันรบกันไม่จบสิ้น

ปีนี้ คือ พ.ศ. ๒๕๔๔ มีเหตุการณ์ที่เป็นความรุนแรงเกี่ยวกับศาสนา โดยเฉพาะการก่อการร้าย ที่ทำให้ชาวพุทธไทย ซึ่งตามปกติ ไม่ได้สนใจ และไม่ค่อยรู้เรื่องราวจำพวกนี้ ต้องตื่นเต้นและติดตามข่าวขึ้นมาบ้าง

ข่าวเด่นก็คือ เรื่องสงครามทาลีบันในอัฟกานิสถาน ซึ่งนอกจากใกล้เข้ามามากกว่าสงครามทางตะวันออกกลางแล้ว ก็มาเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา

เรื่องที่เป็นข่าวใหญ่ไปทั่วโลกก็คือ เมื่อเดือนมีนาคมที่ผ่านมานี้เอง หลังจากขู่มา ๔ ปีแล้ว พวกทาลีบันก็ได้ใช้ปืนใหญ่และวัตถุระเบิดทำลายพระพุทธรูปใหญ่ ๒ องค์ (สูง ๕๓ และ ๓๗ เมตร) อายุราว ๑,๗๐๐ ปี ที่หน้าผา เมืองพามิยาน ทำให้พระพุทธรูปนั้นแหลกละเอียดหมดสิ้นไป*

ข่าวนี้ได้ทำให้เกิดความประหวั่นพรั่นพรึงต่อภัยอันตรายร้ายแรงที่ยากจะคาดหมาย และเกิดความห่วงใยต่อสภาพที่ไม่มั่นคงในอนาคตของโลก โยงมาถึงพระพุทธศาสนา แล้วก็ติดค้างอยู่ในใจของคนจำนวนมาก

---

* หลังจากที่พูดนี้เพียง ๙ วัน คือ 11 ก.ย. 2001/๒๕๔๔ ก็มีกรณีผู้ก่อการร้ายขับเครื่องบินชนตึก World Trade Center ทั้งคู่พินาศลง แล้วอเมริกา ซึ่งถือว่าพวกทาลีบันเกี่ยวข้องในการก่อการร้ายนี้ ก็เข้าหนุนการขับไล่พวกทาลีบัน จนพวกนี้หมดอำนาจยึดครองเมืองหลวงกาบุล (Kabul) ในเดือน พ.ย. ๒๕๔๔ นี้

ที่ให้มาพูดเรื่องภัยแห่งพระพุทธศาสนาวันนี้นั้น ความจริงภัยมีมานานแล้ว ดังเช่น เมื่อปี ๒๕๒๕ เป็นตัวอย่าง

ปีนั้นก็มีเรื่องที่ทำให้ต้องกระตือรือร้น มีการประกาศบอกกันมากมาย ให้ชาวพุทธตื่นตัวขึ้นมาว่ามีอันตรายเข้ามาแล้ว แต่เสร็จแล้วหลังจากนั้นก็เงียบๆ ไป จนกระทั่งมาถึงเวลานี้ บางครั้งทำให้รู้สึกเหมือนกับว่า แทบจะสายไปแล้ว แต่ถ้าเราไม่ประมาทจริงๆ ก็ยังพอมีทางที่จะแก้ปัญหาได้

เรื่องภัยที่จะให้พูดนี้ ขอแบ่งว่ามี ๒ อย่าง คือ **ภัยจากภายนอก** และ **ภัยจากภายใน**

ภัยสองอย่างนี้ต้องรู้ และต้องแก้ไขทั้งนั้น ถ้าเอาแต่เพียงด้านเดียวก็ผิด ไม่ถูกต้อง โดยมากเราจะไปสุดโต่ง บางคนก็เอาแต่ภัยภายนอก ไม่ดูข้างใน

ที่จริง ภัยอันตรายที่เกิดจากภายในเป็นเรื่องร้ายแรงมาก อย่างที่ท่านประธานการเสวนาได้พูดมาเมื่อกี้นี้ ก็คิดว่าจัดอยู่ในประเภทภัยภายใน ซึ่งเป็นเรื่องใหญ่

ภัยภายนอกแม้จะร้ายแรงอย่างไรก็ตาม ถ้าภายในยังเข้มแข็งอยู่ ก็สามารถจะดำรงตนรักษาตัวไว้ได้ แต่ถ้าภายในอ่อนแอเสียแล้ว ภัยภายนอกก็เข้ามาซ้ำเติมได้ง่าย แม้แต่ไม่มีภัยก็ยังทำลายตัวเองหมดไปได้

วันนี้ต้องพูดทั้งภัยภายนอก และภัยภายใน แต่อยากจะขอพูดถึงภัยภายนอกเสียก่อน แล้วจึงค่อยๆ พูดตีวงเข้ามาข้างใน

ตอน ๑

ภัยภายนอก

ภัยภายนอกที่เรามองดูและพูดถึงว่าเป็นภัยต่อพระพุทธศาสนานี้ ถ้าว่าไปแล้วไม่ใช่เป็นภัยต่อพระพุทธศาสนาเท่านั้น เพราะภัยต่อพระพุทธศาสนา ก็หมายถึงภัยต่อประเทศชาติสังคมไทยทั้งหมดด้วย

นอกจากนั้น ภัยต่อประเทศชาติสังคมนี้ก็เป็นภัยอย่างเดียวกับภัยที่จะเกิดแก่โลก หมายความว่า ถ้าภัยเกิดแก่พุทธศาสนาได้ และถ้าประเทศไทยมีปัญหาได้ ก็เป็นปัญหาแก่ทั้งโลกนั่นแหละ ฉะนั้นวันนี้เราจึงมามองดูสภาวะและสถานการณ์ของโลกทั้งหมดเลย

เวลานี้เมื่อเรามองดูไปทั่วโลก จะเห็นว่าอยู่ในภาวะที่ไม่ปลอดภัย มีปัญหามากมายเหลือเกิน ไม่ต้องพูดถึงปัญหาธรรมชาติแวดล้อมที่คนในประเทศพัฒนาแล้วสนใจกันมาก เอาแค่เรื่องของมนุษย์ด้วยกันเอง ในสังคมการรบราฆ่าฟันยังมีกันมากมาย แม้แต่ในประเทศเดียวกันก็เกิดสงครามมีการฆ่ากันอย่างทารุณโหดร้าย ชนิดที่ไม่น่าจะเกิดขึ้นในหมู่มนุษย์ การฆ่าฟันทำสงครามกันนี้เป็นเรื่องของ

๑. เชื้อชาติเผ่าพันธุ์

๒. ลัทธิศาสนา

คนอยู่ในสังคมเดียวกัน ยังแบ่งแยกกัน อยู่กันดีไม่ได้ ทำไมเป็นอย่างนี้ ทั้งๆ ที่ว่าเจริญกันมากมาย มีอารยธรรมที่บอกกันว่าสูงแล้ว ก็ไม่พ้นเรื่องร้ายๆ นี้ อย่างที่เราได้ยินอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน กี่ปีๆ ก็ไม่รู้จักหมดไป คือ การสงครามรบกัน ระหว่างยิวกับอาหรับ โดยเฉพาะยิวกับปาเลสไตน์ ทำสงครามกันอยู่เรื่อย เป็นสงครามที่มีความหมายทั้งในแง่เผ่าพันธุ์ และในแง่ลัทธิศาสนา คือเรื่องชาวยิวกับชาวมุสลิม ซึ่งเห็นชัดว่าเป็นศัตรูกันมาเป็นพันๆ ปีแล้ว

มองใกล้เข้ามา อย่างประเทศฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย อะไรพวกนี้ ก็มีสงครามการรบการฆ่าฟันกันด้วยเรื่องของลัทธิศาสนา

มองไปทางเมืองฝรั่ง อย่างในไอร์แลนด์เหนือ ก็มีการรบกันระหว่างโปรเตสแตนต์กับคาทอลิก เป็นปัญหากันมาไม่รู้จักจบสิ้น

ถอยหลังไปไม่นานนี้ ก็บอสเนีย นั่นก็ฆ่ากันโหดร้ายทารุณอย่างยิ่ง

เมื่อมองเรื่องที่เป็นมาเป็นไปอย่างนี้แล้ว ก็ทำให้เราต้องมองไปข้างหน้าด้วย ที่จริง เวลาเราพูดถึงปัญหาปัจจุบัน ก็คือการมองไปในอนาคตด้วยว่า สภาพที่เป็นอย่างนี้มันส่องแนวโน้มว่าอนาคตจะเป็นอย่างไร

ถ้าเรามองไปแล้ว ไม่เห็นอะไรที่เป็นแนวโน้มที่ดีหรือมีหลักประกันว่าจะแก้ปัญหาได้ ก็แสดงว่าจะต้องมีเหตุการณ์อย่างนี้เกิดขึ้นอีก แล้วก็อาจจะรุนแรงมากยิ่งขึ้นด้วย

โดยเฉพาะสภาพความคิด ความเชื่อถือ หรือทิฏฐิของคนนี้เป็นเรื่องที่สำคัญ เมื่อคนเรามีความเชื่อ ตั้งจิตตั้งใจ มองอะไรอย่างไร ก็จะคิดจะทำอย่างนั้นต่อไป

ในแง่ของทิฏฐิ คือความคิดความเชื่ออะไรเหล่านี้ เราเห็นอะไรที่จะทำให้มั่นใจหรือปลอดภัยบ้างว่า มันจะมีแนวโน้มที่ดีขึ้น ถ้าถามญาติโยมก็คงตอบว่ายังมองไม่เห็นเลย มีแต่เรื่องที่จะทำให้เกิดปัญหากันอยู่เรื่อยไป

ถ้ามองในแง่ของการที่เกิดสงครามฆ่าฟันกัน ระหว่างคนต่างผิว ต่างเผ่า ต่างลัทธิศาสนานี้ เมื่อเราหันมามองประเทศไทยนี้ กลับเป็นประเทศที่ได้รับคำชื่นชม เป็นประเทศที่ร่มเย็นเป็นสุข

คนไทยไม่มีความรังเกียจเดียดฉันท์คนผิวเผ่าไหน คนลัทธิศาสนาไหนก็อยู่กันได้ด้วยดี เป็นอย่างนี้มาตลอดเวลายาวนานแล้ว เพราะว่าคนไทยไม่รังเกียจใคร ปรับตัวเข้ากับทุกคนได้ ที่เป็นอย่างนี้เราพูดได้เต็มปากว่า เป็นเพราะพระพุทธศาสนา

ที่ว่าคนอยู่ร่วมกันได้ดีเพราะพุทธศาสนานี้แน่นอน เพราะว่าแนวคำสอนของพระพุทธศาสนานั้น ให้มีเมตตา มีกรุณา แล้วเมตตากรุณานั้นก็เป็นสากล คือไม่มีการจำกัดหรือแบ่งแยกว่ารักเฉพาะพวกนี้พวกนั้น หรือว่าฆ่าคนพวกนั้นได้ไม่เป็นบาป ฆ่าคนพวกนี้จึงจะเป็นบาป

เป็นเรื่องน่ากลัวที่บางลัทธิศาสนาถึงกับบอกว่า คนพวกนั้นกลุ่มนั้นฆ่าแล้วกลายเป็นว่าได้บุญเสียด้วยก็มี ถ้าไม่เป็นการสนับสนุนให้เกิดการรบราฆ่าฟัน อย่างน้อยก็เป็นข้ออ้างให้ฆ่าฟันทำการรุนแรงได้ หรือถึงกับเป็นการชวนให้ทำอย่างนั้น

เมืองไทยเรามีความใจกว้างอย่างที่ว่าข้างบนนั้นมานานแล้ว ควรถอยหลังไปดูในประวัติศาสตร์ด้วย

ฝรั่งแสนแปลกใจ แต่ไหนแต่ไร
เมืองไทยใจเสรี ไม่มีที่ไหนเทียมเท่า

ขอเท้าความในประวัติศาสตร์ ให้เห็นว่าประเทศไทยของเรานี้เป็นมาอย่างไร แล้วขอให้คาดหมายว่าต่อไปยังจะเป็นอย่างนั้นอีกหรือไม่ ในเมืองไทยของเรานี้ คนไทยตั้งแต่เป็นพุทธศาสนิกชนสืบมา อยู่ร่วมกับใครก็ได้

ถอยหลังไปตามที่เราจะมีหลักฐานพอเห็นได้ ถึงแม้คนไทยไม่ได้บันทึกไว้ แต่เมื่อฝรั่งเริ่มเข้ามา เขาก็เขียนบันทึกเรื่องราวไว้

ขอยกตัวอย่างในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เมื่อฝรั่งเข้ามาพร้อมกับการล่าเมืองขึ้น และการค้าขายอะไรต่างๆ ศาสนาก็เข้ามาด้วย คือมีการนำศาสนาคริสต์เข้ามาเผยแพร่ และนักบวชที่เข้ามาเผยแพร่ศาสนาคริสต์นั้นเองได้เขียนบันทึกไว้ ถึงสภาพชีวิตจิตใจและลักษณะนิสัยของคนไทย ที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ยิ้มแย้มแจ่มใส ยินดีต้อนรับและให้เกียรติคนอื่น ไม่ว่าจะเป็นชาติไหนลัทธิศาสนาใด

อาตมาจะอ่านให้ฟังตามที่บาทหลวงได้เข้ามาเพื่อเผยแผ่ศาสนา เขาได้พบเห็นว่าคนไทยเป็นอย่างไรแล้วบันทึกไว้ เป็นบันทึกสมัยอยุธยา ในสมัยแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

บาทหลวงชื่อ ฌ็อง เดอ บูรซ์ (Jean de Bourges) ได้บันทึกไว้ตอนหนึ่ง ซึ่งกรมศิลปากรได้นำมาจัดพิมพ์เป็นหนังสือไว้ (พ.ศ. ๒๕๓๐) เป็น *จดหมายเหตุการณ์เดินทางของพระสังฆราชแห่งเบริธ*ฯ หมายความว่า หัวหน้าใหญ่ของศาสนาคริสต์ที่เข้ามา เป็นบาทหลวงฝรั่งเศสคนต่างประเทศเขาเขียนเอง ไม่ใช่คนไทยและไม่ใช่ชาวพุทธเราเขียน เขาบอกไว้ (หน้า ๕๒) ดังนี้

ข้าพเจ้าไม่เชื่อว่าจะมีประเทศใดในโลกที่มีศาสนาอยู่มากมาย และแต่ละศาสนาสามารถปฏิบัติพิธีการของตนได้อย่างเสรีเท่ากับประเทศสยาม

อย่าลืมว่าบาทหลวงฝรั่งเศสเหล่านี้มีประสบการณ์ในการไปเผยแผ่ศาสนามามาก เขามาเห็นเมืองไทยแล้วเขามีความประทับใจอย่างนี้ เป็นเรื่องที่มีความหมายมาก

ถ้าจะเข้าใจและมองเห็นคุณค่าคำพูดของเขาได้ชัดเจน เราจะต้องไปอ่านประวัติศาสตร์เหตุการณ์ทางศาสนาและการเมืองในประเทศแถบของพวกเขาเอง โดยเฉพาะในยุโรป เอามาเทียบ

อีกตอนหนึ่ง เขาเขียนบอกว่า (หน้า ๕๒)

ความคิดของชาวสยามที่ว่า ทุกศาสนาดี ดังนั้น พวกเขาจึงไม่แสดงตนเป็นปฏิปักษ์ต่อศาสนาอื่นใด หากศาสนานั้นๆ สามารถยืนหยัดอยู่ได้ภายในกฎหมายของรัฐ

ในสมัยรัตนโกสินทร์ ก็เช่นกัน ในหนังสือ *บันทึกเรื่องมิสซังแห่งกรุงสยาม* (กรมศิลปากร, ๒๕๒๔) สังฆราช ปาลเลอกัวซ์ (Bishop Jean-Baptiste Pallegoix) เขียนไว้ว่า

นับแต่โบราณกาล ผู้ปกครองของไทยมีเจตนารมณ์อันดีงามที่จะปล่อยให้แต่ละชาติ ปฏิบัติพิธีการทางศาสนาของตน ได้อย่างเสรี

คำของท่านผู้นี้แสดงถึง freedom of religion ที่มีอยู่เป็นปกติธรรมดาในประเทศไทย ดังที่เขาบอกว่า

นี่เองคือเสรีภาพ ในส่วนที่เกี่ยวกับการนับถือศาสนา อันเป็นสิ่งที่คนทั้งหลายได้ชื่นชมกันอยู่ในราชอาณาจักรแห่งนี้

ที่อ่านมานี้บาทหลวงเขียน ทีนี้ หันไปดูบันทึกของฝรั่งที่เป็นพ่อค้า เป็นนายทหารหรือเป็นนักปกครองบ้าง

ตอนนี้จะอ่านเรื่องการชวนสมเด็จพระนารายณ์มหาราชให้หันไปเข้าศาสนาคริสต์ก่อน เรื่องนี้มาในประชุมพงศาวดาร ขออ่านบันทึกของพ่อค้าฝรั่งเศส เพื่อให้เห็นหลายๆ ทัศนะและประสบการณ์จากคนละด้าน ทั้งบาทหลวงพูดว่าอย่างไร พ่อค้าพูดว่าอย่างไร นายทหารพูดว่าอย่างไร

ประชุมพงศาวดาร เล่ม ๒๓ ภาคที่ ๔๐ (คุรุสภา, ๒๕๑๑) หน้า ๒๒๗ พิมพ์บันทึกจดหมายเหตุของคณะพ่อค้าฝรั่งเศสไว้ว่า

> ถ้าพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ได้ทรงชักชวนแล้ว สมเด็จพระนารายณ์ก็คงจะหันเข้าหาศาสนาโรมันคาทอลิกเป็นแน่ ถ้าการณ์เป็นได้เช่นนี้จริงแล้ว จะเป็นพระเกียรติยศแก่พระเจ้าหลุยส์สักเพียงไร เพราะในเวลาพระองค์ได้ทรงจัดการศาสนาในพระราชอาณาเขตของพระองค์ ยังได้ทรงจัดการทำลายศาสนาอันไม่ดีในแผ่นดินฝ่ายตะวันออก ซึ่งนับว่าเป็นประเทศที่เจริญที่สุดอยู่แล้ว

บันทึกตอนนี้หมายความว่า เขามาเห็นสมเด็จพระนารายณ์มหาราชไม่ได้ทรงรังเกียจเดียดฉันท์ แต่กลับทรงอุปถัมภ์ศาสนาคริสต์และนักบวชบาทหลวงที่เข้ามาเผยแพร่ เขาก็เลยเข้าใจผิดนึกว่า พระเจ้าแผ่นดินไทยนี้ทรงพร้อมแล้วที่จะนับถือศาสนาคริสต์ จึงกราบทูลให้พระเจ้าหลุยส์ทำพระราชสาส์นมาชวน นี่คือเพราะความใจดีของคนไทย ใจกว้างจนกระทั่งทำให้เขาเข้าใจผิด คิดไปตามนิสัยของเขาเอง

แต่อีกอย่างหนึ่งที่น่าสังเกตก็คือ เขามีความภูมิใจว่า ถ้าเขาไปไหนเขาได้เอาศาสนาของเขาเข้าไป เขาจะต้องทำลายศาสนาของที่นั่นด้วย เพราะเขาถือว่าศาสนาในที่นั้นไม่ดี

เพราะฉะนั้นเขาจึงเขียนอวดอ้างไว้ในบันทึกนี้ว่า “ยังได้ทรงจัดการทำลายศาสนาอันไม่ดีในแผ่นดินฝ่ายตะวันออก”

นี่เป็นข้อสังเกตที่แสดงให้เห็นคติของฝรั่งดังที่ว่านั้นต่อศาสนาอื่น ซึ่งเขาถือว่าไม่ดีไปหมด

ที่อ่านมานี้เป็นบันทึกของพ่อค้า ซึ่งต่อมาก็เป็นอย่างที่ว่าจริงๆ คือ พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ได้ทรงมีพระราชสาส์นมาเชิญชวนสมเด็จพระนารายณ์มหาราชให้ทรงหันไปนับถือคริสต์

ทุกท่านคงทราบว่าสมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงตอบว่าอย่างไร ทรงตอบยาวอยู่ ถ้าจับเอาข้อความสั้นๆ ก็คือตรัสว่า พระผู้เป็นเจ้าได้ทรงสร้างทุกสิ่งทุกอย่าง ทรงสร้างแผ่นดิน สร้างสิงสาราสัตว์ ทรงดลบันดาลได้ทั้งสิ้น ดังนั้น ถ้าหากว่าพระเจ้าต้องการให้พระองค์เป็นคริสต์ พระองค์ก็จะบันดาลเอง เพราะฉะนั้น พระเจ้าหลุยส์ไม่ต้องมายุ่ง (ทำนองนั้น) เมื่อพระเจ้าทรงบันดาลได้ทุกอย่างอยู่แล้ว เมื่อใดทรงต้องการ พระเจ้าก็จะบันดาลเอง ขณะนี้สมเด็จพระนารายณ์มหาราชยังเป็นพุทธมามกะก็แสดงว่าพระผู้เป็นเจ้ายังไม่ทรงต้องการ จึงทรงปล่อยให้พระองค์เป็นชาวพุทธอยู่อย่างนี้

สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงมีพระปรีชาสามารถอย่างยิ่ง ทรงตอบทีเดียว พระเจ้าหลุยส์ก็เลยไม่รู้จะว่าอย่างไร บัวก็ไม่ช้ำ น้ำก็ไม่ขุ่น*

---

* ในเมืองไทย เคยมีสักรัชกาลหนึ่ง ที่ทรงห้ามคนไทยเปลี่ยนศาสนาถึงกับลงโทษประหารชีวิต แต่นั่นเป็นพระราชมติในการปกครองบ้านเมืองเฉพาะยุคสมัย มิใช่ภาวะที่เป็นพื้นตามปกติ

ฝรั่งช่วยให้รู้ว่าที่เมืองเขา คนหนีภัยศาสนา พอมาเมืองไทย คนสยามเอาใจต้อนรับอย่างดี

ทีนี้มาถึงนายทหารบ้าง ขอพูดถึงนายทหารใหญ่คนหนึ่งในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ที่ชื่อว่านายพลฟอร์บัง

ฟอร์บัง (Chevalier de Forbin) เป็นนายทหารฝรั่งเศสที่เข้ามากรุงศรีอยุธยา และอยู่รับราชการในเมืองไทย ได้รับพระราชทานยศเป็นนายพลเรือผู้บัญชาการใหญ่ (grand admiral) ในบรรดาศักดิ์ **ออกพระศักดิสงคราม** และไปบัญชาการทหารที่ป้อมเมืองบางกอก

ต่อมา นายพลฟอร์บังกลับไปประเทศฝรั่งเศส (ที่นั่น ได้รบหนักกับอังกฤษและฮอลันดา) ก็เล่าเรื่องราวให้พระเจ้าแผ่นดินและบาทหลวงผู้ใหญ่ทางฝรั่งเศสฟัง เขาบันทึกไว้เป็น "จดหมายเหตุฟอร์บัง" อยู่ใน *ประชุมพงศาวดาร* เล่ม ๕๐ ภาคที่ ๘๐ (คุรุสภา, ๒๕๒๗) ความตอนหนึ่ง (หน้า ๑๙๗–๒๐๐) ว่า

> ที่ทำให้คริสต์ศาสนาแผ่ไพศาลไปได้ไม่เร็วนั้น ต้องโทษจรรยาวัตรของพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งมีความอดทนและเคร่งครัดมาก พระภิกษุสงฆ์เหล่านี้ไม่เสพสุราเมรัย ฉันแต่ของที่คนใจบุญถวายเป็นวันๆ ไปเท่านั้น ของที่ได้มากเกินความจำเป็นก็บริจาคแก่คนจน ไม่เก็บไว้สำหรับวันรุ่งขึ้นเลย ตามปกติใจความของพระธรรมเทศนานั้นแนะนำให้คนทำบุญ จึงทั่วพระราชอาณาจักรนั้นมีคนใจบุญมากมาย เพราะฉะนั้น เราจะไม่แลเห็นคนที่จนถึงต้องขออาหารมารับประทาน ธรรมจรรยาของเขา เลิศกว่าของเรามาก

นายพลฝรั่งเศสเขียนต่อไปอีกว่า

> เขาหานับถือผู้สั่งสอนศาสนาของเราไม่ เพราะผู้สั่งสอนศาสนาไม่เคร่งครัดเท่าพระภิกษุสงฆ์ เมื่อผู้สั่งสอนศาสนาของเราแสดงคริสต์ธรรม คนไทยซึ่งเป็นคนว่านอนสอนง่าย นั่งฟังธรรมปริยายนั้น เหมือนฟังคนเล่านิทานให้เด็กฟัง ความพอใจของเขานั้นไม่ว่าจะสอนศาสนาใดก็ชอบฟังทั้งนั้น...
>
> พระภิกษุสงฆ์ไม่เถียงเรื่องศาสนากับผู้หนึ่งผู้ใดเลย เมื่อมีคนยกคริสต์ศาสนาหรือศาสนาใดๆ มาพูดกับท่าน ท่านก็เห็นว่าดีทั้งนั้น ถ้ามีคนมาปรักปรำพระพุทธศาสนา ท่านก็ตอบอย่างเย็นใจว่า เมื่ออาตมภาพเห็นว่าศาสนาของท่านเป็นศาสนาที่ดี เหตุไรท่านจึงไม่เห็นว่าพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ดีเหมือนกันเล่า

พระของเราตอบฝรั่งไปอย่างนี้ เพราะคนไทยมีจิตใจเป็นพื้นมาอย่างนั้น ต่างกับฝรั่งที่ต้องดิ้นรนต่อสู้มานานนักหนา จนกระทั่งต้องอยู่กันด้วยกฎหมาย เอากฎหมายเป็นเครื่องป้องกันไม่ให้คนรุกรานหรือรุกล้ำละเมิดกัน

แม้แต่ใกล้ๆ ปัจจุบันนี้เอง คนไทยเราก็ยังมีน้ำใจดีเหมือนเดิม อย่างทางใต้ของเรามีคนนับถือศาสนาอิสลาม มีชาวมุสลิมมาก เราก็อยู่กันมาด้วยดีไม่มีปัญหา เหมือนพี่เหมือนน้อง

พระทางใต้ท่านเล่าให้ฟังว่า ในภาคใต้เราที่เป็นมาแต่ก่อน คนไทยพุทธและคนไทยมุสลิมอยู่ด้วยกัน เวลาคนมุสลิมสร้างมัสยิด คนไทยพุทธไปช่วยสร้าง เวลาชาวพุทธสร้างโบสถ์ ชาวมุสลิมก็มาช่วยสร้าง นี่เป็นสภาพที่หาได้ยาก ไม่มีที่ไหนอื่นในโลก

อย่างประเทศอเมริกาที่ว่าเป็นประเทศที่มีเสรีภาพ มีความเป็นประชาธิปไตย ก็เป็นด้วยกฎหมาย คือเขามีประสบการณ์ในการบีบคั้นข่มเหงกันมาก ขอให้อ่านประวัติศาสตร์ของเขาบ้าง

ที่จริงเราต้องรู้ว่าฝรั่งเป็นมาอย่างไร เขารบราฆ่าฟันกันมากมาย หนีภัยบีบคั้นในยุโรปจนเข็ดขยาด ก็ยังไปพิฆาตกันในอเมริกาอีก จะหาทางแก้ไขก็ต้องใช้วิธีตั้งกฎหมายขึ้นมา เป็นเครื่องป้องกัน และบังคับคนไม่ให้บีบคั้นฆ่าฟันกันด้วยเรื่องศาสนาหรือนิกาย

การที่เขาหนีออกจากยุโรปมายังอเมริกานั้น เหตุหนึ่งที่สำคัญก็คือการหนีภัยเรื่องการบีบคั้นทางศาสนานั่นเอง ดิ้นรนดั้นด้นมาหาอิสระเสรีภาพ การที่คนชาตินี้เชิดชูเสรีภาพมาก ก็เพราะมีประสบการณ์แห่งการกดขี่ข่มเหงมาในอดีตมากมาย

ถึงอย่างนั้น ในอเมริกา แม้แต่มีกฎหมายบังคับควบคุม ก็ยังมีพวกสมาคมลับ มีพวก Ku Klux Klan เอาไว้สำหรับฆ่าคนผิวดำ แล้วต่อมาก็มีนาซีใหม่อีก ทั้งสองพวกนั้นเดี๋ยวนี้ก็ยังมีอยู่ นี่ก็เพราะในจิตใจยังแก้ไม่ตก

แต่ของเรานี่เป็นพื้นอยู่ในจิตใจ จึงพูดได้ว่าเรื่องเสรีภาพทางศาสนานี่อเมริกาอย่ามาคุยเลย ถ้าเทียบกันและใช้คำสมัยใหม่ ก็เรียกว่าอเมริกามี*เสรีภาพเชิงลบ* คือ เสรีภาพแบบคอยกั้นคอยกันคอยระวังไม่ให้รุกรานข่มเหงกัน แต่ของไทยนี้เราเป็น*เสรีภาพเชิงบวก* คือกลายเป็นสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

ที่ว่ามานี้เป็นสภาพที่เป็นมาในพื้นเพภูมิหลัง ที่เราจะต้องรู้จักตัวเอง แต่สภาพอย่างนี้เราจะรักษาไว้ได้หรือไม่ เวลานี้เป็นเรื่องที่จะต้องคิดด้วยความไม่ประมาทว่าจะรักษาคุณธรรมที่เคยมีมาไว้ให้ได้ นี่แหละคือปัญหาเรื่องภัยแห่งพระพุทธศาสนา

ไม่ว่าจะเกิดเหตุการณ์อะไร ชาวพุทธควรได้ปัญญา มองดูความคิดจิตใจคน ที่จะส่งผลข้างหน้าต่อไป

สภาพอย่างที่ว่ามา ที่อยู่ร่วมกันด้วยความร่มเย็นเป็นสุข เหมือนเป็นพี่เป็นน้อง ไม่ว่าต่างผิวต่างเผ่าต่างศาสนา เมื่อครั้งชาวพุทธมีจำนวนมากครอบคลุมเกือบทั้งประเทศนี้ ปัจจุบันสถานการณ์เปลี่ยนไป ระบบบริหารจัดความสัมพันธ์เปลี่ยนไป และได้เริ่มเกิดปัญหา

ย้อนไปแค่ช่วง ๔-๕ ปีก่อนนี้ ปัญหาก็เริ่มตั้งเค้าขึ้นแล้ว เช่น มีพระองค์หนึ่งมาจากนราธิวาส และได้เล่าเรื่องความเป็นไปในจังหวัดของท่าน ด้วยความเป็นห่วงว่าอนาคตจะเป็นอย่างไรหนอ สมัยท่านเป็นเด็ก จะเป็นเด็กพุทธหรือเด็กมุสลิม ก็เรียนหนังสือด้วยกัน โตมาด้วยกัน เป็นเพื่อนกันตั้งแต่เล็ก ตอนเป็นเด็กจะถือศาสนาไหนๆ ก็ไม่รู้จักแบ่งแยก เพราะฉะนั้นก็เป็นเพื่อนกันสนิทเรื่อยมา พอโตแล้วอยู่ด้วยกัน ก็พูดคุยกันดี มีบรรยากาศที่สบาย

ทีนี้ ต่อมาตอนหลัง เขาแยกให้เด็กเรียนกันคนละโรงเรียน เมื่อแยกกันตั้งแต่เด็ก ก็เริ่มมีปัญหา กลายเป็นคนละพวกแล้ว โน่นพุทธ นั่นมุสลิม ท่านจึงวิตกกังวลว่า ต่อไปจะเกิดอะไรขึ้น

ปัญหาก็ได้เริ่มมีขึ้นมาเรื่อยๆ อย่างในบางท้องที่ของเมืองใต้นั้น พระไปบิณฑบาตในบางถิ่นมีคนมุสลิมมาก เดี๋ยวนี้ ถูกเด็กวัยรุ่นโห่เอาแล้ว บางแห่งไปมีการถ่มน้ำลาย อันนี้เป็นเรื่องที่แสดงว่า สถานการณ์ทางสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งเป็นเรื่องในทางที่ไม่ดี

ที่เป็นอย่างนี้ เราพูดได้ว่า ชาวศาสนาที่เป็นอย่างนั้น เขาไม่ได้คิด ไม่ได้มองอย่างชาวพุทธ จึงยกตัวอย่างเรื่องที่เป็นข่าวใหญ่ระดับโลกเมื่อไม่กี่เดือนมาแล้ว คือเรื่องกรณีทาลีบัน

พวกทาลีบันซึ่งเข้าปกครองประเทศอัฟกานิสถาน ได้ใช้ปืนใหญ่และใช้ลูกระเบิดทำลายพระพุทธรูปที่มีมาเป็นพันๆ ปีแล้ว ซึ่งถือว่าเป็นสมบัติของโลก

ในทางประวัติศาสตร์ อัฟกานิสถานเคยเป็นดินแดนพระพุทธศาสนา เรียกได้ว่าเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาแห่งหนึ่ง อยู่แถวๆ อาณาจักรกุษาณของพระเจ้ากนิษกะ ที่พามิยานมีพระพุทธรูปใหญ่สูง ๕๓ เมตร และ ๓๕ หรือ ๓๗ เมตร ซึ่งแกะสลักอยู่ที่ภูเขาเมื่อราว พ.ศ. ๘๐๐ มาถึงตอนนี้ ทั้ง ๒ องค์ ก็ถูกผู้ปกครองชาวมุสลิม พวกทาลีบันทำลายลงไป

ความจริง ในประวัติศาสตร์ เขาเคยทำลายมาแล้วหลายครั้ง แต่สมัยก่อนยังไม่มีอุปกรณ์ที่ทันสมัยอย่างนี้ เขาทำลายได้แค่เอาค้อนเหล็กไปต่อยไปทุบ

อย่างในอินเดีย ชาวพุทธไปนมัสการสังเวชนียสถาน ก็จะเห็นพระพุทธรูปในที่ต่างๆ โดยเฉพาะในที่ๆ เปิดเผยเห็นได้ง่าย พระพุทธรูปจะถูกทำลายแบบว่า ถ้าเป็นศิลาใหญ่หน่อย ก็ต่อยที่พระนาสิกคือจมูก ให้เสียโฉม เพราะแข็งแรงและมีมากมาย เขาทำลายไม่ไหว

สมัยก่อนไม่มีอุปกรณ์ใหญ่โตที่จะทำลาย ก็ทำได้แค่นั้น คือทำลายที่พระนาสิก เป็นอย่างนี้ทั่วไปหมด แต่เวลานี้เขามีเครื่องมือทำลายที่ร้ายแรง มีระเบิด มีปืนใหญ่ จึงทำลายได้หมดสิ้น

เมื่อเกิดกรณีทาลีบันขึ้นมา ก็ต้องดูว่าชาวพุทธก็ตาม ชาวโลก และโดยเฉพาะชาวมุสลิมก็ตาม จะมีความรู้สึกแสดงออกอย่างไร ซึ่งจะเป็นสัญญาณบ่งชี้ในการที่จะมองสถานการณ์ ซึ่งหมายถึงแนวโน้มต่อไปในอนาคตว่าจะเป็นอย่างไร

เราไม่ใช่มองด้วยอารมณ์โกรธเกลียด แต่เราควรพิจารณาในแง่ว่า คนที่มีแนวความคิดอย่างนี้ ที่เขาทำอย่างนี้ได้ จิตใจเขาเป็นอย่างไร เขานึกคิดต่อผู้อื่นอย่างไร ไม่ใช่มองแค่สถานการณ์เฉพาะหน้า แต่ต้องมองไปในอนาคตว่า เมื่อเขายังมีความคิด มีความเชื่อและมีสภาพจิตใจอย่างนี้ อะไรจะเกิดขึ้นต่อไป นี่เป็นเรื่องที่สำคัญ

เท่าที่ดูแล้ว ชาวพุทธก็มีบ้างที่ตื่นตัว แต่เทียบแล้วก็น้อย แล้วในฝ่ายชาวมุสลิม เราก็ได้ยินว่ามีชาวมุสลิมที่แสดงความไม่เห็นด้วย อย่างอาจารย์ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ก็เขียนลงในหนังสือพิมพ์แสดงความไม่เห็นด้วย

แต่ก็ไม่ใช่คำแถลงหรือแสดงมติที่ออกจากองค์กรใหญ่ของชาวมุสลิม ซึ่งควรจะแสดงให้เห็นท่าทีที่ชัดเจน

แต่ชาวมุสลิมบางคนก็พูดในทางตรงข้าม อาตมาจะอ่านให้ฟังเป็นตัวอย่าง ข้อเขียนนี้เขาส่งไปลงในหนังสือพิมพ์ *สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์* (ฉบับที่ได้รับมาเป็นถ่ายเอกสาร จะต้องค้นดูอีกทีว่าวันที่เท่าไร) เขาเขียนหัวข้อเรื่องว่า “เวรกรรมของทาลีบัน” เนื่องจากเป็นข้อเขียนยาว จึงจะอ่านเฉพาะบางส่วน

> เรื่องการทำลายพระพุทธรูปของพวกทาลีบันที่ผ่านมานั้น อาจจะเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องของศาสนิกชนอื่น ที่ไปทำลายศาสนสถานของชาวพุทธ ซึ่งพระพุทธรูปเป็นที่เคารพสักการะสำหรับศาสนาของเขา

ชาวมุสลิมคนนี้เขียนต่อไปว่า

> สิ่งที่เขาทำอาจเป็นสิทธิของเขา ที่ไม่มีใครไปว่าเขาได้ เราก็มีสิทธิ์แค่ออกความเห็นและวิจารณ์ เขาจะฟังหรือไม่ฟังก็เป็นเรื่องของเขา เพราะเขาทำในบ้านของเขา ถ้ามุสลิมไทยมีรูปเจว็ดในบ้านเราก็ต้องกำจัด ท่านวันนอร์ของเราก็เปลี่ยนแปลงห้องรัฐมนตรี โดยการยกพระพุทธ รูปออกไป และอดีตรัฐมนตรีว่าการฯ ต่างประเทศ ดร. สุรินทร์ พิศสุวรรณ ก็ยกพระพุทธรูปออกจากห้องทำงานเหมือนกัน การที่จะให้อิสลามเป็นสากลไม่ได้หมายความว่าจะยืดหยุ่นได้ทุกๆ เรื่อง อิสลามเป็นศาสนาที่สร้างสรรค์ไม่ใช่ทำลาย บางครั้งการทำลายอาจเป็นสาเหตุจากการสร้างสรรค์ ศาสดามูฮัมหมัดก็เคยทำสิ่งเดียวกัน บรรดาเทวรูปต่างๆ ที่อยู่ในเมกกะถูกทำลาย แต่ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นนั้นก็ทำให้สังคมรวมตัวกันเป็นหนึ่งเดียว

นี้คือท่าทีที่เป็นตัวอย่าง เขามองประเทศอัฟกานิสถาน เป็นบ้านเฉพาะของชาวมุสลิมเท่านั้น ถ้าอย่างนี้ก็ลำบาก หมายความว่า คนถือศาสนาอื่น ทั้งๆ ที่เกิดที่นั่น ก็ไม่มีบ้าน ไม่มีสิทธิ

นอกจากนั้น ตามที่มุสลิมท่านนี้เขียน เพื่อจะให้อิสลามเป็นสากล ต้องยอมให้เป็นไปตามที่อิสลามกำหนด ไม่ว่าใครจะพอใจจะยอมรับหรือไม่ ก็ไม่อาจมีสิทธิมาพูดจาตกลงหรือเอื้อเฟื้อกัน

ทั้งหมดนี้เป็นเรื่องที่เราจะต้องมองด้วยความรู้ความเข้าใจและไม่ประมาทว่า ถ้าคนมีสภาพจิตใจและความคิดอย่างนี้ จะเกิดอะไรขึ้นต่อไปในระยะยาว

คนไทยชื่นชมนับถืออเมริกา ควรรู้จักว่า อเมริกาเป็นมาอย่างไร

ขอเล่าไปเรื่อยๆ ยกตัวอย่างประเทศมาเลเซียเมื่อประมาณ ๑๕ ปีมาแล้ว วันหนึ่งมีคนมาเลเซียมาที่วัด เขาเข้ามาหาและบ่นวิตกกังวลว่า ตอนนี้ประเทศมาเลเซียประกาศให้อิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ เป็น State Religion แล้ว ก็เริ่มจะมีปัญหาเรื่องการศึกษาเล่าเรียน มีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องหลักสูตรอะไรต่างๆ

เขาถามแสดงความสงสัยและไม่พอใจขึ้นมาเองว่า ทำไมพวกนี้ถือโอกาสเอาศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ ทั้งๆ ที่คนมุสลิมในมาเลเซียมีแค่ ๔๙ % เท่านั้น รัฐบาลกลับประกาศว่ามี ๕๑% ให้ถือว่าเป็นคนส่วนใหญ่ ที่จริงมุสลิมมีแค่ ๔๙% แต่รัฐบาลบอกว่ามี ๕๑% แล้วอ้างว่าเป็นเสียงข้างมาก และประกาศให้ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ

(ในด้านตำรา ปัจจุบัน พ.ศ. ๒๕๔๕ สถิติของ *MS Encarta Encyclopedia 2002* ว่ามาเลเซียมีศาสนิกมุสลิม ๕๓% พุทธ ๑๙% คริสต์ ๑๑% ฮินดู ๘% และอื่นๆ ๙%)

เราก็มาคิดว่า ที่จริงนั้นไม่สำคัญหรอก จะเป็น ๔๙% หรือ ๕๑% หรือแม้แต่ ๖๐% ว่าเกินครึ่ง เป็นส่วนมาก แล้วแค่นี้เอาเป็นศาสนาประจำชาติ ก็แปลกแล้ว จะเห็นว่าคนในประเทศไทยกับประเทศต่างๆ ที่ยกมานี้มีความคิดมีการมองอะไรๆ ไปคนละแบบ

แม้แต่ประเทศที่ยกย่องกันว่าพัฒนาสูงเยี่ยม เช่นประเทศอเมริกา ที่บอกว่าเขาเป็นประเทศที่มีเสรีภาพทางศาสนา ถึงกับแยกรัฐกับศาสนา ถ้าสังเกตก็จะเห็นว่า เขาแยกแบบครึ่งๆ กลางๆ

ยกตัวอย่างเช่น เวลาประธานาธิบดีอเมริกาเข้ารับตำแหน่ง มีพิธีปฏิญาณตนเข้ารับตำแหน่ง หรือ Inaugural ทั้งๆ ที่ประเทศอเมริกามีชาวคริสต์อยู่ราวๆ ๘๕% เป็นโปรเตสแตนต์ ๖๐% เป็นคาทอลิก ๒๐ กว่าเปอร์เซนต์ แต่เวลาทำพิธีปฏิญาณตนเข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดี ต้องสาบานตัวกับคัมภีร์ไบเบิล ต้องเอามือทาบบนคัมภีร์ไบเบิล แล้วกล่าวลงท้ายว่า So help me God.

แม้แต่พิธีสาบานธง (Pledge of Allegiance to the Flag) ซึ่งเป็นการแสดงความภักดีต่อชาติอเมริกัน เขาก็มีกฎหมายออกมา ซึ่งรัฐสภากำหนดคำสำหรับปฏิญาณตนไว้ ตอนหนึ่งว่า One nation under God คือ ประเทศอเมริกาเป็นประเทศหนึ่งเดียวภายใต้พระผู้เป็นเจ้า

ถ้าถามว่าประเทศอเมริกามีศาสนาประจำชาติไหม ตามหลักฐานนี้ก็บอกได้เลยว่ามี หรือเขาถือศาสนาไหนเป็นศาสนาประจำชาติ ก็ตอบได้เลยว่าถือศาสนาคริสต์เป็นศาสนาประจำชาติ แม้เขาจะบอกว่าในรัฐธรรมนูญให้รัฐกับศาสนาแยกกัน ก็เป็นเรื่องมาตามภูมิหลัง คือ ต้องแยกรัฐกับศาสนาเพราะปัญหาความขัดแย้งของคาทอลิกกับโปรเตสแตนต์ และเพราะโปรเตสแตนต์ที่มีหลายนิกายทะเลาะกัน จะเอาอันไหนเป็นใหญ่ไม่ได้

(ที่จริงในตัวรัฐธรรมนูญแท้ๆ ก็ไม่มีคำที่บอกว่าแยกรัฐกับศาสนา ที่บอกว่า separation of/between church and state นั้นที่จริงเป็นการแปลความหมายของ Thomas Jefferson)

การที่อเมริกาประกาศให้มีเสรีภาพทางศาสนา และบอกว่าแยกรัฐกับศาสนานั้น อย่าไปเข้าใจว่าเป็นเรื่องศาสนาทั้งหลาย ความจริงเป็นเรื่องระหว่างคริสต์กันเอง

ปัญหาหลักของอเมริกาในเรื่องนี้ เป็นความแตกแยกระหว่างคริสต์กันเอง คือ คาทอลิกกับโปรเตสแตนต์ อย่างหนึ่ง และอีกอย่างหนึ่ง โปรเตสแตนต์ที่ต่างนิกายเป็นร้อยๆ ลงกันไม่ได้นั่นต่างหาก ปัญหาเขาอยู่ที่นั่น คือเขามีนิกายมากมาย แล้วตกลงกันไม่ได้

ทีนี้ ในเมื่อแม้แต่ศาสนาเดียวกันแต่ต่างนิกาย เขายังทะเลาะกันรุนแรงขนาดนั้น จึงเป็นธรรมดาว่ากับศาสนาอื่น เขาย่อมยอมรับไม่ได้ ดังที่พวกยิวในอเมริกายุคก่อนนั้นก็ถูกกำจัดอย่างรุนแรง

หลายคนหลงไปตามเรื่องราวของอเมริกันที่มองกันไม่ชัด แล้วเข้าใจผิดว่า การแยกรัฐกับศาสนา และการมีเสรีภาพทางศาสนา เป็นเรื่องเดียวกัน ซึ่งที่จริงไม่ใช่

ยิ่งกว่านั้น ยังมักเข้าใจผิดต่อไปอีกว่า การแยกรัฐกับศาสนาแบบอเมริกันนี้ เป็นความเจริญก้าวหน้าทางอารยธรรม แต่ที่จริงไม่ใช่เลย ***มันเป็นความติดตันของอารยธรรมต่างหาก*** (ถ้าไม่ถึงกับจะเรียกว่าเป็นความอับจนของอารยธรรมปัจจุบัน)

การแยกรัฐกับศาสนาของอเมริกันนี้ อย่างดีก็เป็นก้าวหนึ่งในอารยธรรมของเขาที่เดินหน้าไปหน่อย ด้วยวิธีตัดปัญหา

ตัดปัญหาอย่างไร? คือ เมื่อคนยังใจแคบกันนัก ยอมรับความจริงกันไม่ได้ และจะแก้ไขจิตใจคนก็ไม่ได้ ก็ตัดปัญหาเสียเลยด้วยการไม่ยุ่งเกี่ยวกัน เพราะในเรื่องนี้จิตใจคนยังพัฒนาไม่พอ ถ้าเข้าไปเกี่ยวข้องก็จะต้องเกิดเรื่อง ก็เลยเอาแค่สร้างกำแพงขวางกั้นไว้ (Thomas Jefferson: ...the Constitution erects a “wall of separation” between church and state.) ปล่อยปัญหาไว้อย่างนั้น ไม่จัดการมัน (เหมือนกับบอกว่า ดูภูมิหลังพวกฉันสิ ฉันทำได้แค่นี้แหละ)

แต่ก็ปรากฏว่ากำแพงที่เขาก่อไว้นี้ ก็ก่อปัญหาแก่อเมริกาเองยังไม่จบ (ตัวแท้ของปัญหาอยู่ในใจของคน ซึ่งกฎหมายแก้ไม่ได้)

พูดสั้นๆ ว่า การปฏิบัติของอเมริกันในเรื่องนี้ เป็นปรากฏการณ์ที่บ่งชี้ทั้งความติดตันของอารยธรรมมนุษย์ ที่ต้องแก้ปัญหานี้ด้วยวิธีแยกตัวออกมาไม่ยุ่งเกี่ยว และทั้งแสดงถึงปัญหาพื้นฐานคือการที่มนุษย์ทั่วไปมีจิตใจที่ยังไม่พัฒนาเพียงพอ

อย่างไรก็ตาม ต้องยอมรับว่า การที่จะพัฒนาจิตใจมนุษย์ทั่วโลกหรือส่วนใหญ่ให้กว้างขวาง เป็นจิตใจที่เสรีจริง ถึงขั้นที่อยู่กับเพื่อนมนุษย์ด้วยเมตตาพร้อมกับแสวงสัจธรรมด้วยปัญญาได้อย่างเต็มที่นั้น เป็นก้าวใหญ่ที่ยังไปถึงได้ยาก แต่นี่คือสิ่งท้าทายการพัฒนาอารยธรรมที่แท้จริง

นอกจากนี้ ที่พูดมาทั้งหมดนั้น มิใช่มุ่งหมายจะให้ชาวพุทธมาอ้างมาเถียงกับประเทศอื่นๆ ว่าที่โน่นที่นั่นเขายังอย่างนั้นอย่างนี้

แต่มุ่งให้รู้เท่าทันสถานการณ์ตามเป็นจริงว่า มนุษย์หรือชาวโลกยังเป็นกันอยู่อย่างนี้ ซึ่งเราควรจะก้าวให้พ้นเลยต่อไป เพราะศักยภาพของชาวพุทธมีมากกว่านั้น เราสามารถสร้างสันติสุขที่แท้ให้แก่โลกได้ ตรงนี้สิเป็นงานที่เราควรจะคิดกันอย่างจริงจัง

แต่ทั้งนี้ก็ต้องปฏิบัติตามหลักที่พูดแล้วว่า ใจดีอยู่กับเขาโดยมีเมตตา แต่ก็ต้องปฏิบัติจัดการด้วยปัญญา และอยู่ด้วยความไม่ประมาท

แม้แต่ freedom of religion และ separation of church and state คนไทยอ่านแล้วก็ไม่ได้เข้าใจความหมายและความมุ่งหมายเหมือนอย่างที่ผู้สร้างกฎหมายของอเมริกาเข้าใจ เพราะต่างก็คิดไปตามภูมิหลังของตัว (เรื่องนี้ต้องมีเวลาว่ากันอีก)

หันกลับมาเรื่องเฉพาะหน้าก่อน บางทีเราไม่รู้ภูมิหลัง ไปเห็นแต่เพียงตัวหนังสือว่า อเมริกามีเสรีภาพทางศาสนา ให้ศาสนากับรัฐไม่ต้องเกี่ยวข้องกัน ยังไม่รู้ว่าเขาเป็นมาอย่างไร แล้วจะเอาวิธีนี้มาใช้กับประเทศไทย โดยไม่เข้าใจภูมิหลัง สิ่งที่จะเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติก็ไม่เกิดขึ้น กลายเป็นว่า เอาสิ่งที่เป็นโทษมายัดเยียดใส่ประเทศของตัวเอง

นายกรัฐมนตรีไทย เวลาเข้ารับตำแหน่ง ถ้าจะเอาอย่างอเมริกา น่าจะมีพิธีทางพระพุทธศาสนาบ้าง อย่างอื่นเอาอย่างอเมริกา แต่อย่างนี้ไม่เอา

ตามประเพณีของเรา ในพิธีบรมราชาภิเษก มีการประกาศราชธรรมต่างๆ คือ หลักการปกครองแผ่นดินตามคำสอนของพระพุทธศาสนา ทั้ง ***ทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตร ราชสังคหวัตถุ*** และ ***ขัตติยพละ***

พอมาเป็นประชาธิปไตย เราไม่ได้นำวัฒนธรรมประเพณีนี้มาสืบต่อ ทำไมเราจึงละเลยเสีย เป็นเรื่องที่ควรต้องพิจารณา

อาจจะพูดเชิงล้อหน่อยว่า นี่เป็นตัวอย่างระดับชาติของการที่คนไทยเวลานี้ จะเอาอย่างอเมริกา ก็ทำไม่ได้ จะรักษาความเป็นไทย ก็เอาไว้ไม่อยู่*

---

* ความเป็นมาระหว่างศาสนากับรัฐ ในสังคมตะวันตก ได้เขียนไว้เป็น *"บทแถมท้าย: บาทหลวงฝรั่งเข้ามาสมัยพระนารายณ์ ทำไมว่า เมืองไทยใจเสรี ไม่มีที่ไหนเทียมเท่า"* หน้า ๑๐๗-๑๓๖

กลมกลืนมา กลมกลืนไป
ในความมืดมัว เนื้อตัวก็จะหายไป

อีกเรื่องหนึ่งที่ได้พูดไว้แต่ต้น คือได้บอกว่า เมื่อปี ๒๕๒๕ มีเรื่องตื่นเต้นกันใหญ่ ชาวพุทธลุกขึ้นมาเคลื่อนไหวกันพักหนึ่ง แล้วก็เงียบๆ ไป คือกรณีที่เรียกว่า Vatican Council II หรือการประชุมมหาสมัชชาวาติกัน ครั้งที่ ๒ เรื่องนี้ไปอย่างไรมาอย่างไร จะเล่าให้ฟังเสียด้วย

ย้อนหลังไปเกือบ ๒๐ ปีแล้ว ตอนนั้นชาวพุทธบางท่านได้ไปเจอเอกสารของคริสต์จากองค์กรที่เรียกว่า Secretariat for Non-Christians คือสำนักเลขาธิการเพื่อ(ปฏิบัติต่อ)คนที่มิใช่ชาวคริสต์ เป็นเอกสารลับ เขาบอกว่าเป็น confidential ซึ่งเขาใช้สำหรับสื่อกันระหว่างพวกบิชอพคาทอลิกที่ทำงานอยู่ในประเทศต่างๆ ทั่วโลก

ในเอกสารนี้ก็ไปพบนโยบายใหม่ของคาทอลิกที่จะปฏิบัติต่อศาสนาอื่นๆ ซึ่งทำให้รู้ว่าเวลานี้ทางคาทอลิกได้เปลี่ยนนโยบาย

ขอทำความเข้าใจว่า ก่อนหน้านี้ ทางชาวคริสต์คาทอลิกโดยเฉพาะบาทหลวง เวลาเผยแผ่ศาสนาจะใช้วิธีพูดจารุนแรง คือใช้วิธีด่าว่าโจมตี อย่างสมัยก่อน ถ้าเป็นญาติโยมที่อายุมากๆ จะได้ยิน เช่นที่สนามหลวง มีนักเผยแพร่ศาสนาคริสต์ขึ้นไปยืนบนแท่น แล้วก็โจมตีพระพุทธศาสนาด่าว่าต่างๆ ต่อมาภาพนี้หายไป แล้วมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่เข้ามาเป็นมิตร

ทีนี้ชาวพุทธก็ไปพบเอกสารลับนี้ขึ้น อันสืบเนื่องมาจาก Vatican Council II ซึ่งเขาประชุมกันในปี ๑๙๖๒-๑๙๖๕ ตรงกับ พ.ศ.๒๕๐๕–๒๕๐๘

แต่เรามาเจอหลังจากนั้นตั้งนาน จึงรู้ว่าเขาเปลี่ยนนโยบาย โดยตัวเองก็แปลกใจว่าชาวคริสต์บาทหลวงทำไมเข้ามาสัมพันธ์กับชาวพุทธอย่างดี จนกระทั่ง แม้แต่ที่กรมการศาสนาก็ถึงกับตั้งเป็นหน่วยงานเรียกว่า "**ศูนย์ศาสนสัมพันธ์**"

คำว่าศาสนสัมพันธ์นี้ แปลจากภาษาอังกฤษที่ทางคาทอลิกใช้ว่า dialog (สะกดแบบอังกฤษเป็น dialogue) ซึ่งปกติแปลกันว่าเสวนา หรืออะไรทำนองนี้ แต่ในกรณีนี้เขาแปลว่าศาสนสัมพันธ์

ที่กรมการศาสนาตั้งหน่วยนี้ขึ้น ก็เพื่อให้ทางคริสต์และทางพุทธ อะไรต่างๆ ได้มาประสานและมีความกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

เมื่อเราไปเจอเอกสารลับนี้ จึงเข้าใจได้ว่า เขาเปลี่ยนนโยบายในการเผยแผ่ศาสนาเนื่องจากเหตุผลที่ว่า ในโลกปัจจุบันนี้การที่จะมาใช้วิธีโจมตีด่าว่านั้นไม่ได้ผลแล้ว

อย่างที่เมืองไทยนี้ บาทหลวงก็รู้อยู่แก่ใจ ถึงกับพูดว่า ในเมืองไทย ศาสนาคริสต์เข้ามาตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช สามร้อยปีแล้ว ถึงปัจจุบันนี้มีคนไปเป็นคริสต์แค่แสนกว่า เวลาที่ผ่านไปยาวนานหลายร้อยปี และทุนมากมายมหาศาลที่ใช้ไปนี้ เมื่อเอามาเทียบกับผลที่ได้ ต้องถือว่าไม่ได้ผลเลย เพราะฉะนั้น การที่จะใช้วิธีอย่างเก่านี่ เลิกได้แล้ว จึงเปลี่ยนแปลง

ที่หน่วยกลางคือวาติกันเอง มีการเปลี่ยนนโยบายตามผลการประชุมใหญ่ครั้งนี้ โดยให้ใช้วิธี dialog ให้มีการวิสาสะกัน ให้ใช้วิธีที่เรียกว่า assimilation เรียกว่าการกลมกลืน

นโยบายกลมกลืนก็มีตัวอย่างให้ดูในเอกสารนั้น ซึ่งพอดีเขาพูดถึงวิธีปฏิบัติในประเทศไทยด้วย ในเอกสารที่เป็น bulletin นั้นมีบอกหมด แม้กระทั่งรายงานว่า ประเทศไทยเวลานี้ มีสถานการณ์เป็นอย่างไร เช่น องค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลกมีสถานะอย่างไร พุทธสมาคมเป็นอย่างไร ทำงานได้ผลหรือไม่ พระสงฆ์เป็นอย่างไร ชาวไทยเป็นอย่างไร เขาควรจะปฏิบัติอย่างไรจึงจะได้ผลดี

ในเอกสารที่ว่านี้สรุปก็คือ เขาบอกวิธีปฏิบัติ ว่าจะต้องใช้วิธีกลมกลืนทุกด้าน (ไม่ใช่แค่กลมเกลียว แต่เป็นกลมกลืน) เริ่มตั้งแต่ในแง่คำสอนทางศาสนา ก็ให้คนที่เก่งของคริสต์ไปเรียนหลักธรรมของพระพุทธศาสนาไป แล้วให้เอามาใช้ในคริสต์ศาสนา ตลอดจนพิธีกรรมต่างๆ ก็นำไปใช้

ตอนนั้น ปรากฏว่ามีการนำพิธีกรรมแบบพุทธไปใช้เพิ่มขึ้นๆ ซึ่งคงจะเป็นการทดลองตามวิธีกลมกลืนแบบนี้ ซึ่งหลายพิธีกรรมเดี๋ยวนี้ก็ยังมีอยู่ ดังที่ปรากฏว่าปัจจุบันนี้ชาวคริสต์ มีการทอดผ้าป่า ส่วนทอดกฐินมีหรือไม่ คงต้องถามญาติโยมที่รู้ดูอีกที

ตอนหนึ่งถึงกับพยายามใช้วิธีบวชแบบพุทธ คล้ายๆ มีการขานนาค และมีคู่สวด ฯลฯ คือ พยายามลองดู อันไหนได้ผล ก็ทำต่อ อันไหนไม่ได้ผล ก็เลิกไป แต่ทอดผ้าป่ายังทำอยู่ นี้เป็นตัวอย่าง

นอกจากนั้น ยังนำเอาแบบแผนเรื่องการก่อสร้างสถาปัตยกรรมไปใช้ โดยออกแบบให้มาเป็นคล้ายๆ แบบไทย และเป็นแบบพุทธ พร้อมทั้งนำโต๊ะหมู่บูชาเข้าไปใช้ ซึ่งเดี๋ยวนี้ทราบว่านำเอาโต๊ะหมู่แบบของในวัดพระพุทธศาสนาไปใช้ในโบสถ์คริสต์ โดยเอาไปตั้งไม้กางเขนแทนพระพุทธรูป บางทีบางแห่งเอาพระพุทธรูปไปตั้งข้างๆ ด้วย

อันนี้เป็นเรื่องของวิธีการกลมกลืน ซึ่งเขาได้ปฏิบัติมาหลายปีแล้ว โดยที่ชาวพุทธไม่ค่อยรู้เรื่อง เพราะไม่ได้สังเกตหรือมัวเพลินประมาท อาจจะมองไปในแง่ดีว่าเขามาเป็นมิตรกับเรา

ความสัมพันธ์ทางศาสนา มีฐานอยู่แล้วคือเมตตา ยิ่งว่ากันได้ตรงไปตรงมา ก็ยิ่งจะมั่น

นอกจากในภาคปฏิบัติแล้ว เราก็เจอในแง่คำสอน มีเอกสารของสถาบันคริสต์ออกมาพูดถึงนโยบายเกี่ยวกับคำสอน เขาวางวิธีการนำเอาหลักธรรมของพุทธศาสนาไปอธิบายแบบคริสต์ เขาบอกว่า เขาใช้แนวการอธิบายคริสต์ศาสนาแก่ชาวพุทธ โดยใช้ศัพท์และหลักธรรมของพุทธศาสนา อันนี้เขาตั้งไว้เป็นหลักในเอกสารประจำของเขา แล้วพยายามทำตามวิธีการนั้น

บาทหลวงหลายท่านพยายามทำอย่างนี้ เป็นการใช้นโยบายที่จะทำพุทธกับคริสต์ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างที่บอกเมื่อกี้ คือใช้วิธีกลมกลืน แต่ที่จริงไม่ใช่แค่กลมกลืน เป็นการครอบเลย

การครอบก็คือ เอาพุทธเข้าไปไว้ข้างใน แล้วเอาคริสต์เป็นใหญ่ คลุมทั้งหมด

การเอาคริสต์เป็นใหญ่ก็คือ ให้พระพุทธเจ้าเป็นคนที่พระเจ้าส่งมา เพราะฉะนั้น ในเอกสารของคริสต์ตอนนั้นจึงมีการแต่งเรื่องออกมาชัดเจนเลย บอกว่า พระพุทธเจ้านี้เป็นประกาศกที่พระผู้เป็นเจ้าได้ส่งมา เพื่อมาเตรียมชาวตะวันออกไว้ต้อนรับพระเยซู เพราะว่าพระพุทธเจ้าอยู่ในสมัยก่อนพระเยซูประมาณ ๕๐๐ ปี คือ ๕๔๓ ปี (แต่ที่จริงไม่ใช่แค่ ๕๔๓ ปีหรอก เรานับพุทธศักราชจากพุทธปรินิพพาน ต้องบวกเข้าไปอีก ๘๐ ปี เป็น ๖๐๐ กว่าปี)

บาทหลวงบอกให้ถือว่า พระพุทธเจ้านี้ พระผู้เป็นเจ้าส่งมาเพื่อเตรียมรับพระเยซู เรียกว่าให้เตรียมชาวตะวันออกไว้ต้อนรับพระเยซู และมีการนำเอาธรรมะของพุทธศาสนาไปอธิบายให้เข้ากับคริสต์ ให้เป็นว่า ที่พระพุทธเจ้าสอนนี้เป็นเรื่องของพระเจ้าสั่งมาให้สอน ดังที่จะอ่านให้ฟังเป็นตัวอย่าง

บาทหลวง ม. เขียนไว้ในวารสาร *แสงธรรมปริทัศน์* ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๒๔ หน้า ๑๐๒-๑๐๔ บอกว่า

> ปฐมเหตุของสรรพสิ่งคือพระเจ้า พระผู้สร้าง พระองค์คือองค์สยมภู เป็นผู้สร้างสากลจักรวาล และทรงตั้งกฎปฏิจจสมุปบาทขึ้นเพื่อครองโลก พระผู้เป็นเจ้าตั้งกฎปฏิจจสมุปบาทขึ้นเพื่อครองโลก ปฏิจจสมุปบาทคือแผนการของพระเจ้า ที่มีต่อโลกและมนุษย์ พระเจ้าทรงไขแสดงให้พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้และนำมาตีแผ่

นี่คือวิธีที่ว่ากลมกลืน โดยรวบรัดเป็นว่า ที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้นี้ ก็เพราะพระผู้เป็นเจ้าไขแสดงให้ ถ้าใช้ศัพท์ฝรั่งก็คือ Revelation คือ God ของเขา ไขแสดงให้พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้และนำมาตีแผ่

หลักอื่นก็ทำนองเดียวกัน อย่างเรื่อง***ไตรลักษณ์*** บาทหลวงจะอธิบายนำเป็นแนวทางว่า ชาวคริสต์หรือบาทหลวงผู้เผยแผ่จะนำเอาธรรมะของพุทธไปใช้ได้อย่างไร เขาอธิบายว่า ***อนิจจัง*** ในคัมภีร์ไบเบิลก็สอนไว้ว่าอย่างนี้ ***ทุกขัง*** ก็สอนไว้ว่าอย่างนี้ ***อนัตตา*** ก็สอนไว้ว่าอย่างนี้

อาตมาอ่านแล้วตอนนั้นก็ไปค้นดูว่า คัมภีร์ไบเบิลมีสอนอย่างนี้จริงหรือเปล่า ไปดูแล้ว ไม่เห็นน่าจะแปลอย่างนั้นเลย ไม่รู้เขาแปลได้อย่างไร ตรงนี้แปลเป็นอนิจจัง ตรงนั้นแปลเป็นทุกขัง เขาแปลไปจนได้ ทั้งที่เนื้อความและถ้อยคำไปกันไม่ได้เลย

อนัตตา เขาบอกว่าคริสต์ก็มี เสร็จแล้วเขาก็พูดไปๆ สรุปได้ความว่า ในพุทธศาสนานั้น พระพุทธเจ้าสอนไปได้ถึงแค่อนัตตา คือสอนอนิจจัง ทุกขัง อนัตตาได้ จบแค่นั้นแล้ว ต้องอาศัยรอพระเยซูมาสอน***อัตตา*** อีกทีหนึ่ง คือพระเยซูนี้มาทำให้จบ ต้องไปสู่อัตตาของพระเยซูอีกที

อาตมาจะอ่านให้ฟังสักตอนหนึ่ง อันนี้มาจากหนังสือ *สัปดาห์สาร* นิตยสารรายสัปดาห์ พิมพ์โดยโบสถ์นักบุญยอแซฟ อ. บ้านโป่ง ราชบุรี เขียนว่า

> พระเจ้าทรงใช้พระธรรมสร้างทุกสิ่ง พระธรรมนั้นมาเกิดเป็นมนุษย์แท้ (หมายถึงพระธรรมมาเกิดเป็นพระเยซู) พระธรรม องค์นิจจัง สุข อัตตา มาเกิดเป็นมนุษย์ ซึ่งอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เพื่อมนุษย์จะได้รับสภาพ นิจจัง สุข อัตตา จากพระธรรม พระธรรมเป็นบุตรองค์เดียวจากพระเจ้า มนุษย์ที่รับสภาพนิจจัง สุข อัตตา เมื่อคริสตชนถึงแก่ความตาย อนัตตาก็สูญสิ้นไปเหลือแต่อัตตาในโลกุตตระ ซึ่งเป็นนิจจังและสุขอย่างสมบูรณ์

นี้เป็นตัวอย่างให้เห็นว่า เขาได้เอานโยบายมาปฏิบัติจริงอย่างนี้ คือเอาธรรมะในพุทธศาสนานี้ มาอธิบายใหม่ให้เป็นของคริสต์ศาสนา แต่มีนโยบายไว้ชัดว่าต้องให้คริสต์สูงกว่า คือ เอาพุทธไปอยู่ในนั้นอีกทีหนึ่ง เรียกว่าเป็นวิธีครอบ

ที่พูดมานี้เป็นเรื่องที่ว่าควรจะรู้ อาตมาคิดว่าชาวพุทธไม่เคยรู้ ทั้งๆ ที่เป็นเหตุการณ์ที่เคลื่อนไหวกันครั้งใหญ่ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๕ คือ ๑๙ ปีมาแล้ว แล้วก็เงียบหายไป ไม่ได้มีการเอาจริงเอาจังอะไร กลายเป็นเรื่องตูมตามหรือไฟไหม้ฟาง แล้วก็จบไป

ถึงได้บอกว่า มาถึงเวลานี้ แทบจะสายเกินไปหรือเปล่า ที่เราจะมาตื่นตัวกัน เพราะว่าเวลานี้อะไรต่ออะไรมันไปไกลมากแล้ว

ภัยนอก-ภัยใน ต้องแก้ไขทั้งสอง มองให้รู้เข้าใจ การศึกษาจึงจะได้ผลดี

เรื่องภัยนอก-ภัยในนั้น ก็อย่างที่พูดแล้วแต่ต้นว่า บางคนก็จะดิ่งไปข้างเดียว คนหนึ่งเอาแต่ภัยนอก เอาใจใส่แต่เรื่องที่ว่าใครจะมาทำลายพระพุทธศาสนา แต่อีกคนหนึ่งก็จะเอาแต่ภัยใน ไม่สนใจภัยอันตรายว่าใครข้างนอกจะมาทำอะไร

แต่เมื่ออยู่กับความเป็นจริง ก็ต้องยอมรับว่า ภัยมีทั้งจากข้างนอก และเกิดขึ้นได้ข้างใน ต้องไม่ประมาทป้องกันแก้ไขทั้งสองด้าน

จริงอยู่ ภัยที่เกิดภายในสำคัญที่สุด เพราะถ้าไม่ทำบ้านเรือนให้มั่นคงแข็งแรง ถึงไม่มีใครมาทำอะไรบ้านเรือนก็พังได้ บางทีก็เผาบ้านตัวเองเสียเลย แต่กระนั้นถึงจะสร้างบ้านแข็งแรงมากเท่าใด ถ้ามีโจรผู้ร้ายภายนอก ก็ต้องระวังป้องกัน แม้แต่ปลวกก็ยังต้องดูแลระวังไว้

บางทีคนที่มุ่งร้ายอาจมาลอบวางเพลิงเผาบ้านก็ได้ หรือแม้แต่คนไม่ดีมาเผาป่าข้างนอก ไฟอาจลามมาไหม้บ้านเรา ก็ต้องระวังป้องกันด้วย แต่ร้ายกว่านั้น บางทีคนนอกปลอมแปลง หรือแอบแฝงเข้ามาอยู่ข้างใน แล้วรอจังหวะทำลาย หรือค่อยๆ ทำลายระยะยาว หรือยิ่งกว่านั้น คนในสมคบกับคนนอกทำลายไม่ให้รู้ตัวก็มี

ยิ่งกว่านั้น ขณะที่ไฟกำลังไหม้บ้านอยู่ ใครจะบอกว่า คุณอยู่ในบ้านมีหน้าที่ทำครัว ก็ทำกับข้าวต่อไป หรือเธอมีหน้าที่ทำความสะอาด ก็กวาดบ้านถูบ้านไป ไม่ต้องดูแลของ ไม่ต้องดับไฟ อย่างนี้ไม่ถูกแน่ แม้แต่แผ่นกระดานก็จะไม่มีให้เช็ดถู

เรื่องการที่บาทหลวงหรือนักสอนศาสนาคริสต์นำถ้อยคำในพระพุทธศาสนาไปใช้ ก็เป็นตัวอย่างของการไปสุดโต่งหรือเอียงดิ่งนี้

- บางท่านก็ด่าว่าไปหมด ทางคริสต์จะเอาคำอะไรของเราไปใช้ ไม่ได้ทั้งนั้น

- บางท่านก็ไปสุดอีกทางหนึ่งว่า เขาจะเอาคำพุทธไปใช้ ก็เป็นเรื่องธรรมดา ไม่เป็นความเสียหายอะไร

ก่อนจะวินิจฉัย อยากให้ศึกษา จะได้เกิดความพอดี และเป็นการยอมรับหรือตำหนิติเตียนโดยชอบธรรม

การยืมถ้อยคำของศาสนาอื่นมาใช้นั้น เป็นเรื่องธรรมดาในระดับหนึ่ง แต่จะต้องดูว่าเป็นการใช้เกินธรรมดาหรือไม่ โดยพิจารณา

๑. เรื่องราวความเป็นไปหรือข้อมูลที่เป็นจริง

๒. เจตนาของผู้ใช้ ซึ่งกรรมของเขาจะส่อแสดงออกมา

ถ้าเป็นการนำไปใช้อย่างมีเจตนาไม่สุจริต แอบแฝง โดยไม่ชอบธรรม ก็เกิดโทษ ซึ่งจะต้องรู้เท่าทันและติติงกัน จึงต้องมีการพิจารณา จำแนก แยกแยะ

ท่านที่มองคลุมๆ ว่า เขาควรใช้ได้ไม่เสียหาย มักอ้างเหตุผลต่อไปนี้ คือ

ก. พระพุทธเจ้าก็ทรงนำศัพท์หรือถ้อยคำของศาสนาพราหมณ์มาใช้ในความหมายของพระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้น ชาวคริสต์ ก็ควรนำศัพท์พุทธศาสนาไปใช้ในความหมายของคริสต์ได้เช่นเดียวกัน

ข. เมื่อชาวพุทธไทยแปลคำสอนหรือเรื่องราวทางพระพุทธศาสนาเป็นภาษาอังกฤษ ก็ต้องใช้คำภาษาอังกฤษของคริสต์มาเป็นคำแปล เพราะฉะนั้น ชาวคริสต์แปลศัพท์ของเขาเป็นไทย ก็ควรใช้คำพุทธได้เช่นเดียวกัน

ถ้าฟังเผินๆ ก็ดูคล้ายจะเป็นอย่างนั้น แต่เรื่องจริงซับซ้อนกว่านั้น จึงบอกว่าต้องศึกษาเรื่องราวให้ชัด และแยกแยะให้ดี ขอทำความเข้าใจทีละข้อ

ก. ที่ว่าพระพุทธเจ้าก็นำคำของพราหมณ์มาใช้ในความหมายใหม่ของพุทธ ดังนั้น ชาวคริสต์ก็นำคำของพุทธไปใช้ในความหมายของคริสต์ได้เหมือนกันนั้น ต้องชี้แจงว่า ที่จริงไม่เหมือนกันเลย

พระพุทธเจ้าประสูติในชมพูทวีป และทรงเจริญเติบโตขึ้นมาในวัฒนธรรมของศาสนาพราหมณ์ พูดคร่าวๆ ว่าทรงเหมือนเป็นศาสนิกพราหมณ์โดยกำเนิด และต้องทรงใช้ถ้อยคำภาษาที่เป็นเรื่องของศาสนาพราหมณ์ ต่อมาพระองค์ทรงเห็นว่าคำสอนความเชื่อถือปฏิบัติของพราหมณ์ที่ต้องทรงเชื่อถือปฏิบัตินั้นไม่ถูกต้อง พระองค์ก็คัดค้านถกเถียงโดยตรง

ยกตัวอย่าง คำว่า "**อริยะ**" หรือ "**อารยะ**" หรือ "**อารยัน-**Aryan" คือผู้ประเสริฐ หรือผู้เจริญ พราหมณ์สอนกันมาว่า ได้แก่คนชั้นสูง คือ คนที่เกิดในวรรณะกษัตริย์ พราหมณ์ และแพศย์ หรือไวศยะ ส่วนพวกศูทร ไม่เป็นอริยะ ไม่เป็นอารยะ

พระพุทธเจ้าไม่ทรงเห็นด้วยว่าคนจะต้องเป็นอริยะ/อารยะ โดยชาติกำเนิดตามระบบวรรณะ พระองค์ก็ทรงคัดค้าน โดยตรัสว่า คนจะเป็นอริยะ/อารยะ คือเป็นผู้ประเสริฐด้วยชาติกำเนิดก็หาไม่ คนจะเป็นอริยะ/อารยะ ก็เพราะไม่เบียดเบียนใครๆ คำว่า "**อริยะ/อารยะ/อารยัน**" ก็เกิดมีความหมายแบบพุทธขึ้นมา ที่ต่างจากของพราหมณ์

แม้แต่ "**พราหมณ์**" ซึ่งชาวชมพูทวีปถือตามหลักที่พวกพราหมณ์สอนว่าเป็นคนบริสุทธิ์ วรรณะสูง เกิดจากพระโอฐของพระพรหม คนทั้งหลายทั่วไปจะต้องเคารพพราหมณ์ แต่พระองค์ได้ทรงเห็นอยู่ว่าพราหมณ์เกิดมาอย่างไร มีความเป็นอยู่อย่างไร พระองค์จึงตรัสคัดค้านไปตรงๆ ว่า คนจะเป็นพราหมณ์คือเป็นคนบริสุทธิ์สูงประเสริฐเป็นที่เคารพ เพราะชาติกำเนิดก็หาไม่ คนจะเป็นพราหมณ์ได้ ต้องประพฤติตัวให้ดี จิตใจไม่มีกิเลส ดังนี้เป็นต้น คำว่าพราหมณ์ในพระพุทธศาสนาก็เลยมีความหมายต่างออกไปจากเดิม

นี่คือการที่เราเรียกว่าพระพุทธศาสนานำคำของพราหมณ์มาใช้ในความหมายใหม่ ซึ่งเป็นเรื่องที่เป็นไปตามธรรมชาติ ตรงไปตรงมา ซึ่งหน้า ไม่เป็นเรื่องที่มีเจตนาซ่อนเร้นแอบแฝงอะไรเลย

ในบางกรณีพระพุทธเจ้าก็ตรัสว่า เรื่องของพราหมณ์ที่เชื่อถือประพฤติปฏิบัติกันไม่ดีงามดังปรากฏในสมัยพุทธกาลนั้น เป็นเรื่องที่เพี้ยนหรือเสื่อมโทรมลงไป แท้จริงหลักของพราหมณ์แต่เดิมยุคเก่าก่อน ก็ดีงาม

จากนั้น พระองค์ก็ทรงเล่าถึงความเป็นไปเดิมที่ดีงามของพราหมณ์ เท่ากับเตือนให้พราหมณ์เองฟื้นฟูสิ่งดีงามของตนเอง และทรงยอมรับดีที่เขามี อะไรดีก็ว่าดี อะไรไม่ดีก็ว่าไม่ดี

ที่ว่านี้แสดงให้เห็นว่า พระพุทธเจ้าไม่ได้มาทรงยกพระองค์ด้วยการตั้งของใหม่ในชื่อเก่าเพื่อกดเขา (เรื่องอย่างนี้ขอให้ดู ***พราหมณธัมมิกสูตร*** ในสุตตนิบาต พระไตรปิฎกเล่ม ๒๕ เป็นต้น)

จึงเห็นได้ชัดว่า การนำคำที่เรียกว่าเป็นของพราหมณ์มาใช้ในพระพุทธศาสนาในความหมายใหม่นั้น เป็นเรื่องตามธรรมดาธรรมชาติ ตรงไปตรงมา และโดยชอบธรรม

หากบาทหลวงจะนำคำพุทธไปใช้ ขอโปรดให้อยู่ในระบบเทียบเคียง

แต่ในฝ่ายนักสอนศาสนาคริสต์ ที่ชาวพุทธจะต้องติเตือนหรือต่อว่านั้น ก็เพราะว่า ศาสนาคริสต์มาจากตะวันตก มีถ้อยคำของตัวเองอยู่แล้ว ถ้ามาเมืองไทยแล้วหาคำแปลเพื่อใช้แบบเทียบเคียงเท่านั้น ชาวพุทธไม่ควรว่าอะไร

แต่ที่เป็นปัญหาจะต้องติติง ก็เพราะเป็นการนำคำพุทธไปใช้แบบล่อให้เข้าใจไขว้เขวสับสน ส่อถึงเจตนาที่ไม่โปร่งใส

จะเห็นง่ายๆ เช่นตัวอย่างที่พูดมาแล้วว่า บาทหลวงบอกว่าเรื่อง***ไตรลักษณ์*** คือ *อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา* นั้น ในศาสนาคริสต์ก็สอนไว้ แล้วก็ยกข้อความในไบเบิลมาอ้าง โดยเอา *อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา* ไปเป็นคำแปลของข้อความในนั้น ซึ่งไม่ตรงกันเลย เป็นการล่อหลอกให้เข้าใจว่าหลัก *อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา* ศาสนาคริสต์ก็สอนไว้แล้ว

(จากนั้นจึงครอบว่า คริสต์สอนอนัตตาเสร็จแล้ว ยังไปไกลกว่านั้น คือ เหนือ***อนัตตา*** จึงเป็น***อัตตา*** ซึ่งพุทธศาสนาไม่มี [ที่จริงพระพุทธศาสนาสอนว่า อัตตานั้นเป็นเรื่องต่ำต้นที่สุด ที่มนุษย์ผู้มีกิเลสย่อมเชื่อและยึดถือเป็นธรรมดา ต่อเมื่อมีปัญญาจึงรู้ว่าไม่มีอัตตา/อนัตตา])

ในเรื่องอย่างนี้ ชาวพุทธเมื่อเอาคำฝรั่งแบบคริสต์มาใช้ เราจะบอกตรงๆ ว่าเป็นเพียงการใช้แบบเทียบเคียงเท่านั้น ที่จริงไม่เหมือนกันแท้ แล้วเราก็จะพยายามอธิบายให้มองเห็นความแตกต่าง เพื่อให้เขาเข้าใจตรงตามเป็นจริง

การนำคำไปใช้โดยบริสุทธิ์หรือไม่ เป็นเรื่องที่ผู้รู้มองเห็นได้ไม่ยาก และเจตนาจะส่อแสดงออกมาจากการกระทำนั้น

ข. ที่ว่าชาวพุทธไทยแปลเรื่องพุทธศาสนาให้ฝรั่งอ่าน ก็ใช้ศัพท์อังกฤษแบบคริสต์ ดังนั้น ชาวคริสต์มาสอนศาสนาของเขาในเมืองไทยก็ใช้ศัพท์ไทยแบบพุทธได้เช่นเดียวกัน

เรื่องนี้ ถ้าเป็นการใช้เพื่อเทียบเคียงให้เกิดความเข้าใจ ก็ไม่มีปัญหา แต่ที่ควรติเตียน ก็เพราะมีการใช้แบบที่เป็นกลอุบายไปเสีย

ขออธิบายว่า เมื่อเราแปลคำพุทธไทยเป็นภาษาอังกฤษ เราจะให้ฝรั่งเข้าใจ แต่เขาไม่มีคำในศาสนาของเรา เราก็ต้องเอาคำที่เขามีอยู่มาใช้ (คำที่เราเอามาใช้มากทีเดียวไม่ใช่คำคริสต์ แต่เป็นคำในสายกรีกโบราณ แต่ตรงนี้ไม่ใช่ประเด็นสำคัญ)

ข้อสำคัญเราพยายามระวังให้เขารู้ตระหนักว่าเป็นการใช้แบบเทียบเคียงเท่านั้น ไม่เหมือนกันจริง และเราจะคอยพยายามชี้แจงให้เข้าใจความแตกต่าง และพยายามหาคำที่มีความหมายใกล้เคียงที่สุดไปเรื่อยๆ จนกระทั่งในกรณีหาคำที่เหมือนกันจริงไม่ได้ เมื่อฝรั่งเริ่มคุ้นกับศัพท์พุทธศาสนาขึ้น เราก็จะเลิกใช้คำฝรั่ง และใช้แบบทับศัพท์ลงไปเลย คือมุ่งหน้าไปสู่ความเข้าใจให้ตรงตามเป็นจริง

ยกตัวอย่าง คำว่า “**พระภิกษุ**” หรือ “**พระ**” ตอนแรกๆ เวลาแปลเป็นภาษาอังกฤษ มักมีผู้แปลว่า “priest”

ต่อมาเมื่อพิจารณาเห็นชัดว่าความหมายไม่ตรงกันจริง เราก็เปลี่ยนมาใช้ “monk” ซึ่งเห็นว่าตรงกว่า (ฝรั่งถือว่าในศัพท์ของเขา priest สูงกว่า monk ด้วยซ้ำ แต่เราต้องการที่ความถูกต้อง)

ต่อมาเราบอกว่า ถึงอย่างไรความหมายก็ไม่เหมือนกันจริง เวลานี้ เราก็ใช้ทับศัพท์กันมากขึ้นๆ “ภิกษุ” ก็เขียน “bhikkhu” นี่คือการที่ชาวพุทธใช้คำของเขา ก็ใช้อย่างตรงไปตรงมา พยายามให้เขารู้ถึงความแตกต่างตามที่เป็นจริง

ที่เราติติงนักสอนศาสนาคริสต์ ก็เพราะเขาไม่ปฏิบัติอย่างธรรมดานี้ แต่เขาทำแบบที่เรียกว่ากลมกลืน และครอบดังที่ว่าแล้ว

ทั้งที่ศาสนาคริสต์เข้ามาเมืองไทยนานมากแล้ว ถ้อยคำเฉพาะของคริสต์คนก็รู้กันมากแล้ว เพียงพอที่จะใช้คำเดิมที่แท้ของเขาเองมาสื่อกันได้ ซึ่งจะตรง และชัดเจน แต่นักสอนศาสนาคริสต์กลับจะยิ่งใช้ถ้อยคำในลักษณะที่ทำให้เข้าใจสับสนปนเปและเคลือบคลุมยิ่งขึ้น เป็นการสวนทางตรงกันข้าม

ยกตัวอย่าง เช่น คำว่า “ผ้าป่า” “กฐิน” ที่มองไม่เห็นเหตุผลเลยว่าเขาจะต้องเอาไปใช้แปลคำอะไรในภาษาอังกฤษ ทางคริสต์ก็ยังนำไปใช้ ความหมายอะไรก็ไปกันไม่ได้ ไม่ว่าในแง่หลักศาสนาหรือภูมิหลังทางวัฒนธรรมใดๆ มีแต่ทำให้สับสน จึงเป็นเรื่องที่ควรติติงโดยชอบธรรม

ที่พูดที่เล่ามานี้ เป็นเรื่องของความรู้ และการอยู่กันอย่างมิตร คือเมื่อมีปัญหา ก็ใช้ความรู้พูดจากันด้วยเหตุผล เป็นการแก้ปัญหาด้วยวิธีการแห่งปัญญา โดยมีเมตตาหล่อเลี้ยงไมตรี ไม่ใช่อยู่กับตากับหูแต่ความรู้ไม่มี หรือเอาแต่เก็บกดอัดอั้น หรือไม่พูดไม่จาได้แค่คว้าไม้มาตีกัน

ใจดีมีเมตตา ไม่ประมาทที่จะใช้ปัญญา เอาความรู้มาพัฒนาคน ในการนับถือศาสนา

ขอทวนความที่ได้พูดไปเมื่อกี้ว่า พระพุทธศาสนาได้ทำให้ประเทศไทยเป็นดินแดนที่ร่มเย็นเป็นสุข คนไทยชาวพุทธไม่มีความรังเกียจเดียดฉันท์ต่อผู้ใด จะอยู่กับใครก็ได้ และยินดีต้อนรับทุกคน

สภาพนี้ได้มีตลอดมาในประเทศไทยที่เป็นดินแดนพุทธศาสนา แต่เมื่อสถานการณ์ของโลกและบ้านเมืองเปลี่ยนแปลงไป และในสภาพโลกาภิวัตน์ที่เหตุการณ์ความเป็นไปทั้งหลายในโลกส่งผลถึงกันนี้ ก็ต้องเตรียมตัวว่า เราจะทำอะไรอย่างไร เพื่อให้สภาพที่ดีงามนี้คงอยู่ต่อไป

อะไรที่เป็นหรือจะเป็นปัญหา ก็ต้องรู้เข้าใจ แล้วก็ใช้ปัญญาคิดหาทางป้องกันแก้ไข ด้วยความไม่ประมาท เพื่อว่าพระพุทธศาสนาจะช่วยให้คนไทยมีธรรมที่จะอยู่ร่มเย็นเป็นสุข และให้ธรรมแผ่ไปเพื่อสันติสุขของมวลชาวโลก

ฉะนั้น พร้อมกับในใจที่มีเมตตา ก็ต้องมีสติปัญญาที่ตื่นอยู่รู้ทันด้วย ตั้งแต่รู้เข้าใจสถานการณ์ และมองเห็นสภาพที่เป็นจริง

เมื่อรู้เข้าใจ มีปัญญาแล้ว ก็ต้องไม่ประมาท โดยทำการไปด้วยจิตที่เที่ยงตรง สงบ ไม่ได้ทำด้วยกิเลส แต่ทำด้วยปัญญาและความปรารถนาดี เพื่อประโยชน์แก่คน แก่เพื่อนมนุษย์ แก่สังคมประเทศชาติไทย และแก่ทั้งโลก

เมตตานั้นอยู่ในใจ ความ***ไม่ประมาท***ก็ทำให้ไม่นิ่งนอนใจ เร่งแก้ไขปัญหา เอาใจใส่ปฏิบัติจัดการ และทั้งหมดนั้นจะสำเร็จผลเป็นจริง ก็ต้องใช้***ปัญญา***

พูดโดยสาระก็คือ ใจเมตตาต้องการให้มวลมนุษย์อยู่ร่วมกันด้วยดีมีความร่มเย็นเป็นสุข ความไม่ประมาทก็เร่งให้เอาปัญญามาจัดการดำเนินการให้สำเร็จผลตามที่เมตตานั้นต้องการ

ทีนี้ จะมีปัญญาและใช้ปัญญาทำงานได้ ก็ต้องมี "**ความรู้**" นอกจากความรู้เฉพาะเรื่องเฉพาะสถานการณ์นั้นๆ แล้ว ก็พึงมีความรู้พื้นฐาน จำพวกภูมิหลัง เช่นประวัติศาสตร์ ที่จะช่วยให้มองกว้างมองไกล เมื่อเกิดมีเหตุการณ์อะไรขึ้น ก็จะมองออก และเข้าใจ ช่วยให้ปฏิบัติจัดการแก้ไขปัญหาและเรื่องราวทั้งหลายได้ถูกต้องและมั่นใจยิ่งขึ้น

อย่างที่พูดไปแล้ว คนไทยมีพื้นเพภูมิหลังในการนับถือศาสนามาในลักษณะที่เป็นความใจกว้าง มีน้ำใจให้เกียรติให้โอกาสแก่ผู้อื่น ทำให้เสรีภาพในการนับถือศาสนาและความมีขันติธรรมต่อลัทธิศาสนาอื่นทั้งหลาย เป็นไปเองอยู่ในตัว กลายเป็นคุณสมบัติประจำชนประจำชาติ

คุณสมบัตินี้เป็นที่ประจักษ์แก่คนภายนอก ดังที่บาทหลวงและบุคคลสำคัญจากประเทศตะวันตกที่มาเมืองไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาได้เขียนแสดงความชื่นชมยกย่องไว้

คุณลักษณะแห่งความมีน้ำใจให้เกียรติให้โอกาสแก่ผู้อื่นนี้ คนไทยควรจะภูมิใจและรักษาไว้ โดยตั้งเป็นพื้นจิตแห่งเมตตาที่จะอำนวยความร่มเย็นเป็นสุขในการอยู่ร่วมกันของคนทุกศาสนาสืบต่อไป และแม้แต่ให้เป็นแบบอย่างที่จะแผ่ขยายจรรโลงคุณความดีนี้ให้เป็นที่นิยมปฏิบัติกันกว้างขวางออกไป

ดังที่กล่าวแล้ว เมื่อมีเมตตา ก็ต้องใช้ปัญญา และในเรื่องของความสัมพันธ์ทางศาสนา ปัญญาที่เป็นพื้นภูมิของตนก็มาจากการมีความรู้ในพื้นภูมิของมนุษย์ผู้นับถือศาสนาต่างๆ ที่จะมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในโลกนี้

แต่มิใช่เท่านั้น ศาสนาเป็นองค์ร่วมสำคัญของอารยธรรม ซึ่งได้เป็นปัจจัยต่อกันกับองค์ประกอบส่วนอื่นของอารยธรรมนั้น โดยเฉพาะในบางอารยธรรม สถาบันและองค์กรศาสนาได้มีบทบาทครอบคลุมและครอบงำองค์ร่วมส่วนอื่นของอารยธรรม แม้แต่เศรษฐกิจและการเมือง

ดังนั้น ความรู้ภูมิหลังทางศาสนาของชนชาติทั้งหลายจึงเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยให้รู้เข้าใจอารยธรรม

ควรเน้นลงไปทีเดียวว่า การที่จะรู้เข้าใจอารยธรรมใดให้ชัดจำเป็นต้องรู้เข้าใจภูมิหลังทางศาสนาของอารยธรรมนั้นด้วย โดยเฉพาะอารยธรรมที่สถาบันและองค์กรศาสนาได้มีบทบาทและอิทธิพลอย่างมากต่อการเมืองและเศรษฐกิจของชาติประเทศต่างๆ

ดังที่เหล่าอารยประเทศมีการค้นคว้าหาความรู้ในเรื่องนี้ และพยายามเผยแพร่ให้ประชาชนเข้าถึงความรู้นั้นได้ง่าย พร้อมทั้งให้สนใจศึกษากันทั่วไป เพื่อประโยชน์ในการรู้จักตนเอง รู้จักเพื่อนมนุษย์ และรู้ทิศรู้ทางในการพัฒนาอารยธรรม เป็นต้น

อารยชนจึงไม่กลัว ไม่กีดกั้น ไม่ปิดบังความรู้ แต่ค้นคว้าแสวงหาความรู้อย่างไร้พรมแดน อยู่กับความรู้ด้วยความเข้าใจและสบายใจ แล้วให้คนอยู่กันด้วยความรู้ พูดกันด้วยความรู้ และทำการทั้งหลายด้วยความรู้ เพราะความรู้เป็นฐานของความคิด ไม่ว่าจะคิดเพื่อให้เข้าใจ คิดเพื่อแก้ไข หรือคิดที่จะทำการ

ถ้าคิดโดยไม่มีความรู้เป็นฐาน ก็เสี่ยงที่จะคิดเห็นไปตามความรู้สึก ตามอำนาจของความถูกใจหรือไม่ถูกใจ ชอบหรือชัง ไม่สร้างสรรค์ ไม่พัฒนา แต่จะเพิ่มปัญหา

ความรู้ภูมิหลังทางศาสนาในที่นี้ ตามปกติมิได้เกี่ยวข้อง ไม่แตะต้องถึงเนื้อตัวของศาสนา มิได้เปรียบเทียบศาสนาไหนว่าดีหรือไม่ดีกว่ากัน แต่เป็นการให้และได้ความรู้ในเรื่องความเป็นมา บทบาท และอิทธิพลของสถาบันและองค์กรศาสนาในภูมิหลังของชาติประเทศทั้งหลาย

พูดอีกสำนวนหนึ่ง ก็คือ เป็นประวัติการนับถือศาสนาของมนุษย์นั่นเอง เช่น ประวัติการนับถือศาสนาของคนฝรั่งเศส ประวัติการนับถือศาสนาของประเทศอเมริกา

แท้จริงนั้น ที่พูดว่า ประวัติศาสนา หรือประวัติศาสตร์ศาสนาต่างๆ นั้น เป็นคำพูดที่ไม่ชัด ชวนให้เข้าใจเขว ควรพูดให้ตรงว่า **ประวัติการนับถือศาสนา** คือเป็นเรื่องของคน เป็นประวัติการกระทำของคนที่นับถือศาสนา

ตรงนี้เป็นจุดสำคัญ เพราะว่า ท่าทีและลักษณะการนับถือศาสนาของมนุษย์นี่แหละ ที่เป็นตัวกำหนดบทบาททางศาสนา ทำให้เกิดบรรดาสถานการณ์และเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ เป็นตัวบันดาลความเป็นไปที่ก่อผลดีผลร้ายขึ้นมาในอารยธรรมของมนุษย์

ดังนั้น จึงจะต้องเอาใจใส่ใช้บทเรียนในอดีตให้เป็นประโยชน์ในการ**พัฒนาการนับถือศาสนาของมนุษย์** มิให้เป็นไปในทางเบียดเบียนหรือก่อผลร้าย แต่ให้การนับถือศาสนานั้นเป็นไปในทางที่จะเกื้อกูลและสร้างสรรค์ พร้อมทั้งแก้ปัญหา

เมื่อพูดถึงการนับถือศาสนา โดยไม่ต้องพูดถึงเนื้อตัวของศาสนา ชาวศาสนาทั้งหลายก็มาพบปะพูดจากันได้ง่าย

ชวนกันให้ชาวศาสนาทั้งหลายมาร่วมกันพิจารณาจัดปรับแก้ไขการนับถือศาสนา ไม่ให้เป็นไปในทางที่จะเบียดเบียนทำร้ายหรือทำลาย แต่ให้เป็นการเกื้อกูลและสร้างสรรค์อย่างที่กล่าวมา พูดสั้นๆ ว่า "**พัฒนาการนับถือศาสนา**" นั่นเอง

ที่ได้พูดมานี้ มุ่งที่การให้ความรู้ ไม่พยายามแสดงความคิดเห็น นอกจากเพื่อประกอบความเข้าใจหรือเพื่อเชื่อมต่อความรู้ และเป็นการให้ความรู้พอเป็นพื้นทั่วไป ผู้ที่สนใจในการแก้ปัญหาของมนุษย์ จะหาความรู้เพิ่มได้อีกมากมาย

ทั้งนี้ ก็อย่างที่กล่าวแล้ว คือ เพื่อจะได้มีความรู้ความเข้าใจที่จะใช้ปัญญาในการพัฒนาการนับถือศาสนาของมนุษย์ เพื่อสร้างสรรค์พัฒนาอารยธรรมให้ดีงามนำมาซึ่งสันติสุขแก่มวลมนุษย์ได้จริงต่อไป

ตอน ๒

ภัยภายใน

จะใจกว้างและมีเมตตา
ต้องเจริญปัญญาให้มาก

ทั้งหมดที่ได้พูดมานั้น หลายอย่างต้องยอมรับว่า ปัญหาก็มาจากชาวพุทธเองด้วย คือการที่เรามีลักษณะเรื่อยๆ เฉื่อยๆ ไม่ค่อยจะถืออะไรเป็นจริงเป็นจัง จึงกลายเป็นคนที่ตกอยู่ในความประมาท แล้วก็มาเข้ากับลักษณะที่ว่าอยู่สบายๆ ก็เลยประมาท

ถ้าจะเป็นชาวพุทธจริง ก็ต้องไม่ประมาทได้ทั้งๆ ที่สุขสบาย หรือว่าทั้งๆ ที่สุขสบาย ก็ไม่ประมาท

อีกอย่างหนึ่ง นอกจากความประมาท ก็คือความเป็นคนใจกว้างจนไม่มีหลัก เรื่องนี้ขอเล่าตัวอย่างเรื่องหนึ่ง ซึ่งเป็นเหตุการณ์เชิงเปรียบเทียบเห็นได้ชัดดี

เมื่อหลายปีมาแล้วยังอยู่ในกรุงเทพฯ วันหนึ่งมีคนยิวมาหาที่วัด ทั้งที่ไม่รู้จักกันสักหน่อย มีคนแนะมาว่าถ้าเขาอยากจะปรึกษาเรื่องนี้จะไปที่ไหน ก็ไปหาที่วัด

เขาเล่าว่าตัวเขาเป็นคนยิว เดินทางมากับภรรยา ซึ่งมาทำวิทยานิพนธ์อยู่ที่โรงพยาบาลคริสต์แห่งหนึ่งในเมืองเหนือ เขาบอกชื่อชัดเจน แต่ขอสงวนชื่อไว้

เขาบอกว่า เขาได้เห็นภาพที่เขาไม่สบายใจ ว่าทำไมเมืองไทยปล่อยอย่างนี้ คือ ที่โรงพยาบาลนั้น นักบวชหรือศาสนาจารย์ของศาสนาคริสต์เอาข้าวของรางวัลเงินทองให้ เพื่อชักชวนคนไทยไปนับถือศาสนาคริสต์ การที่จะให้คนไปนับถือศาสนาด้วยวิธีการเอาอามิสเหยื่อล่อนี้ เป็นสิ่งที่ทำไม่ได้ในประเทศของเขา ถือว่าต้องไล่ออกจากประเทศเลย แต่ทำไมเมืองไทยจึงปล่อย เขาว่าอย่างนั้น

เขาเป็นคนต่างประเทศ เขายังไม่สบายใจ ทนไม่ได้ ที่จะมองเห็นอย่างนั้น ทำไมคนไทยจึงปล่อย สภาพเป็นอย่างนี้ก็เพราะคนไทยเราไม่รู้จักปัญหา ใครจะทำอะไรก็ทำไป ฉันไม่ถือ ฉันไม่คิดอะไร เพราะว่าใจกว้าง

ทีนี้ใจกว้างนี่ ถ้าเราไม่รู้ว่าเขาต้องการอะไร เขามีเจตนาอย่างไร ก็กลายเป็นความเขลาที่ทำให้เป็นเหยื่อเขาไป เพราะฉะนั้น ในความใจกว้างนั้น จึงจะต้องมีความรู้และไม่ประมาท

แม้ว่าเราจะใจดี อย่างที่พระพุทธเจ้าทรงสอนให้เรามีเมตตา แต่เมตตานั้น ต้องมากับปัญญา ไม่ใช่เมตตาลอยๆ ถ้าเมตตามากับโมหะ ความโง่ ก็หมดเท่านั้น ไม่มีอะไรเหลือ

เรื่องของคนไทยที่ปล่อยให้ความไม่รู้มาคู่กับความใจกว้างนี้ เป็นปัญหามาก แล้วก็เป็นปัญหากับคนสมัยใหม่ที่ว่ามีการศึกษาดีด้วย

คนสมัยใหม่นี้ไปเรียนต่างประเทศกันมาก แล้วกลับมาเป็นผู้ปกครองบริหารบ้านเมือง แต่ไม่ค่อยรู้เรื่องประเทศของตัวเอง รวมทั้งไม่รู้เรื่องพุทธศาสนาด้วย

แม้แต่เรื่องประชาธิปไตย บางทีก็ทำเป็นประชาธิปไตยกันไป เดี๋ยวเรื่องนั้นก็ออกมาว่า เดี๋ยวเรื่องนี้ก็ออกมาแสดง บอกว่าอย่างนี้ไม่ถูก อย่างนั้นไม่เป็นประชาธิปไตย อะไรต่างๆ แต่น่าสังเกตว่า ถ้าใครพวกไหนรุนแรง เขาจะไม่กล้า จะเป็นประชาธิปไตยหรือไม่เป็นก็แล้วแต่ พอเจอพวกรุนแรงเข้า ก็เงียบ

แต่สำหรับชาวพุทธนี่เป็นคนอ่อนๆ ถ้าชาวพุทธทำอะไรๆ นิดๆ หน่อยๆ พวกนักประชาธิปไตยแบบนี้จะออกมาว่า แต่ถ้าเป็นพวกศาสนาที่รุนแรงออกมา เขากลับเงียบเลย หรือมิฉะนั้นก็ออกมาเอาใจอีกด้วย

แม้แต่เรื่องรัฐธรรมนูญ เวลานี้ก็อ้างกันนัก จนไม่รู้ขอบเขตว่าอะไรแค่ไหน อย่างในเรื่องพุทธศาสนา ก็เหมือนกับว่า เขาจะเอารัฐธรรมนูญมาตัดสินธรรมวินัย (บางคนก็จะเอาสิทธิมนุษยชนมาตัดสินความจริงของธรรมชาติ)

ประชาธิปไตยจริง ต้องเอาเหตุเอาผล เอาความจริงความถูกต้อง และยอมรับหลักการ ไม่ใช่เอาแต่ความต้องการ ต้องหาความรู้ ไม่ใช่อยู่กันแค่ความเห็น ต้องวิจัยด้วย ไม่ใช่เอาแค่วิจารณ์ ไม่ใช่แค่กล้าแสดงออก แต่ต้องมีสาระที่จะเอามาแสดงด้วย

สภาพที่เป็นอยู่เวลานี้ ทำให้น่ากลัวว่า ถ้าเอาแต่แสดงออกกันเรื่อยไป แต่เจอด้านไหนรุนแรงนอกการเมือง ก็สยบ อย่างนี้ก็แย่ สังคมของเราจะไปไม่ไหว

หลายคนที่ไปเรียนกลับมาจากเมืองนอกนั้น นอกจากไม่รู้จักประเทศของตัวเองแล้ว มักไม่รู้จักฝรั่งจริงด้วย ทั้งที่ไปเรียนอเมริกา แต่ไม่ได้ใส่ใจศึกษาให้รู้เข้าใจรากเหง้าพื้นเพภูมิหลังของเขา

เรื่องศาสนาที่เขาแบ่งแยกรัฐกับศาสนานั้น ที่แท้มันเป็นอย่างไร มีเหตุผล มีภูมิหลังเป็นอย่างไร ก็ไม่รู้ สักแต่ว่าเมื่อเขามีแบบมีแผนมีกฎหมายอย่างไร ก็อยากนำมาใช้

การที่นำแบบแผนของเขามาโดยไม่รู้จักเขา-ไม่รู้จักเรานี้ เป็นการกระทำที่ก่อผลเสียหาย เป็นการทำลายมากกว่าจะสร้างสรรค์ ถ้าว่าในแง่ของการบริหารประเทศชาตินี้ ต้องถือว่าอภัยไม่ได้

มองดูสภาพเมืองไทย
ผู้ใหญ่เริ่มทำงาน ด้วยการไหว้เจ้า

นอกจากนั้น บางท่านที่ขึ้นเป็นรัฐมนตรี เวลาเข้ารับตำแหน่งจะเข้าไปสำนักงาน ทั้งที่ตัวเองเป็นคนพุทธ ข่าวออกมาสู่ประชาชนว่า ไปบูชาอันนั้น ไปไหว้อันโน้นอันนี้ ที่ตัวเองก็ไม่รู้ ไม่เป็นแบบอย่างแก่ประชาชน แทนที่จะไปไหว้พระพุทธรูปให้ชัดเจนออกมา

อันนี้คิดว่าไม่น่าปล่อยไว้ ถ้าขืนปล่อยอย่างนี้แล้ว ประเทศชาติไปไม่ไหว จริงหรือไม่? แล้วโยมรู้สึกบ้างไหม?

ข่าวที่ออกมาว่ารัฐมนตรีเข้ารับตำแหน่ง ก็คือเขาขึ้นมาเป็นผู้นำ เป็นผู้บริหาร เขาจะทำอะไร ก็เป็นเรื่องสำคัญ อย่างน้อยก็เป็นตัวอย่าง เมื่อเข้าสู่สำนักงาน ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ก็เริ่มต้น ประเทศชาติจะเป็นอย่างไร ถ้ารัฐมนตรีแสดงการเริ่มรับผิดชอบปฏิบัติหน้าที่ ด้วยการไหว้เจ้าพ่อ

นอกจากนั้น ถ้าจะเป็นผู้นำของสังคมนี้ ก็ต้องรู้จักสังคมนี้ คำว่า “รู้จักสังคมนี้ให้ดี” ก็หมายถึงว่ารู้จักพระพุทธศาสนาด้วย ในฐานะที่เป็นสมบัติของชาติ เป็นฐานของวัฒนธรรมไทย

ไม่ต้องพูดถึงระดับนั้น ว่ากันเฉพาะหน้า พระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่คนไทยส่วนใหญ่นับถืออยู่ ทุกคนต้องพบเห็นเกี่ยวข้อง ในด้านรูปธรรมก็ได้เห็นได้ยินผ่านหูผ่านตาทั่วบ้านทั่วเมือง ในด้านนามธรรมก็เกี่ยวข้องอยู่ในวิถีชีวิตวิถีสังคม มีผลมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตวิถีสังคมนั้น อย่างน้อยในกิจกรรมที่เข้าไปร่วม (ถ้าไม่ร่วมอย่างอื่น ก็ได้ร่วมงานศพ) ก็อยู่ก็ทำกันไปในวิถีประชาธิปไตยโดยไม่ต้องรู้เรื่องอะไรเลย

เมื่อใครจะบริหารประเทศชาติ ก็ต้องรู้สิ่งที่เป็นเรื่องของสังคมของตัวเอง คนที่ไม่รู้จักสิ่งที่ตัวจะไปปฏิบัติจัดทำ แล้วจะไปทำให้ถูกต้องได้อย่างไร อย่างเป็นแพทย์ ถ้าไม่รู้เรื่องร่างกายคนไม่รู้จักโรคภัยไข้เจ็บแล้วจะไปรักษาผู้ป่วยได้อย่างไร คนจะบริหารประเทศชาติ จะแก้ไขปรับปรุงพัฒนาสังคมไทย ถ้าไม่รู้จักประเทศนี้ ไม่รู้จักสังคมนี้ จะบริหารได้อย่างไร เรื่องนี้เราปล่อยปละละเลยกันมานาน ประเทศชาติจึงก้าวไปไหนไม่ไหว

ที่ว่ารู้จักพุทธศาสนานั้น ไม่ใช่หมายความแค่ว่าจะต้องรู้จักในฐานะเป็นศาสนา แต่รู้จักในฐานะเป็นเรื่องของคนไทย เป็นเรื่องที่คนไทยทั่วไปเกี่ยวข้องอยู่ หรือเป็นของที่อยู่ในเนื้อในตัวของคนไทย และเป็นส่วนเนื้อหาสาระของความเป็นไทยด้วย ไม่ว่าจะในแง่ประวัติศาสตร์หรือวัฒนธรรม

เมื่อท่านอยู่ในสังคมนี้ อยู่ในสภาพแวดล้อมอย่างนี้ ที่มีพุทธศาสนาอยู่รอบตัว ท่านต้องไปปฏิบัติงานเกี่ยวข้อง ถ้าท่านไม่รู้แล้วท่านจะไปทำอะไรอย่างไร

การที่ผู้นำหรือผู้บริหารบ้านเมืองไม่รู้เรื่องประเทศชาติของตนเอง ไม่รู้จักสังคมของตัวเองนี้ เป็นภัยอันตรายอย่างมาก แล้วจะปล่อยให้คนอยู่กันไปในความไม่รู้อย่างนี้ได้อย่างไร

เรื่องนี้ถ้าเราหันหลังไปดู แม้แต่ในสมัยราชาธิปไตย ในหลวงรัชกาลที่ ๕ ทรงส่งพระราชโอรสไปศึกษาในต่างประเทศ ทรงถือเรื่องนี้เป็นสำคัญ ทรงเอาพระทัยใส่มากในการที่จะให้รู้เรื่องของเมืองไทย ทรงมีพระราชหัตถเลขาไปตักเตือนอะไรต่างๆ เรื่องนี้น่าจะเป็นแบบอย่างแก่คนไทย คนไทยเราที่ส่งลูกไปเรียนนอก ถ้าดำเนินตามพระราชจริยาวัตรนี้ คงจะเป็นประโยชน์มาก

เรื่องนี้น่าจะนำมาเผยแพร่กันว่า ในหลวงรัชกาลที่ ๕ ทรงมีพระราชหัตถเลขาไปทรงสอนพระราชโอรสที่เรียนอยู่ต่างประเทศอย่างไรบ้าง เมื่อจะเป็นผู้นำ ก็ต้องรู้เรื่องประเทศชาติสังคมของตัว แม้เราจะไปอยู่เมืองไกล ก็ต้องหาวิธีเรียนรู้สังคมของตัวเองให้ได้

ในสมัยโน้น แม้จะเป็นราชาธิปไตย จะเห็นว่าองค์พระมหากษัตริย์ทรงรอบรู้เรื่องเมืองไทย และทรงทราบเรื่องพระพุทธศาสนาดีทีเดียว อย่างในหลวงรัชกาลที่ ๖ ก็ทรงเข้าใจเรื่องศาสนารู้ธรรมะดี ถ้าผู้ปกครองประเทศของเราปัจจุบันไม่รู้เรื่องเหล่านี้ จะมาปฏิบัติจัดการเรื่องราวของประเทศชาติให้ดีได้อย่างไร

เนื้อความตอนนี้มาถึงเรื่องภัยภายในแล้ว แต่ที่พูดเมื่อกี้ขอแทรกเป็นเรื่องฝากไว้ จากนี้ขอพูดเลยต่อไปถึงภัยภายใน

ส่วนชาวบ้าน ก็ฝันหวังลาภลอย
คอยขูดหาเลขหวย ถึงกับกราบไหว้สัตว์วิปริตพิการ

ภัยภายในนี้ก็อย่างที่พูดเมื่อกี้ คือความไม่รู้ คนมากมายทั้งที่เป็นคนไทย บอกว่าเป็นพุทธศาสนิกชน นับถือพุทธศาสนา แต่ไม่รู้จักพุทธศาสนา ไม่รู้ว่าพระพุทธศาสนาสอนอะไร ไม่รู้ว่าเชื่ออย่างไรถูก เชื่ออย่างไรผิด

จะเห็นว่าคนเดี๋ยวนี้มากมาย มีข่าวทางหนังสือพิมพ์ว่าไปขูดต้นไม้หาเลขหาหวยบ้าง สัตว์เกิดมาพิการขาหางไม่เต็ม หรือมีอวัยวะวิปริต ก็ไปกราบไปไหว้ขอหวย อย่างนี้หรือคือชาวพุทธ

เคยบอกว่า เอ! ลูกสัตว์พิการเกิดมา คนพากันไปกราบไหว้แล้วทำไม ลูกคนประเสริฐกว่า เมื่อเขาเกิดมาพิการ ทำไมไม่ไปกราบไปไหว้ แต่นี่ลูกคนเกิดมาพิการ ไม่เอาใจใส่ กลับไปกราบไปไหว้ลูกสัตว์ที่เกิดมาพิการ เป็นเรื่องแปลกๆ

ผู้บริหารประเทศชาติ เป็นเจ้ากรมเจ้ากระทรวง เริ่มงานด้วยการทำพิธีไสยศาสตร์ไหว้เจ้าพ่อ กับชาวบ้านหาลาภด้วยการขูดเลขหวย ใครแย่กว่า ใครจะว่าใคร

รวมแล้วก็คือ คนไทยนี่ไม่รู้จักพระพุทธศาสนา ไม่รู้จักคำสอนของพระพุทธเจ้า มีความเชื่อถือ และมีการปฏิบัติที่วิปริตผิดเพี้ยนต่างๆ ไม่เอาหลัก ไม่เอาธรรม

เมื่อเป็นอย่างนี้ แล้วเอามาโยงกับสภาพสังคมปัจจุบัน เราบอกว่าไทยเป็นประเทศพุทธศาสนา ทำไมจึงมีปัญหามากมาย ตั้งแต่เรื่องอาชญากรรม จนถึงพฤติกรรมแปลกๆ อย่างที่ท่านประธานเสวนาเล่าให้ฟังเมื่อกี้ รวมทั้งในโรงเรียน เรื่องเด็ก ฯลฯ ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะคนที่เป็นชาวพุทธไม่รู้จักพุทธศาสนา แต่เหินห่างออกไปจากพระพุทธศาสนา เชื่อผิดปฏิบัติผิด จึงเกิดปัญหาขึ้น

เพราะไม่รู้จักพุทธศาสนา การปฏิรูปการศึกษาก็ไม่ช่วยแม้แต่จะให้ชาวบ้านพ้นไปจากความเชื่อถือผิดๆ เหลวไหล คนเจริญเติบโตไปถึงไหน ก็มองศาสนาได้แค่เป็น magic หรือถ้าไม่เฉไปมองความหมายของศาสนาตามภูมิหลังของตะวันตกแล้วเห็นไปอย่างพวก Jeffersonians ก็ไถลไปเป็น religionists อยู่กันในวังวนแค่นี้

พูดสั้นๆ สรุปว่า ปัญหาไม่ใช่เป็นเพราะนับถือพุทธศาสนา แต่เป็นเพราะคนไทยไม่รู้เรื่องพุทธศาสนา

เมื่อเหตุปัจจัยเป็นอย่างนี้ ก็พูดได้เลยว่า วิธีแก้ปัญหาสังคมไทยนั้นง่ายๆ ตรงไปตรงมา คือ ในเมื่อคนไทย ซึ่งส่วนใหญ่ ๙๕% หรือในถิ่นส่วนมากเต็ม ๑๐๐% เป็นพุทธศาสนิก แต่ไม่รู้จักพุทธศาสนา จึงได้เชื่อผิดปฏิบัติผิด แล้วก็ทำให้เกิดปัญหาสังคมมากมาย เพราะฉะนั้น การแก้ไขซึ่งง่ายที่สุดก็คือ ให้เขารู้จักพุทธศาสนาเสีย

พอคนที่ชื่อว่าชาวพุทธ หรือเรียกตัวว่าเป็นชาวพุทธเหล่านี้ มารู้จักพุทธศาสนา เชื่อถูก ปฏิบัติถูกแล้ว ก็แก้ปัญหาเสร็จไปในตัว

ทำไมไปมัวคิดอะไรต่ออะไรหาทางแก้ปัญหากันซับซ้อน ราวกับเป็นปัญหายุ่งยากให้มันวุ่นวาย ว่าจะจัดการศึกษาอย่างนั้นอย่างนี้ จะเอาอันโน้นอันนี้มาแก้ปัญหา แล้วก็ไม่ตรงจุดเลย ทั้งที่เรื่องก็ชัดอยู่แล้วว่า ชาวพุทธไม่รู้จักพุทธศาสนา คนไทยไม่รู้จักสังคมไทยที่มีพุทธศาสนาอยู่ในเนื้อตัว จึงยุ่ง ก็แก้ให้รู้เสีย พอรู้แล้วคนปฏิบัติถูก ก็ได้ผลเอง การแก้ปัญหาก็เสร็จไปในตัว แต่อย่างนี้เรากลับไม่ใส่ใจ จะไปใช้วิธีแก้ปัญหาแบบอ้อมไปอ้อมมา

ตรงนี้แหละ ในเรื่องที่จะปฏิรูปการศึกษากันนั้น ก็บอกแล้วว่ามีคำถามหลักข้อหนึ่งที่ต้องตอบ คือที่ถามว่า คนไทยที่เป็นพุทธศาสนิก ๙๕% นั้น ไม่รู้จักไม่รู้หลักพุทธศาสนา จริงหรือไม่ ถ้าตอบว่าจริง ทางแก้ปัญหาก็ตามมาทันทีว่า ทำอย่างไรจะให้เด็กไทยในโรงเรียนทั่วประเทศได้เรียนพุทธศาสนา เพื่อว่าในขั้นพื้นฐาน เขาจะได้ *รู้จักคำสอนของศาสนาที่ตัวเขาเองบอกว่านับถือ*

ถ้าทำอย่างนี้ ก็จะเป็นการปฏิรูปการศึกษาที่ตรงปัญหา และตรงตามเหตุปัจจัยที่จะแก้ไขปัญหาของประเทศชาติได้

ตามที่ว่านี้ "**ปฏิรูปการศึกษา**" มิใช่เป็นแค่การปฏิรูปการศึกษาในแง่ที่เกี่ยวกับศาสนาหรือในเรื่องของศีลธรรมจริยธรรม ที่จะตอบคำถามว่า เด็กนักเรียนทั่วประเทศไทยนี้ ทำอย่างไรจะได้เรียนรู้พุทธศาสนา ให้สมกับชื่อที่เรียกตัวเองว่าเป็นพุทธศาสนิกชน แต่เป็นการ "เรียนรู้พระพุทธศาสนา" เพื่อว่าเขาจะได้ ***รู้เข้าใจชีวิตและสังคมไทย ที่ตัวเขาจะเติบโตไปร่วมอยู่ร่วมบริหารร่วมสร้างสรรค์ร่วมพัฒนา***

ยิ่งกว่านั้น เวลานี้ก็รู้ๆ เห็นๆ กันชัดเหลือเกินว่า สภาพแวดล้อมทั่วไป กระแสสังคม และความนิยมวัฒนธรรมต่างประเทศ มีแต่ทำให้เด็กและเยาวชนห่างเหินออกไปจากความเป็นไทย ไม่ได้ยินได้ฟัง ไม่รู้เรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ห่างเหินออกไปจากวัฒนธรรมของตัว และตกต่ำในทางศีลธรรมจรรยา

ในภาวะเช่นนี้ ถ้าจะทำให้ถูกให้ดี การศึกษาจะยิ่งต้องเน้นต้องย้ำต้องให้การเรียนรู้เรื่องพระพุทธศาสนาและศีลธรรมจรรยา ตลอดจนเรื่องวัฒนธรรมกระชับหนักแน่นมั่นคง สวนกระแสและแก้ไขความเสื่อมโทรมนั้น แต่นี่การศึกษากลับทำท่าจะพลอยเลอะเลือนไหลลงไปตาม และซ้ำเติมกระแสที่โทรมทรามนั้นด้วย

ทั้งที่เป็นสิทธิของตัว และต้องร่วมรับผิดชอบ กลับทำตัวเป็นคนนอก เหมือนบอกว่าฉันไม่เกี่ยว

ต่อไปก็คือ คนไทยเราชาวพุทธ ไม่มีจิตสำนึกในความเป็นเจ้าของ ที่จะมีส่วนร่วมรับผิดชอบพระพุทธศาสนา

เรื่องนี้สังเกตได้ว่าเป็นมานานแล้ว คือ เวลามีเหตุการณ์อะไรไม่ดีเกิดขึ้น คนไทยที่บอกว่าตัวเป็นชาวพุทธนั้น จะวิจารณ์เหตุการณ์เหมือนกับว่าตัวเป็นคนนอก เหมือนบอกว่าฉันไม่เกี่ยว

คนไทยชาวพุทธเหมือนว่าไม่มีสำนึก ไม่ได้รู้สึกว่าตัวเองเป็นชาวพุทธ ว่าฉันมีส่วนร่วมด้วย ฉันจะต้องรับผิดชอบ ฉันจะต้องร่วมแก้ไข ได้แต่วิจารณ์ติว่ากันไป กลายเป็นเรื่องของคนอื่น

อย่างพระประพฤติไม่ดี ก็ว่าพระประพฤติไม่ได้เรื่อง แทนที่จะมองว่าเกิดภัยอันตรายขึ้นแล้วแก่พุทธศาสนา แล้วฉันจะต้องทำอะไร หรือฉันมีความรับผิดชอบอย่างไร บางทีดีไม่ดีก็จะยกศาสนาไปให้เป็นของพระเสียเลย เหมือนกับว่าพระนี่เป็นเจ้าของพุทธศาสนา

พุทธศาสนาเป็นของพุทธบริษัท ๔ พระพุทธเจ้าตรัสไว้แล้ว พุทธบริษัททั้ง ๔ ไม่ใช่มีแค่พระฝ่ายเดียว แต่มีทั้งพระสงฆ์ และญาติโยม อุบาสก อุบาสิกา หรือบรรพชิตและคฤหัสถ์ทั้งหมด นี่เป็นเจ้าของพุทธศาสนา เรามีสิทธิ์เท่ากัน ญาติโยมถ้าอยากจะบวช ก็มีสิทธิ์ที่จะบวช เท่ากับพระที่บวชมาแล้วเหมือนกัน

ในเมื่อพุทธบริษัททุกคนมีสิทธิ์เท่ากัน ทีนี้ บางคนในหมู่พวกเราเองก็ใช้สิทธิ์นี้เข้ามาบวช แต่บางคนเข้ามาแล้วไม่ซื่อ ก็เข้ามาทำผิดทำพลาดเสียหาย เข้ามาเอา มาแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเอง พูดภาษาชาวบ้านว่าเอาพระพุทธศาสนาเป็นที่หากิน หรือเป็นเครื่องมือทำมาหาเลี้ยงชีพ คนอย่างนี้เราจะยอมให้เขาเป็นเจ้าของพุทธศาสนาหรือ

ที่จริงนั้น เขาเป็นคนหนึ่งที่เข้ามาจะเอาประโยชน์จากพระศาสนา เขามีหน้าที่และมีสถานะเหมือนกับเรา เมื่อเขาทำไม่ถูกเราก็ต้องเอาเขาออกไป แล้วเรื่องอะไรไปยกศาสนาให้เขา หรือทำเหมือนกับว่าเขาเป็นตัวแทนของพุทธศาสนา เวลาเขาทำอะไรไม่ดีก็กลายเป็นว่าพุทธศาสนาไม่ดี อย่างนี้เป็นการคิดผิด

เพราะฉะนั้น ขอให้คิดเสียใหม่ ถ้ามีพระประพฤติไม่ดี ต้องคิดว่าพระองค์นี้ก็เหมือนอย่างพวกเรานี่แหละ คือเป็นคนหนึ่งอย่างเราๆ แต่เขาใช้สิทธิเข้าไปในนั้น คือเข้าไปอยู่วัดหรือเข้าไปบวช เสร็จแล้วเมื่อเขาประพฤติไม่ดี ไม่สมกับการที่จะใช้สิทธิ์นี้ เราก็บอกให้เขาออกมาเสีย ก็จบไป

แต่ถ้าท่านประพฤติดี เราก็ส่งเสริมสนับสนุน เพราะว่าพุทธศาสนายกย่องคนที่มีเจตนาดีเป็นกุศล ซึ่งต้องการเข้ามาฝึกตน

การที่มาบวชนี้ ก็เป็นการเข้ามาฝึกตน หรือเข้ามารับ***สิกขา*** คือการศึกษาของพระพุทธศาสนา หมายความว่าเข้ามาฝึกตนใน *ศีล สมาธิ ปัญญา*

ใครที่มีเจตนาดี พร้อมที่จะฝึกตนให้เจริญในไตรสิกขา เราก็ให้เกียรติเคารพกราบไหว้ แต่ถ้าใครไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ที่ควรจะเป็น ไม่ยอมรับสิกขา เราก็ไม่ยอมให้อยู่เหมือนกัน เพราะเขาหมดสิทธิแล้ว อันนี้ถือว่าเป็นการใช้สิทธิของชาวพุทธนั่นเอง ในเมื่อทุกคนมีสิทธิเท่ากัน ก็ใช้ความถูกต้อง ใช้ธรรมวินัยตัดสิน

เพราะฉะนั้นต้องตั้งจิตคิดกันใหม่ ถ้าขืนไปตั้งใจแบบยกศาสนาให้เป็นของพระไป หรือตัวไม่เกี่ยว ไม่มีความสำนึกในความรับผิดชอบแบบนี้ พระศาสนาก็อยู่ไม่ได้ เรื่องนี้ต้องรีบแก้ไข

ที่ว่าวางเฉยมีอุเบกขา ไม่แน่นะว่าจะดี ถ้าเฉยไม่รู้ เฉยเมย กลายเป็นเฉยโง่ ยิ่งเต็มที

ท่าทีการมองอีกอย่างหนึ่ง เป็นท่าทีที่ผิดมานานแล้วในสังคมไทย คือ มองไปว่า ถ้าใครไม่เอาเรื่องเอาราว เรียกว่าวางเฉยก็ถือว่าดี ทำท่าจะยกให้ว่าเป็นผู้หมดกิเลส อันนี้เป็นอันตรายมากต่อพระพุทธศาสนา คือไปนึกว่าทำอย่างนั้นเป็นอุเบกขา

อุเบกขา มีหลายอย่าง แต่อุเบกขาที่เป็นหลักใหญ่ มี ๒ อย่าง คือ อุเบกขาที่ถูก กับอุเบกขาที่ผิด

อุเบกขาที่ถูกนั้นเป็นธรรมชั้นสูง มากับปัญญา คือมีปัญญาที่รู้และทำให้วางใจพอดีได้ เหมือนที่บอกตอนต้นว่า ญาติโยมฟังเรื่องนี้ ให้เป็นเรื่องของปัญญาที่ต้องรู้ และต้องวางใจให้อยู่ในความสงบได้ ไม่ใช่เป็นไปตามความรู้สึก เป็นทาสของอารมณ์

ในเรื่องอย่างนี้แหละ ถ้าวางใจพอดีได้ ก็คือฝึกในธรรมข้ออุเบกขา คือรู้แล้ววางตัววางใจสงบเรียบ และใช้ปัญญาแก้ปัญหาโดยไม่ประมาท

เหมือนอย่างเวลาเกิดเหตุตูมตามน่าตื่นเต้นขึ้นมา จะมีคน ๓ ประเภท

พวกที่ ๑ คือคนที่ไม่รู้เรื่องรู้ราวอะไรเลย อะไรเกิดขึ้นก็ไม่รู้ พวกนี้ก็เฉย แต่เฉยเพราะไม่รู้ เรียกง่ายๆ ว่า “เฉยโง่”

พวกที่ ๒ คือคนที่รู้ครึ่งไม่รู้ครึ่ง รู้แต่ว่าเหตุการณ์น่าตื่นเต้น แต่ไม่รู้ว่าเรื่องไปอย่างไรมาอย่างไร จะแก้ไขอย่างไร ก็ลุกขึ้นเต้น พวกนี้ก็ทำให้เรื่องยิ่งวุ่น และบางทีก็ทำให้สถานการณ์เลวร้ายหนักเข้าไปอีก เป็นพวกโวยวาย ตรงข้ามกับพวกที่ ๑

พวกที่ ๓ คือคนที่รู้จริง และรู้ทางแก้ไขด้วย พวกนี้จะนิ่งและเฉยได้ด้วยความรู้ อย่างนี้แหละคือที่เราต้องการ คือเพราะรู้เข้าใจและมองออกว่าเรื่องเป็นอย่างไร และจะต้องแก้ไขอย่างไร มีขั้นตอนและจังหวะอย่างไร จึงวางไว้ในใจเพื่อจะปฏิบัติการเมื่อถึงจุดนั้น เวลานั้น แต่ระหว่างนี้ก็วางท่าทีเฉย นิ่ง เป็นกลางอยู่ อย่างนี้คือที่เรียกว่า ***อุเบกขา***แท้ ซึ่งเป็นอุเบกขาด้วยปัญญา

ถ้าเป็นอุเบกขาของพวกที่ไม่รู้แล้วเฉย เรียกว่า *อัญญาณุเบกขา* แปลว่าเฉยด้วยไม่รู้ แปลเป็นไทยว่าเฉยโง่ ต้องระวัง

เราต้องเฉยให้ถูกต้อง คือเฉยด้วยปัญญา อย่าให้เป็นอุเบกขาแบบเฉยไม่รู้ เฉยเมย เฉยเมิน เฉยไม่เอาเรื่องเอาราว คือเฉยโง่ ที่เรียกว่า *อัญญาณุเบกขา*

ปล่อยวางได้ คือจิตใจของบัณฑิต แต่ถ้าปล่อยปละละเลย ก็ผิด กลายเป็นกรรมของคนพาล

ในประวัติศาสตร์พุทธศาสนา ท่านให้ถือกิจส่วนรวมเป็นสำคัญ ตามหลักพระวินัย กิจของสงฆ์ พระภิกษุทุกรูปต้องเคารพให้เป็นใหญ่ แม้แต่พระอรหันต์จะไปเข้านิโรธสมาบัติก็ต้องวางใจไว้ก่อนว่า ถ้ามีเรื่องส่วนรวมของสงฆ์เกิดขึ้น ต้องออกจากนิโรธ-สมาบัติทันที

เวลาเกิดเหตุการณ์ใหญ่ๆ ขึ้น เช่น เมื่อพระพุทธเจ้าจะปรินิพพาน มีพระรูปหนึ่งพูดไม่ดีว่า พระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้วก็ดีเหมือนกัน เพราะเมื่อพระองค์ยังอยู่ ก็ทรงกำชับโน่นกำชับนี่ ว่าอะไรทำได้ อะไรทำไม่ได้ เราจะทำอะไรก็ไม่สะดวก เมื่อพระองค์ปรินิพพานแล้ว เราจะทำอะไรก็ทำได้ตามสบาย พระมหากัสสปะซึ่งเป็นพระอรหันต์ผู้ใหญ่ ได้ยินเท่านี้ ก็กระตือรือร้นขวนขวายไปหารือกับพระอรหันต์องค์อื่น แล้วชวนทำสังคายนา

พระมหากัสสปะนี้ เป็นพระที่ถือธุดงค์ตลอดชีวิต อยู่ป่า แต่ในฐานะเป็นพระอรหันต์ เมื่อมีเรื่องส่วนรวม ท่านจะไม่นิ่งเฉย คือมีอุเบกขามองดูอยู่ด้วยปัญญาที่พร้อมจะทำการต่างๆ ท่านจึงเป็นหัวหน้าที่กระตือรือร้น ลุกขึ้นมาชักชวนให้ประชุมสังคายนา

เพราะฉะนั้น พระอรหันต์เช่นพระมหากัสสปะนี้ จึงเป็นแบบอย่างของพระที่มองดูเผินๆ เหมือนกับว่าท่านไม่เอาเรื่องทางสังคม แต่ที่จริงท่านไม่ได้เฉยเมย ไม่ได้นิ่ง ไม่ได้ปล่อยปละละเลย

ถ้าพูดสรุปโดยสาระก็คือ "**ปล่อยวางได้ แต่อย่าให้กลายเป็นปล่อยปละละเลย**"

ปล่อยวางเป็นเรื่องของจิตใจที่ไม่ยึดติดถือมั่น แต่ปล่อยปละละเลยคือความประมาท เป็นอกุศล เป็นความเสื่อม เข้าหลักที่ว่า *ปมาโท มจฺจุโน ปทํ* แปลว่า ความประมาทเป็นทางแห่งความตาย

ฉะนั้น ต้องแยกให้ถูกว่า เป็นการปล่อยวาง หรือปล่อยปละละเลย ถ้าปล่อยวางได้ ก็ดี แต่ถ้าปล่อยปละละเลย ก็กลายเป็นประมาท ผิด ใช้ไม่ได้

พระอรหันต์มีลักษณะอย่างหนึ่ง คือ เป็นผู้ที่ไม่อาจจะประมาท ขอให้ไปอ่านหลักดูเถอะ พระอรหันต์เป็นผู้ปล่อยวางในทางจิตใจ เพราะท่านไม่ยึดติดอะไร แต่เพราะท่านไม่ยึดติดอะไรนี่แหละ จึงหมายถึงว่าท่านไม่มีอะไรต้องทำเพื่อตัวเอง คือไม่มีกิเลสที่จะทำอะไรเพื่อตัวเองเลย ท่านจึงยกชีวิตนี้ให้เป็นของส่วนรวมเพื่อทำประโยชน์สุขแก่มนุษย์ทั้งปวงได้เต็มที่

พูดภาษาพระว่า *พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมฺปาย* คือ เพื่อประโยชน์สุขแก่พหูชน เพื่อเกื้อกูลแก่ชาวโลก

พระพุทธเจ้าทำไมตรัสรู้แล้วจึงเที่ยวจาริกไปโปรดสัตว์อย่างไม่เห็นแก่เหน็ดแก่เหนื่อย เดินทางไปไหนก็ได้ นอนกลางดินกินกลางทรายได้ ก็เพราะไม่มีอะไรต้องทำเพื่อตัวเอง จึงทรงยกกำลังพระชนมชีพให้แก่สรรพสัตว์ อันนี้เป็นลักษณะของพระอรหันต์ เรียกว่าเป็นผู้ไม่เหลือกิจที่จะต้องทำเพื่อตนเอง

ชาวพุทธในอดีตก็ได้ดำเนินตามคติของพระอรหันต์ข้อนี้ อย่างลังกาทวีปในอดีต เคยมีสงครามที่จะทำให้พระพุทธศาสนาหมดสิ้น ท่านเล่าว่า คนจะหนีภัยกันต้องลงเรือไป คนก็มากมาย แต่เรือเล็กมีที่จำกัด พระก็หนีภัยด้วย

ครั้งนั้น พระที่อายุมากท่านว่า เรานี้แก่เฒ่าแล้ว อีกไม่ช้าก็จะตาย แล้วพระศาสนาจะอยู่ได้อย่างไร ก็ต้องดูว่าพระองค์ไหนยังแข็งแรง จะทำงานรักษาพระศาสนาไปได้ในระยะยาว ต้องให้โอกาสแก่พระเหล่านั้น ท่านก็เลยไม่ยอมไป แต่ท่านให้ที่ในเรือนั้นแก่พระที่มีความสามารถจะเป็นผู้รักษาพระศาสนาต่อไป

นี้แหละคือคติพระอรหันต์ ท่านนึกถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นใหญ่ เพราะฉะนั้นคนไทยชาวพุทธจะต้องคิดเรื่องนี้ให้มาก เมื่อเป็นเรื่องของประโยชน์ส่วนรวม พระอรหันต์จะต้องมาเป็นผู้นำในการที่จะกระตือรือร้นขวนขวาย ทำการที่ถูกต้องตามพระธรรมวินัย

ด้วยเหตุนี้ ในประวัติศาสตร์พุทธศาสนา จึงมีหลายครั้งที่ว่าบางทีพระอรหันต์ก็ถูกลงโทษ โยมคงสงสัยว่าเป็นไปได้อย่างไร ใครจะลงโทษพระอรหันต์ ที่ว่านี้ไม่ใช่คฤหัสถ์มาลงโทษ แต่เป็นเรื่องของที่ประชุมสงฆ์ได้มีการลงโทษพระอรหันต์ ลงโทษอย่างไร

ขออธิบายว่า เวลามีเรื่องของส่วนรวม เช่น มีเหตุการณ์กระทบกระเทือนต่อประโยชน์สุข หรือความมั่นคงของพระศาสนาขึ้น พระสงฆ์ที่รับผิดชอบการพระศาสนา โดยเฉพาะพระอรหันต์จะมาประชุมกัน เพื่อพิจารณาปรึกษาว่าจะแก้ไขปัญหาอย่างไร จะมอบให้ใครทำหน้าที่อะไร

อย่างในเรื่องพระนาคเสน มีปัญหาส่วนรวมเกิดขึ้น พระอรหันต์ก็มาประชุมกัน และพิจารณาว่าพระองค์ใดมีความสามารถที่จะมาช่วยได้

เมื่อพิจารณาได้องค์พระแล้ว ถ้าองค์นั้นไม่มาในที่ประชุม ก็ดูว่าทำไมไม่มา เช่น มัวไปอยู่หาความสงบห่างไกลในป่าเสีย ไม่เอาภาระของที่ประชุมหรืองานของสงฆ์เท่าที่ควร ท่านก็ลงโทษ

การลงโทษพระอรหันต์ ก็คือ ส่งผู้แทนไปนิมนต์มา แล้วมอบภาระให้ หมายความว่า มอบงานให้ทำ ไม่ใช่ลงโทษอะไรที่เสียหาย

อย่างกรณีพระนาคเสน ก็คือ เมื่อประมาณ พ.ศ. ๕๐๐ มีกษัตริย์นักปราชญ์ พระนามว่า มิลินท์ ซึ่งมีเชื้อสายกรีก เรียกแบบกรีกว่า Menander ได้ถามปัญหาโต้วาทะกับนักบวชทั้งหลายในชมพูทวีปจนกระเทือนไปทั่ว วงการพระพุทธศาสนาก็พลอยกระเทือนไปด้วย

ครั้งนั้น พระอรหันต์ทั้งหลายจึงมาประชุมกันเพื่อหาตัวพระที่จะโต้ให้ทันพระยามิลินท์ และตกลงว่าจะต้องฝึกเด็กขึ้นมา

เวลานั้น พระอรหันต์องค์หนึ่งชื่อโรหณะ ขาดประชุม ที่ประชุมเลยลงโทษโดยมอบภาระให้ไปติดตามดู และเอาตัวเด็กชายนาคเสนมาบวช แล้วสั่งสอนให้การศึกษา จนกระทั่งมีความรู้ความสามารถที่จะไปโต้วาทะช่วยรักษาพระศาสนาได้

นี้คือคติพระอรหันต์ที่มีหลักปฏิบัติกันมา

ดังนั้น ชาวพุทธจะต้องตั้งท่าทีให้ถูกต้องว่า พระอรหันต์เป็นผู้นำของพระศาสนา เป็นผู้นำของพุทธบริษัท เป็นผู้ที่เอาใจใส่ต่อประโยชน์สุขของส่วนรวม และจะไม่ปล่อยปละละเลย เพราะว่าการปล่อยปละละเลยนั้น เป็นความประมาทอย่างที่ว่าแล้ว

อย่ามองแต่ผล วิจารณ์แค่เปลือกผิว ต้องใช้ปัญญาหยั่งเหตุปัจจัย ให้เห็นไกล ให้เห็นยาว

อีกเรื่องหนึ่งซึ่งเป็นภัยภายในสำคัญ ที่ท่านประธานเสวนาก็ได้พูดยกตัวอย่างไปบ้างแล้ว เช่น จับพระที่ยักยอกเงินวัด เป็นต้น อันนี้ก็เป็นเรื่องของความเสื่อมในวงการพระสงฆ์ ซึ่งเราจะต้องยอมรับความจริงว่า เวลานี้ปัญหาของเรา มากทีเดียว

เรื่องความเสื่อมนี้ได้พูดมานานแล้ว พูดแล้วพูดอีก พูดจนกระทั่งว่าไม่รู้จะพูดอย่างไร บอกว่าเหมือนกับถูกพัดพามากับกระแสน้ำที่ไหลมาจวนจะตกเหว ควรจะรีบตะเกียกตะกายออกจากกระแสน้ำที่มันจะไหลลงเหวไปเสีย

โดยเฉพาะก็คือว่า ปัญหาของเรามันสะสมมานาน มันหมักหมมหลายชั้น ไม่ควรจะมัวดูแต่ผลปลายที่ปรากฏ

ผลที่เกิดขึ้นมาอย่างนี้ เป็นเพียงอาการปรากฏของโรคเท่านั้น เหมือนแผลพุพอง สิ่งที่เราจะต้องแก้ก็คือ เลือดเสีย ลมเสีย น้ำเหลืองเสีย อะไรต่างๆ เหล่านี้ จะต้องดูว่าสาเหตุมาจากไหน แล้วไปแก้ที่นั่น ถ้ามาติ มาพูด มาบ่นกัน เฉพาะอาการปรากฏ นี่มันแก้ไขอะไรไม่ได้

เราต้องดูว่า การที่มีปรากฏการณ์ปัญหาความเสื่อมต่างๆ เหล่านี้ปรากฏขึ้นมานั้น เป็นเครื่องฟ้องว่าการพระศาสนาของเรา รวมทั้งวงการพุทธบริษัทนี้ ได้เสื่อมมานานแล้ว เนื่องจากเหตุปัจจัยต่างๆ ที่ได้สร้างกันมา ทำให้กระแสความเสื่อมหมักหมมจนกระทั่งแสดงผลออกมาเป็นแผลพุพอง เป็นต้น เพราะฉะนั้น เราจะต้องกลับไปแก้สาเหตุของมัน

แต่อาการปรากฏชั่วคราวเฉพาะหน้าก็แก้ด้วย ไม่ใช่ทิ้ง คือต้องแก้ทั้งสองอย่าง แก้เฉพาะหน้าระยะสั้น กับแก้ลงไปถึงเหตุปัจจัยระยะยาว

ปัญหาสำคัญของเราเวลานี้ ที่เป็นเหตุปัจจัยของปัญหาทั้งหลาย ข้อสำคัญที่สุดคือ **สภาพขาดการศึกษา**

ลองดูเถอะ ในต่างจังหวัดมากมาย พระใหม่บวชเข้ามาไม่ได้เรียนอะไรเลย การบวชตามประเพณี คติโบราณเรียกว่า ***บวชเรียน*** เราได้ยินกันเรื่อยมาว่าบวชเรียนๆ แต่เดี๋ยวนี้เหลือแค่บวชเฉยๆ

ที่ว่าบวชตามประเพณี เวลานี้ก็มักบวชเพียงให้ได้ชื่อว่าบวช พ่อแม่ก็เอาจริงเอาจังด้านพิธี บางทีก็จัดงานเลี้ยงและฉลองจนกระทั่งว่าหมดเงินไปไม่รู้เท่าไร บวชไม่กี่วันสึกมาแล้ว แต่พ่อแม่ยังเป็นหนี้ต่อไป

ในต่างจังหวัดมากทีเดียว จะบวชลูก บางทีต้องไปกู้เงินเขามาเลี้ยงโต๊ะจีนเป็นแสน แล้วลูกบวชแค่ครึ่งเดือนเดือนหนึ่งหรือแม้แต่ ๗ วัน บวชเข้าไปแล้ววัดนั้นบางทีไม่ได้สอนอะไร ก็ไปอยู่เฉยๆ

แล้วทีนี้ ยิ่งถ้าเป็นวัดที่มีปัญหา ไปเห็นพระประพฤติไม่ดี คนที่บวชเข้าไป ก็ยิ่งเบื่อหน่ายพระศาสนาออกมาอีก พระธรรมวินัยก็ไม่รู้จัก เงินทองก็สิ้นเปลืองไปเปล่า ไม่ได้อะไรขึ้นมา แถมกลายเป็นโทษ บวชแล้วก็สักแต่ว่าบวชผ่านไปๆ สภาพเช่นนี้เกิดมีขึ้นมากมาย จนน่ากลัวอย่างยิ่ง

เราต้องให้พระที่บวชเข้ามานี้ได้เรียน คำว่า “เรียน” ก็คือ ได้เรียนพระธรรมวินัย ทั้งเล่าเรียนปริยัติ และได้เรียนโดยการประพฤติปฏิบัติ เช่น การทำกิจวัตรต่างๆ และการฝึกจิตเจริญปัญญา

ที่เรียกว่าเรียนนั้น คือ **เรียน ให้รู้เข้าใจ ให้ทำได้ทำเป็น** (เรียนรู้-เรียนทำ) ไม่ใช่แค่เรียนในห้องเรียน ไม่ใช่เรียนเฉพาะคำสอน

คำว่า***ศึกษา*** หรือ***เรียน***นี้ คือเรียนด้วยชีวิตจริง จากการเป็นอยู่อย่างพระภิกษุ และฝึกฝนปฏิบัติต่างๆ คือฝึกอบรมกาย วาจา ใจ และปัญญา เรียกตามหลักว่า ***ไตรสิกขา*** คือ *ศีล สมาธิ ปัญญา*

เราจะต้องพยายามฟื้นฟูให้การศึกษาเล่าเรียนมีขึ้นมาให้ได้ ผู้ที่บวชเข้ามาแล้วนี้ อย่าให้บวชเปล่า ต้องให้สมกับชื่อที่ว่าบวชเรียน เพราะถ้าขาดการศึกษาแล้ว ก็จะปฏิบัติไม่ถูก เมื่อปฏิบัติไม่ถูก พระศาสนาก็เลอะเลือน เพราะพระทำผิดทำพลาดเขวออกไป

อย่างผู้ที่บวชมาแล้ว บางท่านบางทีก็เจตนาดี อยากจะสงเคราะห์ชาวบ้าน ไม่ได้มีอกุศลจิตอะไรเลย แต่เพราะไม่ได้เล่าเรียน ไม่รู้ว่าอะไรเป็นหลักพระศาสนา จะแนะนำสั่งสอนเขาก็ไม่เป็น แต่อยากจะสงเคราะห์ชาวบ้าน ก็ไม่รู้จะไปช่วยเขาอย่างไร เมื่อไม่มีวิธีช่วยอย่างอื่น ก็ไปทำเรื่องนอกรีตนอกรอย เช่นให้หวย

อย่างที่ว่านี้ เรียกว่าเป็นพวกที่เจตนาอยากทำดี แต่ด้วยโมหะ ก็จึงทำไม่ถูกต้อง เพราะไม่ได้เรียนรู้ ไม่มีธรรมะที่จะสอนเขา

ส่วนอีกพวกหนึ่ง มีเจตนาไม่ดีมาแต่ต้น คือ พวกบวชเข้ามาใช้วัดเป็นแหล่งหากิน และใช้ผ้าเหลืองเป็นเครื่องมือหลอกชาวบ้าน พวกนี้เห็นได้ชัดว่า ต้องทำให้พระศาสนาเสื่อมแน่นอน

ขอให้สังเกตปัจจุบัน และดูบทเรียนจากอดีตว่า พระพุทธศาสนานี้มักจะเสื่อมในเวลาที่เจริญที่สุด เมื่อไรพระพุทธศาสนาเจริญที่สุด แล้วก็จะเสื่อม เพราะฉะนั้นจึงต้องระวังให้มาก

เมืองไทยเรานี้ เป็นดินแดนที่พระพุทธศาสนาได้เจริญมามาก เพราะฉะนั้นจะต้องระวังไม่ประมาทอย่างยิ่ง เพราะความเสื่อมพร้อมที่จะเข้ามา

พระพุทธศาสนาเสื่อมในเวลาเจริญนี่เป็นอย่างไร ก็หมายความว่า เมื่อพุทธบริษัทมีศรัทธา ญาติโยมมีความเลื่อมใสในพระศาสนา ก็ทำนุบำรุงกันใหญ่

เมื่อทำนุบำรุงกันมาก คนที่บวชเข้ามาก็มีลาภสักการะมากและเป็นอยู่สบาย บางทีญาติโยมบำรุงอย่างชนิดบำเรอหรือปรนเปรอเลย เมื่อเป็นอย่างนี้ ถ้าพระไม่มีสติ และไม่กวดขันให้การศึกษากันให้ดี ก็จะเพลินและเห็นแก่ความสุขสบาย

หนึ่ง พระสงฆ์ก็จะประพฤติย่อหย่อนลง แล้วก็ประมาท เมื่อพระประมาทก่อนแล้ว ญาติโยมก็ประมาทตาม

สอง พวกที่อยู่ข้างนอกก็เห็นเป็นช่องทางหรือเป็นโอกาสว่าถ้าได้เข้ามาบวชพระแล้วก็จะสบาย หากินได้ง่าย จึงบวชเข้ามามากมายเพื่อเอาผ้าเหลืองเป็นเครื่องมือและใช้วัดเป็นแหล่งหากิน

ตัวอย่างมีมาเรื่อย เช่น ในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช พุทธศาสนาได้รับการอุปถัมภ์บำรุงจากบ้านเมืองอย่างมาก เมื่อพระพุทธศาสนาเจริญมาก ก็เกิดปัญหาตามมาคือ เดียรถีย์ปลอมบวชกันใหญ่ เพราะบวชเข้ามาแล้วสบาย มีลาภ หากินอย่างไรก็ได้ พระเจ้าอโศกเมื่อทรงทราบปัญหา จึงจัดการแก้ไข โดยจัดการสอบความรู้พระ แล้วจับสึกไปตั้งหกหมื่นองค์

สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชก็เหมือนกัน ในเมืองไทยเรานี้ พระพุทธศาสนาก็เจริญ มีพวกบวชเข้ามาเพราะอยากอยู่สบาย ไม่ได้เล่าเรียนศึกษา

สมเด็จพระนารายณ์มหาราชก็ต้องจัดการสอบความรู้พระ ผู้ใดไม่มีความรู้สมเป็นพระ เมื่อเข้ามาอยู่ในพุทธศาสนาแล้วไม่รู้ธรรมวินัย เป็นไปได้อย่างไร ฉะนั้นก็ไม่สมควรอยู่ แต่สมควรสึกไปเสีย ได้ทรงให้สึกไปเป็นจำนวนมาก

การจับสึกนี้ ไม่ใช่เป็นการทำร้ายหรือฆ่าแกงอะไร เมื่อเขาห่มผ้าของพระและใช้ชื่อของพุทธศาสนา แต่ตัวเขาไม่เป็นพระ ไม่ได้เป็นพุทธ ก็แค่ให้เขาสละออกไป เป็นการทำให้ตรงกับภาวะที่เขาเป็นจริงเท่านั้น และบ้านเมืองก็ไม่ได้ทำอะไรแก่พุทธศาสนา แต่ไปเอาพลเมืองร้ายของตัวเองออกมาให้พ้นจากพระศาสนา

ทีนี้ชาวพุทธปัจจุบันนี้ เรามีหลักเกณฑ์ หรือมีวิธีการอะไรที่จะรักษาพระพุทธศาสนาไว้บ้างไหม เวลาพระศาสนาเจริญ แล้วเกิดมีร่องรอยของความเสื่อม เราก็ต้องช่วยกันแก้ไข

ที่ว่านี้ไม่ได้มาสนับสนุนให้โยมจับพระสึก แต่หมายความว่าให้เราไม่ประมาท คือมีวิธีปฏิบัติอยู่แล้วตั้งแต่โบราณ ท่านวางไว้ให้แล้ว แต่เราไม่ได้เอามาใช้

รักษาพระพุทธศาสนา คือรักษาพระธรรมวินัย ศึกษาให้รู้ และใช้เป็นหลักวินิจฉัย

ความสำคัญของการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย หรือเรียกสั้นๆ ว่า "**บวชเรียน**" ต้องเน้นต้องย้ำกันไว้ เพราะเป็นทั้งการรักษาพระพุทธศาสนา เป็นการทำให้พระพุทธศาสนาปรากฏ และทำให้คนได้ประโยชน์จากพระพุทธศาสนา

เราพูดว่าจะรักษาพระพุทธศาสนา ก็ต้องรู้ว่าเนื้อตัวของพระพุทธศาสนาอยู่ที่ไหน หรือว่าอะไรเป็นเนื้อตัวของพระพุทธศาสนา

มิฉะนั้น พูดว่ารักษาพระพุทธศาสนา แต่อาจจะไปรักษาอะไรก็ไม่รู้ ที่ไม่ใช่พระพุทธศาสนาเลย หรืออาจจะเป็นสิ่งที่ตรงข้ามกับพระพุทธศาสนาก็ได้

บางทีก็ได้แค่เปลือกหรือเครื่องห่อหุ้ม เหมือนจะรักษาคนกลับไปเอาขี้เหงื่อขี้ไคล หรืออย่างดีก็ได้แค่เสื้อผ้าที่คนสวมใส่

อะไรเป็นเนื้อเป็นตัวของพระพุทธศาสนา ถามว่าพระพุทธศาสนาเกิดจากไหน ก็ตอบว่าเกิดจากพระพุทธเจ้าทรงตั้งขึ้น หรือทรงค้นพบแล้วประกาศขึ้นมา คือพระองค์ตรัสรู้แล้วก็ทรงนำมาเทศนาสั่งสอน พูดง่ายๆ ว่าเกิดจากคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าคืออะไร ก็คือ พระ**ธรรมวินัย** ซึ่งเป็นคำสั้นๆ ที่รวมทุกสิ่งทุกอย่างที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้

จากพระ**ธรรมวินัย**ที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอน คือจากพระธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง และจากพระวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ ก็เกิดมีพระ*สาวก* ผู้ฟังแล้วปฏิบัติตาม และได้บรรลุผลแห่งพระธรรมวินัยนั้น เกิดมี***สงฆ์*** ที่เป็นแหล่งศึกษาปฏิบัติสั่งสอนสืบทอดพระธรรมวินัยนั้น เกิดมี***วัด*** เป็นที่ให้พระอยู่และให้คนไปเพื่อได้ฟัง ได้เรียน ได้ปฏิบัติ ได้ทำกิจกรรมที่จะให้ได้ประโยชน์จากพระธรรมวินัย

แล้วก็เกิดมี**พิธีกรรม** ที่จะเป็นขั้นตอนชักนำให้พระนำพระธรรมวินัยมาสื่อสารกับญาติโยม ตลอดจนแม้กระทั่งเกิด*ภาษา ศิลปวัตถุ โบราณสถาน วัฒนธรรม* ต่างๆ ที่สืบเนื่องออกมามากมาย

ไปๆ มาๆ ถ้าคนมองไม่เป็น ก็จะถูกสื่อนำและหน้าฉากเหล่านี้บัง มองไม่เห็นเนื้อตัวของพระพุทธศาสนา

จึงต้องย้ำกันไว้เสมอว่า แกนกลาง หรือเนื้อตัวของพระพุทธศาสนานั้น ก็คือ พระ**ธรรมวินัย** ที่พระพุทธเจ้าตรัสแสดงและบัญญัติไว้

พระพุทธเจ้าตรัสไว้เองว่า

> อานนท์ โดยกาลที่เราล่วงลับไป ธรรมและวินัยใดที่เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้ว แก่เธอทั้งหลาย ธรรม-วินัยนั้น จักเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย

ถึงแม้พระพุทธเจ้าไม่อยู่ แต่ถ้า**ธรรมวินัย**ที่พระองค์สั่งสอนไว้ยังอยู่ ก็เท่ากับว่าพระพุทธเจ้ายังอยู่ คือเรายังฟังยังรู้คำสั่งสอนของพระองค์ และเอามาใช้เอามาประพฤติปฏิบัติได้ เพราะฉะนั้นเนื้อตัวแท้ๆ ของพระพุทธศาสนาจึงอยู่ที่พระ**ธรรมวินัย**นี้ และถ้าเราจะรักษาพระพุทธศาสนา ก็ต้องรักษาพระ**ธรรมวินัย**ไว้ให้ได้

แล้วก็ถามต่อไปอีกว่า พระพุทธเจ้าปรินิพพาน ๒,๖๐๐ กว่าปีแล้ว พระธรรมวินัยที่เป็นคำสั่งสอนของพระองค์ เป็นศาสดาแทนพระองค์นั้น มาถึงเราได้อย่างไร เราจะหาพระธรรมวินัยได้ที่ไหน

ก็ตอบรวบรัดง่ายที่สุดเลยว่า ***พระธรรมวินัยนั้น ท่านจารึกไว้เป็นพระไตรปิฎก*** และพระสงฆ์ตั้งแต่พระสาวกรุ่นใกล้ชิดพระพุทธเจ้าได้รักษาสืบทอดกันมา ด้วยการทรงจำ สาธยาย และจารึกไว้ด้วยความไม่ประมาท

เพราะฉะนั้น พระ**ไตรปิฎก**จึงเป็นที่บรรจุรวบรวมพระ**ธรรมวินัย**ไว้ และจึงใช้เป็นหลักในการศึกษาสั่งสอนพระพุทธศาสนา และเป็นมาตรฐานหรือเป็นเกณฑ์ตัดสินว่าอะไรเป็นพระพุทธศาสนาหรือไม่

บรรพบุรุษไทยเพียรรักษาพระไตรปิฎกไว้ ขอให้เพียรนำมาเรียนมาใช้ จะได้ชื่อว่าเป็นลูกหลานที่ดี

พระ**ไตรปิฎก**ของดั้งเดิมนั้น เป็นภาษาบาลี เรียกว่าเป็นฉบับเถรวาท คือ สืบต่อกันมาตั้งแต่พระสาวกที่ทันเห็นทันฟังพระพุทธเจ้า ๕๐๐ องค์ ประชุมกันรวบรวมธรรมวินัยไว้ เรียกว่าสังคายนาพระธรรมวินัย หลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพาน ๓ เดือน

ประเทศพุทธศาสนาอย่างเมืองไทยเรานี้ ได้พยายามระวังรักษาพระไตรปิฎกเดิมที่เป็นภาษาบาลีไว้ โดยถือเป็นกิจสำคัญสูงสุดของชาวพุทธ ทั้งฝ่ายคณะสงฆ์ และฝ่ายบ้านเมือง ตั้งแต่องค์พระมหากษัตริย์ลงมา ทั้งในชมพูทวีป ในศรีลังกา มาถึงเมืองไทย

ดังเช่นมีการสังคายนาตั้งแต่สมัยล้านนา และคราวที่กรุงศรีอยุธยาแตกถูกเผาแล้ว เมื่อพระเจ้าตากสินมหาราชกู้ชาติ ตั้งกรุงธนบุรี พระราชกิจสำคัญที่จะฟื้นฟูรักษาพระพุทธศาสนา ก็คือพอจัดบ้านเมือง ในด้านการพระศาสนา ก็ทรงให้รวบรวมพระไตรปิฎกจากหัวเมืองเหนือ-ใต้ ส่งมาหรือคัดลอกส่งมาไว้ที่กรุงธนบุรี

สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ เมื่อตั้งกรุงเทพฯ ก็ทรงจัดให้มีการสังคายนาครั้งใหญ่ และจัดตั้งอาคารที่เป็นหอเก็บพระไตรปิฎกไว้เป็นหลักประจำบ้านเมือง ที่วัดพระแก้วในพระบรมมหาราชวัง เรียกว่า “หอพระมณเฑียรธรรม”

แม้ในยามที่บ้านเมืองสงบ ซึ่งพระไตรปิฎกก็ยังอยู่เป็นหลักในที่ที่รักษาไว้ เมื่อจะส่งเสริมรักษาพระพุทธศาสนา งานเกี่ยวกับพระไตรปิฎกก็เป็นเรื่องสำคัญของกิจการบ้านเมือง

ดังที่เมื่อเกิดมีการพิมพ์สมัยใหม่ ในหลวงรัชกาลที่ ๕ สมเด็จพระปิยมหาราช ก็ทรงให้พิมพ์พระไตรปิฎกบาลี ด้วยอักษรไทยเป็นเล่มหนังสือ แล้วทรงส่งไปพระราชทานแก่ประเทศต่างๆ แม้แต่แก่ประเทศฝรั่งชาติตะวันตก

หลังจาก ร.๖ สวรรคต ร.๗ ก็โปรดฯ ให้พิมพ์พระไตรปิฎกบาลี เป็นฉบับ **"สยามรัฐ"** และคัมภีร์อื่นๆ ถวายอุทิศพระราชกุศลและเป็นราชานุสรณ์

ในรัชกาลปัจจุบัน ร.๙ เมื่อคัมภีร์พระไตรปิฎกบาลียังคงอยู่ดีสืบมา ก็ยังมีการทำให้แพร่หลายยิ่งขึ้น โดยมีการตรวจทาน ที่เรียกว่าการสังคายนาครั้งใหม่ มีการพิมพ์พระไตรปิฎกบาลีเพิ่มขึ้นเป็นหลายฉบับ และพิมพ์คัมภีร์อรรถกถา ฎีกา เป็นต้น

ครั้นเทคโนโลยีเจริญก้าวหน้ามากขึ้น ผู้มีน้ำใจก็นำเอาพระไตรปิฎกบาลีที่เป็นเล่มหนังสือ เข้าไปลงไว้ในคอมพิวเตอร์ เป็นพระไตรปิฎกฉบับคอมพิวเตอร์กันแล้วหลายฉบับ

จากพระไตรปิฎกบาลีของเดิมนั้น ในประเทศของเรา ก็ได้มีการแปลเป็นภาษาไทย แล้วพิมพ์เป็นชุดเรียกว่าพระไตรปิฎกภาษาไทย ซึ่งเริ่มมีตั้งแต่ ฉบับ พ.ศ. ๒๕๐๐ หรือฉบับฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ สำหรับใช้ประกอบในการศึกษาพระธรรมวินัย เพราะคนไทยส่วนใหญ่ไม่รู้ภาษาบาลี ต้องศึกษาผ่านคำแปลที่เป็นภาษาไทย แต่ตัวแท้ก็ยังเป็นภาษาบาลีตามเดิม

แม้ว่าพระพุทธศาสนาจะแพร่ขยายไปในประเทศต่างๆ หลังจากเวลาผ่านมายาวนาน เกิดพระพุทธศาสนาแบบที่แยกออกไป เป็นมหายาน แต่ก็รู้กันว่า จะหาคำสอนเดิมแท้ของพระพุทธเจ้าเท่าที่มี ก็ต้องมาที่พระ**ไตรปิฎกบาลี**

ดังที่ในประเทศญี่ปุ่นเวลานี้ พระญี่ปุ่นและอาจารย์มหายานก็บอกให้รู้กันว่า เมื่อศึกษาพระพุทธศาสนา พึงศึกษาพระธรรมวินัยดั้งเดิมในพระไตรปิฎกบาลี เช่นที่มีในเมืองไทยนี้ เป็นพื้นฐาน

ชาวพุทธจะต้องรู้จักใช้พระธรรมวินัยในพระไตรปิฎก เป็นหลักเป็นเกณฑ์เป็นมาตรฐาน ในการตัดสินคำสอน คำอธิบาย ความเชื่อถือ และการประพฤติปฏิบัติในพระพุทธศาสนา

ถ้าเกิดมีการถกเถียงขึ้นว่า อันไหนเป็นพระพุทธศาสนา อันนี้เป็นพระพุทธศาสนาหรือไม่ เรื่องนั้นเรื่องนี้พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ว่าอย่างไร ก็ต้องมาจบกันที่พระไตรปิฎก เป็นเครื่องวินิจฉัย

ถ้าใครถามว่า “นิพพานเป็นอย่างไร?” เขาอาจจะตอบว่า ฉันไม่รู้ เพราะฉันยังไม่บรรลุนิพพาน (หรือบางคนอาจจะพูดว่า อาจารย์ท่านโน้นว่าอย่างนี้ ท่านนี้ว่าอย่างนั้น)

แต่ถ้าเขาถามว่า “นิพพาน ตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร?” ถึงเราจะยังไม่บรรลุนิพพาน ก็ตอบได้ทันทีว่า นิพพานเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ตามหลักพระธรรมวินัยในพระไตรปิฎก คือยกเอาคำตอบจากพระไตรปิฎกมาตอบได้เลย

ถ้ารู้จักหลักฐานที่มา และรู้จักตอบอย่างนี้ เราก็ช่วยรักษาพระพุทธศาสนาได้

ภัยแห่งพระพุทธศาสนา ที่ใครก็ตามกระทำต่อพระธรรมวินัยนี้ ถือว่าเป็นภัยที่ร้ายแรงที่สุด การทำร้าย อาจมาในรูปของ**การทำพระธรรมวินัยให้วิปริต** (ซึ่งร้ายแรงกว่าการประพฤติวิปริตจากพระธรรมวินัย)

การอ้างหลักฐานด้วยการดัดแปลงแทรกเสริมปลอมปน ตลอดจนแปลบิดเบือน การทำลายความเชื่อถือต่อพระธรรมวินัย และพระไตรปิฎก ด้วยวิธีหลอกลวง การทำให้ประชาชนเข้าใจสับสนไขว้เขวและหลงประเด็น เช่น สับสนระหว่างหลักการกับความคิดเห็นของบุคคล และระหว่างหลักฐานหรือข้อมูลเดิมกับการตีความ เป็นต้น ตลอดจนทำให้สับสนถึงขั้นที่เหมือนกับว่าในพระพุทธศาสนาไม่มีหลักเกณฑ์อะไรจะตัดสินแล้วแต่ใครจะคิดเห็นอย่างไร ในระยะ ๓-๔ ปี ที่ผ่านมานี้ ได้มีขึ้นบ่อยครั้ง

บางทีถึงกับทำแอบแฝงในรูปแบบที่ล่อหลอกให้เห็นว่าเป็นวิชาการ ชาวพุทธจึงต้องฝึกตัวให้รู้เท่าทัน และชี้ความเป็นเท็จให้ถูกจุด

พ.ร.บ. สงฆ์ จะไร้ความหมาย ถ้าไม่เป็นฐานรองรับธรรมวินัย และไม่เป็นหลักประกันให้พระเณรเจริญในไตรสิกขา

ย้ำอีกครั้งหนึ่งว่า ***พระธรรมวินัยเป็นเนื้อเป็นตัวของพระพุทธศาสนา*** ตัวแท้ของพระพุทธศาสนาอยู่ที่พระธรรมวินัย จะรักษาพระพุทธศาสนา ก็ต้องรักษาพระธรรมวินัย และยึดเอาพระธรรมวินัยเป็นหลักเป็นเกณฑ์ของพระพุทธศาสนา

เราจะรักษาพระธรรมวินัย และเอาพระธรรมวินัยมาตั้งเป็นหลักเป็นเกณฑ์ได้อย่างไร ก็ต้องมีการศึกษาเล่าเรียน เมื่อเล่าเรียนก็รู้ เมื่อรู้แล้วนำมาปฏิบัติ พระธรรมวินัยก็ปรากฏออกมาในการประพฤติปฏิบัตินั้น เช่น ในจริยาวัตรของพระเณร เป็นต้น

พร้อมกันนั้น เมื่อคนประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยที่พระเณรนำมาสั่งสอน ประชาชนก็จะได้ประโยชน์จากพระพุทธศาสนา เช่นทำให้สังคมดีมีศีลธรรม อยู่กันสงบเรียบร้อยร่มเย็นเป็นสุข และชีวิตพัฒนาดียิ่งขึ้นไป

ถ้าตัวเราเองไม่ได้ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย แต่ช่วยสนับสนุนพระเณรให้ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย ก็เท่ากับช่วยรักษาสืบต่อพระพุทธศาสนา ยิ่งถ้าตัวเองก็ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยด้วย สนับสนุนผู้อื่นด้วย ก็ประเสริฐที่สุด

พระพุทธเจ้าทรงปกครองคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล ทรงจัดตั้งวางระเบียบต่างๆ ก็เพื่อให้พุทธบริษัท คือพระสงฆ์และประชาชน ได้ประโยชน์จากพระธรรมวินัยที่พระองค์ได้ทรงสั่งสอน

พูดง่ายๆ ว่าคนทั้งหลายจะมาเอาพระธรรมวินัยจากพระองค์ เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงทรงจัดระเบียบพระสงฆ์และวัดวาอารามให้มั่นใจว่า พุทธบริษัททุกคนจะได้ธรรมวินัยไปอย่างดีที่สุด เรียกว่า ***พระธรรมวินัยนั่นแหละเป็นเป้าหมายของการปกครองคณะสงฆ์ และก็เป็นหลักเป็นเกณฑ์ในการจัดการปกครองนั้นด้วย***

คนจะได้ประโยชน์จากพระพุทธศาสนา คือจากพระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ทรงสั่งสอน ก็ด้วยการศึกษาเล่าเรียนประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยนั้น ที่ท่านเรียกว่า***ไตรสิกขา*** ให้พระเณรเป็นต้น เจริญใน *ศีล สมาธิ ปัญญา*

ถ้าจัดการปกครอง จัดระเบียบพระสงฆ์และวัดวาอาราม ให้เป็นเครื่องกำกับหรือเกื้อหนุน ***ให้พระเณรได้ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย จนมั่นใจได้ว่า พระเณรเหล่านั้นจะเจริญงอกงามในศีล สมาธิ ปัญญา*** *และสามารถมาสอนประชาชนให้รู้เข้าใจประพฤติปฏิบัติในทาน ศีล ภาวนา ดำเนินชีวิตให้ดีงาม และช่วยกันสร้างสรรค์สังคมได้ ก็พูดได้ว่า การปกครองคณะสงฆ์และการจัดตั้งวางระเบียบการคณะสงฆ์นั้นประสบความสำเร็จ*

แต่ถ้าปกครองกันไปแล้ว จัดตั้งวางระเบียบไปแล้ว ไม่เกิดผลตามนี้ ไม่ว่าจะมีวัตถุ อาคาร สถานที่ หรืออะไรๆ มากมายเพิ่มขึ้นมา หรือแม้แต่ลงโทษคนร้ายได้เฉียบขาดรุนแรง ก็ต้องพูดว่าเป็นความล้มเหลว

เวลานี้พูดกันว่า จะแก้ไข พ.ร.บ.คณะสงฆ์ จะออกกฎหมายคณะสงฆ์ใหม่ ก็ควรจะมีความชัดเจนว่า จะออกกฎหมายมาเพื่ออะไร จะปกครองเพื่ออะไร จะจัดระเบียบการคณะสงฆ์เพื่ออะไร

ถ้าต้องการจัดการปกครองคณะสงฆ์ เพื่อดำรงรักษาพระพุทธศาสนา เพื่อให้พระพุทธศาสนาปรากฏ และให้พระพุทธศาสนาเกิดประโยชน์แก่ชีวิตแก่สังคมประเทศชาติ พ.ร.บ.หรือกฎหมายคณะสงฆ์นั้น ก็ต้องมีพระธรรมวินัยเป็นหลัก เป็นเป้าหมาย

กฎหมายจะต้องเป็นเครื่องมือที่จะรองรับพระธรรมวินัย และเป็นหลักประกันที่จะให้พระธรรมวินัยโดดเด่นออกมาเป็นหลักเป็นเกณฑ์ และออกมาสู่การรู้เข้าใจและการประพฤติปฏิบัติของพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนทั้งปวง

พร้อมกันนั้น ***พ.ร.บ. หรือกฎหมายคณะสงฆ์ จะต้องเป็นเครื่องกำกับ และเป็นหลักประกันให้พุทธบริษัท โดยเฉพาะพระภิกษุสามเณร ได้ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย ที่เป็นเนื้อตัวของพระพุทธศาสนา*** นั้น และมีความประพฤติ มีศีลาจารวัตร มีจิตสำนึก มีคุณธรรม มีปัญญารู้เข้าใจ เจริญงอกงามขึ้นมา เป็นพระเณรที่ดีมีคุณภาพ สามารถทำหน้าที่ต่อพุทธบริษัท ด้วยการให้ธรรมแก่ชาวบ้าน หรือใช้วัดเป็นที่บำเพ็ญประโยชน์แก่ญาติโยมประชาชนตามหลักธรรมทานได้

พูดง่ายๆ ว่า พ.ร.บ.คณะสงฆ์ต้องช่วยกำกับให้พุทธบริษัทเจริญในไตรสิกขา คือ ทำให้พระธรรมวินัยเกิดประโยชน์แก่ชีวิตและสังคมประเทศชาติ ด้วยไตรสิกขา

อย่างน้อย ง่ายและสั้นที่สุดว่า ถ้า พ.ร.บ. หรือกฎหมายคณะสงฆ์นี้ จะเป็นเครื่องกำกับและเป็นหลักประกันให้การคณะสงฆ์ไทยทั้งหมดยังเป็นระบบการ "**บวชเรียน**" คือ บวชเพื่อเรียน หรือบวชแล้วต้องศึกษาปฏิบัติตามพระธรรมวินัย

แค่นี้ การออก พ.ร.บ.คณะสงฆ์นั้น ก็คุ้มค่า บรรลุวัตถุประสงค์

แต่ถ้าไม่เกิดผลอย่างนี้ ถึงจะตรากฎหมายให้วิจิตรพิสดารเพียงใด ก็ต้องพูดว่าล้มเหลว ไร้ความหมาย

ที่ว่าให้ **พ.ร.บ. คณะสงฆ์เป็นหลักประกันระบบการบวชเรียน**นั้น จะต้องเน้น และทำให้มั่นใจว่า จะต้องให้มาตรการนี้เกิดขึ้นที่วัดซึ่งอยู่กับชุมชนเล็กน้อยทั้งหลาย ที่กระจายอยู่ทั่วประเทศไทยนี้

ความสำเร็จของ พ.ร.บ.คณะสงฆ์ วัดได้ตรงนี้ คือที่วัดและชุมชนหน่วยย่อยๆ ทุกตำบลหมู่บ้าน ถ้าฟื้นฟูวัดและชุมชนทั้งหลายขึ้นมาสู่พระ**ธรรมวินัย**และ**ไตรสิกขา**ได้ เมืองไทยจะกลายเป็นประเทศพัฒนาที่แท้อย่างแน่นอน

เวลานี้ รู้กันดีว่า พระเณรมากมาย หรือจะว่าส่วนใหญ่ก็ได้ไม่รู้ธรรมวินัย ไม่รู้ว่าพระพุทธเจ้าสอนอะไร ว่าเชื่อถือหรือประพฤติปฏิบัติอย่างไรเป็นพระพุทธศาสนา

ที่เราว่าการเรียนท่องจำได้อย่างนกแก้วนกขุนทอง เป็นการศึกษาที่ไม่ดี *แต่เวลานี้ ถ้าพระเณรไทยส่วนใหญ่จำคำสอนของพระพุทธเจ้าได้บ้าง แม้เพียงอย่างนกแก้วนกขุนทอง ก็นับว่าดีมากแล้ว*

(อย่าดูถูกการเป็นนกแก้วนกขุนทองให้เกินไปนัก แม้นกแก้วนกขุนทองจะพูดแจ้วโดยไม่รู้ความหมาย แต่ก็ช่วยเตือนสติเจ้าของได้ และทำให้ขโมยที่แอบเข้ามาชะงักไปหน่อยเหมือนกัน)

สรุปว่า กฎหมายคณะสงฆ์ โดยเฉพาะ พ.ร.บ.คณะสงฆ์ จะต้องเป็นฐานรองรับให้พระธรรมวินัยปรากฏโดดเด่นขึ้นมาเป็นหลักของพระพุทธศาสนา และเป็นเครื่องกำกับให้พระภิกษุสามเณรที่บวชเข้ามาแล้วได้เล่าเรียนศึกษาให้เจริญงอกงามในศีล สมาธิ ปัญญา ตามหลักไตรสิกขา สามารถสั่งสอนธรรมนำประชาชนให้พัฒนาชีวิตและสังคมประเทศชาติสู่ความเจริญมั่นคงและประโยชน์สุขที่แท้จริงยั่งยืน*

พูดอย่างสั้นว่า ***พ.ร.บ.คณะสงฆ์ ต้องเป็นฐานรองรับพระธรรมวินัย กำกับพระเณรให้เจริญในไตรสิกขา และทำวัดให้เป็นแหล่งแผ่ธรรมขยายปัญญาสู่ชุมชน***

ศาสนาขาดทายาท พระเณรขาดการศึกษา ชาติไม่พ้นปัญหาไปได้

อีกอย่างหนึ่งที่น่ากลัวก็คือ พระศาสนาจะอยู่ได้ ต้องมี "ศาสนทายาท"

ที่ผ่านมา เมืองไทยเรา เพราะเป็นประเทศพุทธศาสนา โดยมากเราได้ศาสนทายาทจากการให้ลูกหลานบวชเรียนกันมา ดังที่ได้มีประเพณีบวชเรียน อย่างน้อยบวชเมื่ออายุเต็ม ๒๐ ปี

---

* เรื่องเกี่ยวกับ พ.ร.บ.คณะสงฆ์ ที่เป็นเรื่องราวทางการมากกว่านี้ ได้เขียนไว้ ในหัวข้อว่า "**ข้อคิดเห็นเบื้องต้น เกี่ยวกับการปรับปรุงการปกครองคณะสงฆ์**" ซึ่งเป็นข้อเขียนเก่าตั้งแต่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๔๒

แต่ก่อนนี้ ทุกคนบวชแล้วก็บอกว่าบวชตามบุญบารมี อยู่ได้เท่าไรก็เท่านั้น บางคนบวชพรรษาเดียวสึก บางคนยังมีศรัทธาก็บวชต่อ ๒ ปี ๓ ปี บางคนก็ยืดไปเรื่อยๆ จนตลอดชีวิต

ตามประเพณีของเรานี้ บวชได้สึกได้ตามสมัครใจ จึงไม่มีปัญหา เพราะว่า ถ้าตัวเองใจไม่พร้อม จะปฏิบัติหน้าที่ประพฤติอย่างพระสงฆ์ต่อไปไม่ได้ ก็สึกไป ถ้าฝืนบังคับให้อยู่ ใจไม่อยู่ แต่ตัวอยู่ ก็อาจจะประพฤติปฏิบัติผิดพลาดเสียหาย แล้วพระศาสนาก็เสื่อม ประเพณีไทยเราก็ดีอย่างหนึ่ง คือให้เสรีภาพอย่างนี้

นอกจากบวชเมื่อถึงวัยหนุ่มอายุ ๒๐ ปีแล้ว ก็มีการบวชตั้งแต่เด็กอีก บางทีพอเด็กอายุ ๗ ขวบก็เริ่มไปอยู่วัด และไปเรียนหนังสือกับหลวงพ่อพระอาจารย์ที่วัด ส่งปิ่นโตบ้างอะไรบ้าง ก็เลยได้เรียนหนังสือ ต่อมาบางคน หลวงพ่อเห็นว่า เด็กคนนี้มาวัดตั้งใจเรียนหนังสือดี มีแววดี ก็ชวนบวชเณร พ่อแม่ก็เห็นด้วย เราจึงมีผู้ที่บวชเณรตั้งแต่เล็กอายุ ๗ ขวบ ๘ ขวบ ๑๐ ขวบ บวชกันมาจนกระทั่งเป็นพระเถระผู้ใหญ่ มากมาย

พระเถระผู้รักษาพระศาสนารุ่นที่ผ่านๆ มานี้ โดยมากบวชมาตั้งแต่เป็นเณร เพราะว่าการที่จะรู้หลักพระศาสนา และรักษาพระศาสนาได้นี้ ต้องอาศัยการศึกษายาวนานเหมือนกัน ก็เรียนกันมาตั้งแต่เป็นเณรอายุ ๑๒-๑๓-๑๔-๑๕ มาเรียนจบเอาก็เมื่อเป็นพระ มีพรรษาพอสมควร เช่นมีพรรษาสิบเป็นต้น ก็พอดีเริ่มรับผิดชอบงานพระศาสนาได้

พระรุ่นก่อนๆ ก็อยู่กันมาอย่างนี้ คือ องค์ไหนอยู่ได้ ก็อยู่ไป องค์ไหนอยู่ไม่ได้ ก็สึกไป ไม่ว่าอะไร แต่เวลานี้กำลังจะหมด

เวลานี้ แม้แต่คนที่บวชอายุ ๒๐ ก็บวชแค่สั้นๆ แม้แต่ ๗ วัน บางคน ๑๕ วัน ถ้าบวชได้เดือนหนึ่ง ก็ยังนับว่ายังดี แต่บวชเต็มพรรษาหนึ่ง เวลานี้หาได้ยาก

ที่ลำบากกว่านั้นก็คือ ไม่มีเด็กจะบวชเณร

ยิ่งบ้านเมืองขยายการศึกษาออกไป ตอนนี้เณรแทบไม่มีแล้ว ก็ต้องอาศัยเณรบวชภาคฤดูร้อน ซึ่งบางแห่งท่านยังเอามาเชื่อมกับประเพณีการรักษาพระศาสนาได้ คือว่า ทุกปีท่านจะจัดให้มีการบวชเณรภาคฤดูร้อน แล้วเด็กที่บวชภาคฤดูร้อนนี้ส่วนหนึ่งจะยังรักพระศาสนา ชอบชีวิตพระเณร อยากเรียนต่อ ก็ไม่สึก

ยกตัวอย่างที่วัดพยัคฆาราม อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี เรียกกันง่ายๆ ว่าวัดเสือ เจ้าอาวาสท่านจัดบวชเณรภาคฤดูร้อนมานานมากแล้ว เป็นสิบๆ ปี เวลานี้เณรที่บวชภาคฤดูร้อนบางส่วนอยู่เล่าเรียนจนจบประโยค ๙ ไปหลายองค์แล้ว

เดี๋ยวนี้ต้องเอาอย่างนั้น เพราะเราไม่มีเด็กที่จะไปบวชเณรแบบสมัยก่อน จึงต้องใช้วิธีนี้ช่วย แต่ต้องเอาจริงเอาจัง คือ ต้องเอาใจใส่ให้การศึกษา จึงจะได้ศาสนทายาท

แต่โดยทั่วไปไม่ค่อยได้อย่างนี้ เพราะบวชภาคฤดูร้อนสั้นๆ จบช่วงเวลานั้นแล้วก็สึกกันหมด

นอกจากที่จัดอย่างนี้แล้ว แทบไม่มีเณรบวช เมื่อไม่มีเณรบวช ก็ไม่มีการศึกษาเล่าเรียน คนที่เริ่มต้นด้วยบวชเป็นพระแล้วเรียนนั้น มีจำนวนน้อย เพราะฉะนั้น การศึกษาปริยัติธรรมจึงเสื่อมโทรมลงไป ศาสนทายาทก็ขาดแคลน

จึงเป็นเรื่องที่จะต้องเอาจริงเอาจัง ว่าเราจะเอาปัญหานี้มาประสานกับ**การปฏิรูปการศึกษา** ได้อย่างไร จะให้การปฏิรูปการศึกษามาเอื้อแก่พระศาสนา และพระศาสนาก็เกื้อหนุนประเทศชาติ เช่นให้มีการบวชเณรเพื่อเล่าเรียน

เราลองมาหาทางประสานหลักสูตร ประสานระบบ ประสานแนวทางกันว่า จะเป็นไปได้ไหม เพื่อจะได้แก้ปัญหาจริยธรรมของเด็กนักเรียนไทย ได้การศึกษาราคาถูก ที่มีค่าสูงทางจิตใจ พร้อมกับสร้างศาสนทายาทไว้ด้วย

ถ้าทำอย่างนี้ได้ การปฏิรูปการศึกษาก็จะเกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติเพิ่มขึ้นมาอีก รวมทั้งข้อที่ว่าพระเณรที่บวชเหล่านี้ก็จะมาช่วยสังคมในระยะยาว เช่น มาสอนศาสนา สอนจริยธรรมให้แก่สังคม อย่างน้อยก็มาเป็นพลเมืองที่ดีมีศีลธรรม

เมืองเหนือนั้น แต่ก่อนนี้ได้ชื่อว่ามีเณรมากกว่าพระ คือ ตามที่เป็นมาในเมืองไทยนี้ ภาคกลางมีพระมากกว่าเณร ภาคอีสานมีเณรกับพระพอๆ กัน ภาคเหนือมีเณรมากกว่าพระ แต่เวลานี้ ไม่ว่าที่ไหนก็หมดเณร ไม่ว่าภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้

แม้แต่ภาคเหนือก็พลอยหมดเณรไปด้วย ทางเหนือเรียกเณรว่าพระ เรียกพระว่าตุ๊ พระก็คือเณร และเณรก็มีมากเพราะการบวชพระคือบวชเณรนั้น เป็นงานบุญใหญ่ของชาวเหนือ ถือเป็นสำคัญ

แต่เวลานี้ เมืองเหนือไม่มีเณร จนกระทั่งได้ทราบว่า ต้องไปเอาเณรจากสิบสองปันนามา คือเอาจากต่างประเทศทางเมืองจีน แต่เป็นไทยเหมือนกัน คือเป็นไทยจากนอกประเทศ สิบสองปันนาโน่น ส่วนคนไทยเองที่เป็นคนเหนือไม่มีบวชเณร

เรื่องนี้เป็นความเสื่อมอย่างหนึ่งในระยะยาว ที่ต้องใส่ใจด้วย

ถึงเวลาต้องช่วยวัดหลวงตาสร้างศาสนทายาท ถ้าหลวงตามีการศึกษาดี ก็มีผู้นำให้แก่ชุมชนได้

ไม่เฉพาะเณรไม่มี พระที่จะรักษาวัดเดี๋ยวนี้ก็หายาก จนกระทั่งได้เกิดมี "วัดหลวง" ชนิดใหม่ขึ้นมา

มีผู้ถามปัญหาว่า เดี๋ยวนี้มีวัดหลวงชนิดใหม่อย่างหนึ่งรู้ไหม? คนถูกถามก็งงว่าวัดหลวงอะไร พูดกันไปพูดกันมา สรุปว่าตอบไม่ถูก คนถามต้องเฉลยเองว่า *"วัดหลวงตา"*

วัดหลวงชนิดใหม่ คือวัดหลวงตา เพราะเหตุที่ว่าเดี๋ยวนี้ไม่มีพระอยู่วัดรักษาพระศาสนา ไปๆ มาๆ คนแก่ๆ นั่นแหละ เมื่อเลิกทำงานทำการ บางคนต้องการหาความสงบ มีความตั้งใจดี ก็มาบวช แต่บางคนตั้งใจไม่ดี เพราะไม่มีทางไป ก็เลยเข้ามาใช้พระศาสนาเป็นที่พักผ่อนหาเลี้ยงชีพไปเลย อย่างนี้ก็มี

แต่ไม่ว่าจะบวชเข้ามาโดยตั้งใจดีหรือเจตนาไม่ดีก็ตาม คนที่บวชเมื่ออายุมากแล้ว มักไม่ได้ร่ำเรียนอะไร จึงไม่ค่อยมีความรู้ธรรมวินัย ถึงจะเป็นคนมีเจตนาดี ก็ได้แต่เฝ้ารักษาวัด หลายปีมาแล้ว เวลาไปต่างจังหวัด ไปพบพระอายุเจ็ดสิบ เจ็ดสิบห้า หรือต่ำลงมาหกสิบกว่า ถามท่านว่าพรรษาเท่าไรครับ ได้รับคำตอบว่า หนึ่งพรรษา สองพรรษา

แต่ก่อนนี้ เราไปที่ไหน เห็นพระสูงอายุ ก็ต้องนึกว่าเป็นพระผู้ใหญ่บวชมานาน แต่เวลานี้ญาติโยมต้องระวัง ต้องมองเผื่อไว้ว่าอาจเป็นพระแก่บวชใหม่ อันนี้เป็นเรื่องหนึ่งที่ต้องรู้ เมื่อพบพระต้องลองถามท่านดูด้วยว่า ท่านบวชมากี่พรรษา

เมื่อปรากฏว่าส่วนใหญ่เป็นอย่างนี้ ก็ไม่มีพระที่ได้รับการศึกษาอบรมในพระธรรมวินัยอย่างหนักแน่นจริงจัง ผู้ที่มาบวชเมื่อแก่อย่างนั้น ถึงท่านจะตั้งใจมาดีก็ตาม แต่เราต้องรู้ความจริงว่าท่านทำอะไรไม่ได้เท่าไร เพราะไม่มีเวลาเพียงพอที่จะศึกษาเล่าเรียน และร่างกายก็ทรุดโทรมแล้ว จะเล่าเรียนอะไรก็ไม่ค่อยไหว ได้แต่มาอยู่รักษาวัด

อย่างไรก็ดี มองอีกทีในมุมกลับ เมื่อเราขาดแคลนศาสนทายาทอย่างที่เป็นอยู่นี้ และคนบวชเมื่อแก่เป็นพระหลวงตาก็มีมาก ปฏิเสธไม่ได้ ก็น่าจะหันไปจัดการให้ดีที่สุด โดยเอาจริงเอาจังกับการให้การศึกษาแก่พระหลวงตา

อย่างน้อยก็จะต้องมีบางท่านที่ศึกษาได้ผล และหลวงตาก็จะกลายเป็นกำลังของพระศาสนา เป็นศาสนทายาทรุ่นใหม่ของยุคนี้ ที่ช่วยรักษาพระพุทธศาสนาไว้ได้

ขอให้ลองช่วยกันคิดตั้งโครงการส่งเสริมหลวงตา และหลวงตาเองก็ขอให้ตั้งใจอยู่เพื่อพระพุทธศาสนา และบำรุงศรัทธาของประชาชนด้วย

เรื่องพระหลวงตานี้ เวลาหนังสือพิมพ์ลงข่าว เราควรจะสืบหาความรู้ด้วย มีข่าวร้ายบ่อยขึ้นว่า พระบางทีอายุตั้งเยอะแล้วประพฤติไม่ดี หนังสือพิมพ์น่าจะให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่สังคมว่า องค์นี้บวชเมื่อไร มาจากไหน พื้นฐานเป็นอย่างไร บางทีอายุมาก แต่เพิ่งบวชได้ปีสองปี

ยิ่งกว่านั้น ทั้งที่เป็นคนที่ไม่ดีอยู่แล้วในหมู่บ้านนั้น เป็นคนที่ไม่มีใครเขาเอาแล้ว เหลวไหล ก็มาบวช พอบวชแล้ว ไม่ได้***เฝ้าวัด*** แต่มา***แฝงวัด*** เอาวัดเป็นที่ทำความชั่วให้สะดวกมากขึ้น ก็มี

เมื่อมีแต่คนบวชแบบนี้ ก็เป็นปัญหามาก ถึงจะไม่ทำอะไรเสียหาย เมื่อบวชเข้ามาแล้ว ไม่รู้อะไร ก็ทำให้พระพุทธศาสนาตกต่ำลงไปเรื่อยๆ

อย่างตอนอาตมาไปพักที่เขาในพนมสารคาม เคยมีญาติโยมจากจังหวัดไกลๆ มาเยี่ยมและเล่าให้ฟังว่า ที่วัดของเขา พระบวชมามีแต่พรรษาน้อยๆ เจ้าอาวาสก็ไม่มี แต่พระต้องเป็นหัวหน้าประกอบพิธี เวลาทำพิธี เขาก็ต้องคอยบอกท่าน ต้องให้โยมบอกบท หรือให้มรรคนายกบอกว่า ตอนนี้ให้ศีล ตอนนี้สวดบทนั้นบทนี้ ตอนนี้ให้ทำอย่างนั้น เพราะพระท่านบวชมาใหม่ และแก่แล้ว ท่านทำอะไรไม่เป็น

แทนที่พระจะนำโยม กลายเป็นโยมต้องนำพระ นี้คือสภาพที่เป็นจริงในเวลาปัจจุบันนี้

ยิ่งร้ายกว่านั้นก็คือว่า หลายถิ่นไปไกลถึงขั้นต้อง*ประมูลพระ*แล้ว โยมเคยได้ยินไหม มีแต่วัด ไม่มีพระ ญาติโยมต้องการพระในเวลามีเรื่องมีราว เช่น มีงานศพ เมื่อไม่มีพระ ก็เที่ยวหากันไป ในที่สุดก็เลยมีการประมูลพระกัน

เคยมีพระอายุมากหน่อย เป็นกลุ่มๆ มาที่วัด ถามว่าท่านมาจากไหน ไปอย่างไรมาอย่างไร ได้ความว่า เดิมอยู่ที่โน่นๆ แต่ตอนนี้ไปอยู่ที่จังหวัดเชียงราย ไปอยู่ทำไม มีโยมเขาไปติดต่อว่าถ้าไปอยู่นั่นจะถวายเงินเท่านี้ บางทีประมูลกันด้วยข้าวเท่านั้นกระสอบ เท่านี้กระสอบ ก็มี

เรื่องอย่างนี้เป็นมาหลายปีแล้ว ญาติโยมทราบหรือเปล่า นี่คือความเสื่อมของพระพุทธศาสนาใช่หรือไม่

อย่างภาคใต้ในบางแห่ง ท่านเจ้าคณะจังหวัดองค์หนึ่งเล่าให้ฟังว่า ที่บางวัด พอจะเข้าพรรษาทีหนึ่ง คนในหมู่บ้านมาประชุมตกลงกันว่า ปีนี้ใครจะบวชได้บ้าง เป็นการไปบวชรักษาวัดและให้พอรับกฐิน ๕ องค์ พอรับกฐินเสร็จ ใครจะสึกก็สึก ปีหน้าว่ากันใหม่

นี่คือใช้วิธีแค่พอรักษาวัดไว้ แล้วจะเอาอะไรกับพระศาสนา ธรรมะอะไรที่จะสอนชาวบ้าน ก็ไม่รู้เรื่องรู้ราว ไม่มีการฝึกอบรม

สภาพการพระศาสนาอย่างนี้ได้เป็นมานาน สิบกว่าปีแล้วที่วัดในประเทศไทยไม่มีเจ้าอาวาสประมาณ ๕,๐๐๐ วัด เราบอกว่ามีวัดตั้ง ๓๐,๐๐๐ วัด แล้วโยมรู้หรือเปล่าว่าวัดมากเท่าไรไม่มีเจ้าอาวาส เหตุที่ไม่มีเจ้าอาวาสเพราะไม่มีพระที่มีคุณสมบัติจะเป็นเจ้าอาวาส เพราะพระบวชได้ ๒-๓ พรรษา หรือแม้จะบวชมานานแต่ไม่ได้ความรู้นักธรรม ยังเป็นเจ้าอาวาสไม่ได้ ได้แค่รักษาการไว้

วัดที่ไม่มีเจ้าอาวาส หรือพระไม่มีคุณสมบัติที่จะเป็นเจ้าอาวาสอย่างนี้ มีประมาณ ๕,๐๐๐ วัด แล้วเราจะเอาดีให้แก่พระศาสนาได้อย่างไร และชุมชนจะดีได้อย่างไร ในเมื่อชุมชนมีศูนย์กลางที่ทำงานไม่ได้ และมีผู้นำที่ไม่มีคุณภาพอย่างนี้ นี่คือภัยภายในทั้งนั้น ภัยที่เกิดจากเจตนาบ้าง ไม่เจตนาบ้าง เพราะฉะนั้นเมื่อคนภายนอกต้องการจะหาช่องทำลาย จึงทำลายได้ง่าย

ทั้งเอกชน-ราชการ-สื่อสารมวลชน ต้องแน่วแน่ทำงานเพื่อจุดหมาย

เวลามีเรื่องไม่ดีอะไรต่างๆ ขึ้นมา สื่อทั้งหลายก็ประโคมข่าวกันไป จนกระทั่งญาติโยมบางท่าน บางทีก็ไปสงสัยพวกสื่อ เที่ยวระแวงไปว่า หนังสือพิมพ์พวกนี้หรือสื่อเหล่านี้จะมีเบื้องหลังอะไรหรือเปล่า มีแผนการไม่ดีหรือเปล่า

เราต้องมองเป็นกลาง เขาอาจจะดีก็ได้ เรายังไม่รู้ชัดว่าเป็นอย่างไร แต่เราอย่าไปมองด้านเดียว อย่าไปมองแต่แง่ร้ายว่าเขาจะหาช่องทำลายอย่างเดียว ต้องมีแง่คิดที่ว่า

หนึ่ง ถ้าเขาหาช่องทำลาย เราต้องทันไว้ และหาทางแก้ไข

สอง สิ่งไม่ดีของเรา ต้องแก้ไขด้วย จะไปโทษแต่ภายนอกอย่างเดียวเท่านั้นไม่ได้ ถ้าเราไม่เสีย เขาไม่มีที่ซ้ำ ใช่ไหม ทีนี้ ถ้าเราเสีย เขาก็ซ้ำสิ เพราะฉะนั้น เราต้องแก้ไขตัวเราด้วย

ถ้าจะไม่ประมาทจริงๆ ต้องมองให้ครบทั้งสองอย่าง พร้อมกันนั้น ทางด้านสื่อเอง ถึงจะไม่มีเจตนาร้ายอะไร ก็ควรสืบหาข้อมูล ให้ความรู้แก่ประชาชนในทางที่จะเป็นไปเพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาของสังคมประเทศชาติด้วย

อย่างเรื่องพระแก่ทำไม่ดี จะลงข่าว ก็ให้ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังของตัวคนและท้องถิ่นนั้นด้วย เป็นต้น ก็จะไม่ต้องมาเคลือบแคลงกัน และจะกลายเป็นการร่วมมือร่วมใจกันแก้ปัญหา ในขณะที่ภัยต่างๆ มีมากมายไปทั่วหมดนี้

ปัญหาบางอย่างก็เกี่ยวกับบ้านเมืองด้วย บางทีก็เป็นเพราะทางบ้านเมืองไม่เอาจริง

อย่างเรื่องหมู่บ้านปลอมบวช ในจังหวัดชัยภูมิ ที่ยืดเยื้อเรื้อรังมาหลายปี คงเกินทศวรรษแล้ว พอถึงฤดูแล้ง ทั้งผู้หญิงและผู้ชายก็โกนหัว ผู้หญิงนุ่งห่มขาวอย่างแม่ชี ผู้ชายแต่งเป็นพระ เดินทางเข้ากรุง มีจุดกลางอยู่แห่งหนึ่ง เวลาเช้าเอาขึ้นรถไปปล่อยลงในที่ต่างๆ ที่แต่งเป็นพระ ก็ไปบิณฑบาต ที่แต่งเป็นแม่ชี ก็ไปแจกซอง หรือไปตั้งถังผ้าป่าอะไรต่างๆ เที่ยวหาเงินกัน

พอหมดแล้ง จะเข้าหน้าฝน ก็กลับไป ถึงหมู่บ้าน ก็เอาจีวรออกตากตามนอกชาน เมื่อคนไปพบเข้า ก็สงสัยว่าทำไมหมู่บ้านนี้จีวรมากมายไปหมด ปรากฏว่าเป็นพวกปลอมบวช หมดหน้างานกลับไปเอาจีวรซักแล้วตากไว้ พอถึงปีใหม่หน้าแล้ง ก็เข้ามาอีก เป็นมาทุกปี

เรื่องนี้ ถ้าบ้านเมืองเอาจริง ทำไมจะแก้ไขไม่ได้ แต่ก็ปล่อยให้ทำกันมาทุกปี ชาวพุทธเราเป็นอย่างนี้ ปล่อยกันไปปล่อยกันมา ศาสนาก็เสื่อม เรื่องหลายอย่างที่เกิดขึ้นและยืดเยื้ออยู่นี้ เป็นเพราะความไม่เอาจริง

อย่างตำรวจบางทีก็บอกว่า พวกพระบ้างชีบ้าง ที่มาเรี่ยไรทำผิดกฎหมาย ก็จับไปปรับ แต่ปรับแล้วเขาก็กลับมาทำต่อ เพราะอะไร เพราะเงินที่เขาได้มากกว่าที่ถูกปรับไป ปรับไม่เท่าไร หาเดี๋ยวเดียวก็คุ้ม เพราะฉะนั้นจึงไม่มีทางแก้ไข

ถ้าบ้านเมืองเจ้าหน้าที่จะแก้ไขจริงๆ ก็ต้องมีเป้าหมายว่าเราจะทำเรื่องนี้เพื่อเห็นแก่พระศาสนา และเพื่อเห็นแก่สังคม มุ่งมั่นเอาให้มันจริงจังแน่นอนลงไป ก็ต้องสำเร็จ แต่เพราะความที่ทำกันสักแต่ว่าทำอย่างนี้ ปัญหาพระศาสนาจึงค้างคาไม่รู้จักจบ

ไม่ต้องพูดถึงว่าจะขึ้นหน้าฝรั่ง-ญี่ปุ่น ไปนำเขา แม้แค่จะตาม เราก็ยังไม่รู้ไม่เป็น

ปัญหาอีกอย่างหนึ่งก็คือ เมืองไทยเรานี้ เพราะเหตุที่เราใจดีมีความเป็นมิตร เต็มเปี่ยมด้วยน้ำใจต่อแขกเหรื่อคนนอก เราก็มีแนวโน้มที่จะให้เกียรติเขา และนิยมชมชอบคนอื่นได้ง่าย ด้านดีไม่ต้องพูดถึง แต่ในแง่ร้าย ก็กลายเป็นช่องให้เกิดผลเสียด้วย

เวลานี้คนไทยเรานิยมชื่นชมฝรั่ง เราก็เลยมีค่านิยมตามวัฒนธรรมฝรั่ง ไม่ว่าอะไรที่มาจากฝรั่ง คนไทยมองเป็นดีไปหมด ปัญหาในสังคมไทยที่เกิดขึ้นเวลานี้มากทีเดียว เกิดจากค่านิยมเห่อฝรั่ง และตามฝรั่งในเรื่องไม่เป็นเรื่อง คือในเรื่องที่ไม่เป็นสาระหาแก่นสารไม่ได้ เป็นเรื่องชั่วครู่ชั่วยาม วูบวาบฉาบฉวยตามเขาไป

ปัญหาด้านนี้เกิดจากการมองไม่เป็น และตามไม่เป็น จึงเห็นและจับเอามาเพียงส่วนที่ผิวเผินฉาบฉวย หรือแม้แต่ส่วนที่เป็นด้านเสื่อมของเขา แต่ไม่ดูสังคมของเขาให้ลึกและให้ชัดว่า ส่วนที่เป็นแก่นสารของเขาคืออะไร ที่เราควรจะเอามาใช้ประโยชน์

โดยเฉพาะอะไรที่ต้องเพียรพยายามเหน็ดเหนื่อย หรือทำได้ยากนี่ คนไทยมักไม่เอา เราจึงเป็นพวกที่ชอบเสพ และติดอยู่แค่ขั้นบริโภค

วันก่อนได้พูดไปกับทางด้านการศึกษาว่า เมืองไทยเรานี้เป็นสังคมบริโภคนิยมตามฝรั่ง อเมริกันก็เป็นสังคมบริโภค แล้วเราก็เป็นสังคมบริโภคด้วย ทำท่าว่าจะเหมือนกัน แต่ที่จริงไม่เหมือนกัน ฝรั่งเป็นสังคมนักบริโภค พร้อมกับเป็นสังคมนักผลิตด้วย

สังคมอเมริกันนั้น ฐานของเขาเป็นนักผลิตมานานแล้ว คือเป็นสังคมอุตสาหกรรม เขาสร้างตัวมาอย่างหนักและเหน็ดเหนื่อย

แต่สังคมไทยของเรานี้ ไม่ได้ผ่านการเป็นนักอุตสาหกรรม ไม่ได้ผ่านการเป็นนักผลิต อยู่ๆ ก็ข้ามมาเป็นนักบริโภคเลย ต้องเรียกว่าเป็นนักบริโภคสิ้นเชิง ถ้าใช้ภาษาอังกฤษก็ต้องเรียกว่าเป็น absolute consumer คนไทยเป็นอย่างนี้ ไม่ใช่เป็นอย่างฝรั่ง ที่ยังเป็นนักบริโภคแค่ครึ่งหนึ่ง หรือไม่ถึงครึ่ง

ที่จริง ฝรั่งนั้นฐานเนื้อในของเขาคือความเป็นนักผลิตด้วยซ้ำ ส่วนความเป็นนักบริโภคเป็นเพียงส่วนเปลือกผิว ที่เพิ่งเข้ามาพอกหุ้ม แต่คนไทยเราไปมองและจับเอามาเฉพาะด้านเป็นนักบริโภค เราจึงเป็นนักบริโภคที่เก่งยิ่งกว่าฝรั่ง

ข้อสำคัญอยู่ที่ว่า เราบริโภคได้ แต่ทำไม่เป็น จึงได้แต่ตื่นเต้น รอว่าฝรั่งจะผลิตอะไร ฝรั่งมีอะไรใหม่ ก็รอจะมีตามเขา แล้วก็เตรียมตัวไปซื้อ แต่ไม่คิดจะทำ พอซื้อของเขามาและมีกินมีใช้อย่างฝรั่งแล้ว ก็คิดเอาเองว่า นี่แหละคือเราเจริญอย่างฝรั่ง

ประเทศที่จะเจริญอย่างฝรั่งได้ จะไม่มองแค่นั้น แต่เขาต้องมองว่า ฝรั่งก็ตาม ญี่ปุ่นก็ตาม ทำอะไรได้ ฉันจะทำให้ได้อย่างนั้น อย่างนี้จึงจะเรียกว่าเป็นนักผลิต เป็นนักสร้างสรรค์สู่ความเจริญ

แต่ถ้าคิดแค่ว่าฝรั่งและญี่ปุ่นมีอะไรกิน มีอะไรใช้ ฉันจะมีกินมีใช้อย่างนั้นบ้าง อย่างนี้ก็เป็นแค่นักบริโภคอย่างที่ว่าแล้ว คือเป็นได้แค่ "**นักบริโภคความเจริญ ไม่ใช่นักสร้างความเจริญ**"

เพราะฉะนั้น จะต้องสอนเด็กไทยกันใหม่ ในขณะที่คนไทยมีนิสัยชอบโก้เก๋ และเอาความโก้เก๋ไปผูกไว้กับการเสพบริโภคว่า ถ้ามีของกินของใช้อย่างนั้นแล้วโก้

คราวนี้ต้องเปลี่ยนใหม่ ไม่ใช่รอว่าจะมีของโน้นใช้ มีของนี้กินแล้วโก้ ต้องคิดใหม่ว่า ใครทำได้ จึงจะโก้

ถ้าใครมีบริโภค หรือมีเสพ อย่ายอมรับว่าโก้เลย อย่าไปยกย่องเลย เธอต้องทำได้ด้วย ต่อเมื่อเธอทำได้ ฉันจึงจะยกย่อง คนไทยต้องเป็นนักทำ-นักผลิตให้ได้

ความเป็นนักบริโภค บวกกับค่านิยมโก้อย่างนี้ นำไปสู่ความเสื่อม เพราะเรื่องของการบริโภคนี้ไปสัมพันธ์กับพวกอบายมุข และความเป็นคนอ่อนแอ คือเป็นการหาความสุขโดยไม่ต้องทำ กลัวความยากลำบาก และทำไม่เป็น ถ้าทำก็คิดว่าจะต้องเหนื่อย ต้องฝืนใจทำ มีความทุกข์ ก็เลยเอาแค่เป็นนักบริโภค คอยหาแต่สิ่งที่จะมาบำรุงบำเรอ รอฝรั่งและญี่ปุ่นผลิตให้ และในที่สุดก็ปล่อยตัวไปในทางเสื่อม เช่น เสพยาบ้า ยาอี และมั่วสุมกัน

ถ้าจะพัฒนาเด็กของเรา ก็ต้องให้เขาเป็นนักทำ นักผลิต นักสร้างบ้าง ไม่ใช่เป็นแต่นักบริโภคอย่างเดียว ไม่ใช่คอยรอบริโภคอย่างเดียว แต่ทำเป็นด้วย

เห็นอะไรของฝรั่ง หรือของผลิตจากญี่ปุ่น ก็บอกว่า *ฝรั่งหรือญี่ปุ่นทำอะไรมา ฉันจะต้องทำให้ได้ ถ้าพูดอย่างนี้ละก็ เมืองไทยเปลี่ยนทิศเลย*

แต่ถ้าบอกว่า ฝรั่งทำอะไรมา ฉันจะมีอย่างนั้นบ้าง อย่างนี้จบ ไปไม่รอด จะมีได้อย่างไร เมื่อตัวเองทำไม่ได้ ก็ต้องไปซื้อเขา

เพราะฉะนั้น ต้องคิดใหม่พูดใหม่ว่า ฉันจะต้องทำให้ได้อย่างนั้น ทำให้เป็น ให้ทำเองได้ แม้แต่จะซื้อของเขา ก็ซื้อมาเพื่อศึกษาหาทางที่จะทำให้ได้ ทำให้ดี ทำให้เลิศล้ำ

ถ้าคนไทยเป็นอย่างนี้ ประเทศไทยก็จะเข้าแนวของพระพุทธศาสนา และจะเจริญเป็นประเทศที่พัฒนา และนำเขาได้อย่างแน่นอน

ไทยจะก้าวหน้าได้ ต้องเปลี่ยนวิธีตามเสียใหม่
ไทยจะก้าวนำ ต้องมีความอยากทำและอยากสร้างสรรค์

ในการที่จะทำเป็นนั้น ก็ต้องเริ่มด้วยมีความอยากทำ จึงต้องสร้างจิตใจและลักษณะนิสัยของความเป็นคนอยากทำขึ้นมา แล้วก็ฝึกทำให้เก่ง จนทำได้อย่างฝรั่งและญี่ปุ่น แล้วก็ทำให้ดีกว่าเขาได้ด้วย

หลักการในเรื่องนี้ พระพุทธศาสนาสอนไว้ ก่อนที่จะให้เรามีความขยันหมั่นเพียร ท่านสอนให้มี ***ฉันทะ*** ซึ่งหมายถึง***ความอยากทำ***

คนไทยเรานี้ บางทีเรียนพุทธศาสนาไปได้ครึ่งหนึ่งบ้าง เพี้ยนไปบ้าง คลาดเคลื่อนบ้าง อย่างคำว่า "**อยาก**" ในทางพุทธศาสนา เราก็ได้มาครึ่งเดียว

คำว่า "**อยาก**" นี้ ให้ญาติโยมแปลเป็นภาษาพระ จะแปลว่าอะไร ลองนึกดู คนไทยก็จะนึกได้แต่ *ตัณหา* นี่คือได้คะแนนแค่ ๕๐%

พระท่านสอนไว้แล้วว่า ความ***อยาก*** มี ๒ ชนิด คือ

๑. ความ***อยาก*** ที่เป็นอกุศล

๒. ความ***อยาก*** ที่เป็นกุศล

ที่คนไทยจำนวนมากบอกมาว่า ความอยากคือ ***ตัณหา*** นั้น เป็นความอยากฝ่ายอกุศลเท่านั้น (คำพระว่า ตณฺหาปตฺถนา)

ทีนี้ ความอยากฝ่ายกุศลคืออะไร เราต้องตอบให้ได้ ความอยากฝ่ายกุศล คือ ***ฉันทะ*** (คำพระว่า ฉนฺทปตฺถนา)

ความอยากที่ชื่อว่า*ตัณหา* นั้น คืออยากเสพ อยากบริโภค อยากบำเรอ ตา หู จมูก ลิ้นของตัว ด้านความรู้สึก ให้มันอร่อยสนุกซู่ซ่า ความอยากได้อยากเอามาบำเรอตา หู จมูก ลิ้น กายของตัว นี่แหละเป็น ***ตัณหา***

ส่วนความอยากอีกอย่างหนึ่งที่เป็นกุศล เรียกว่า “ฉันทะ” ถ้าอธิบายแบบแปลบาลีเป็นบาลี ***ฉันทะ*** แปลว่า *กัตตุกัมยตา* คือความ***อยากทำ***

เมืองไทยกำลังต้องการความอยากแบบที่สองนี้ ส่วนตัณหาอยากได้อยากเสพนี่พอแล้ว คนไทยมีมากไปหน่อย แต่ฉันทะอยากทำนี่ไม่ค่อยมี เพราะฉะนั้นต้องสร้างขึ้นมาให้ได้ คือ *กัตตุกัมยตา* ที่แปลว่าความอยากทำ

ฉันทะที่ว่าอยากทำนั้น หมายถึงทำให้ดี ไม่ใช่ทำเรื่อยเปื่อย อยากทำให้มันดี ทำให้มันสมบูรณ์ ทำให้มันเต็มภาวะของมัน เมื่อมีฉันทะขึ้นมา ก็จะเจริญ มรรคจะเกิดขึ้น

พระพุทธเจ้าตรัสว่า เมื่ออาทิตย์จะอุทัย มีแสงเงินแสงทองขึ้นมาก่อนฉันใด เมื่ออริยมรรคจะเกิดแก่ภิกษุ ก็มี***ฉันทะ***มาก่อนฉันนั้น ถ้าภิกษุรูปใดมี***ฉันทะ*** ก็อยากจะทำอยากจะปฏิบัติอยากจะรู้อยากจะศึกษาพระธรรมวินัย อยากจะนำสิ่งที่ดีไปทำให้เป็นจริงกับตัวเอง อยากจะพัฒนาในไตรสิกขา คือในศีล สมาธิ ปัญญา

ญาติโยมก็เช่นเดียวกัน ถ้าจะมีชีวิตที่เจริญงอกงาม ต้องรู้ว่าพุทธศาสนาไม่ได้สอนแต่เพียงให้ละความอยาก ที่ท่านว่าให้ละให้ลดนั้นเป็นเรื่อง***ตัณหา*** แต่ความอยากที่เป็นกุศลเรียกว่า***ฉันทะ***นั้นท่านให้ส่งเสริม ตราบใดที่ยังไม่บรรลุอรหัตตผล ต้องมีฉันทะตลอด

อย่างน้อย ต้องเปลี่ยนจาก***ตัณหา***ในแง่อยากสนองความต้องการทางตา หู จมูก ลิ้น และกาย ในด้าน*ความรู้สึก* มาเป็น***ฉันทะ***ที่อยากสนองความต้องการทางตา หู จมูก ลิ้น และกาย ในด้าน***ความรู้***

ความอยาก ๒ อย่าง ทั้งตัณหาและฉันทะนี้ ต้องละ แต่ละต่างกัน คือ ***ตัณหา**นั้นเกิดเมื่อไร ก็ละเสียเลย* ส่วน***ฉันทะ**นี้ ละด้วยการทำให้สำเร็จ* เมื่อทำให้สำเร็จแล้ว ก็ละได้ เพราะฉะนั้น นึกไว้ให้ชัดว่า *เราต้องสร้าง**ฉันทะ**ขึ้นมา แล้วละมันด้วยการทำให้สำเร็จ*

ฉันทะนี้จะมีอยู่กระทั่งเป็นพระอรหันต์แล้ว พระพุทธเจ้ามี*ฉันทะเป็นพุทธคุณ*ข้อหนึ่ง เรียกว่าเป็นพุทธธรรมอย่างหนึ่ง

พุทธธรรม ในที่นี้คือ ลักษณะหรือคุณสมบัติของพระพุทธเจ้า ซึ่งมี ๑๘ ประการ ในนั้นมีข้อหนึ่งว่า ***มีฉันทะไม่ลดถอยเลย*** นี้เป็นคุณสมบัติของพระพุทธเจ้า คิดดูซิว่า พระพุทธเจ้าจะเสด็จจาริกไปสั่งสอนธรรมได้อย่างไร ถ้าพระองค์ไม่มีฉันทะ

ให้จำไว้เลยว่า "**พระพุทธเจ้ามีฉันทะไม่ลดถอย**" คือพระองค์ต้องการจะทำสิ่งที่ดีเป็นประโยชน์ ต้องการช่วยเหลือประชาชน ต้องการจะโปรดให้คนทั้งหลายได้ความสุข และให้เขาพ้นจากทุกข์ ความต้องการอย่างนี้พระองค์มีไม่หยุดหย่อนเลย ความมีฉันทะไม่ลดถอย (นตฺถิ ฉนฺทสฺส หานิ) จึงเป็นพุทธคุณอย่างหนึ่งในหลักที่เรียกว่า *พุทธธรรม ๑๘* ประการ

เพราะฉะนั้น เมื่อเราเป็นพุทธศาสนิกชน ก็ต้องสร้างฉันทะนี้ขึ้นมาให้ได้ และต้องสร้างเด็กให้เป็นคนที่มีนิสัยอยากทำอยากสร้างสรรค์ ถ้าเป็นเรื่องเศรษฐกิจก็คืออยากผลิต แต่ความอยากทางเศรษฐกิจนี้ไม่ค่อยปลอดภัย

การผลิตนี้ต้องระวังกันหน่อย บางทีผลิตไปมีโทษ แต่ถึงอย่างไรก็ให้มีนิสัยนัก***ผลิต***ไว้ ก็ยังดี เพียงขอว่าอย่าหยุดแค่นั้น ต้องก้าวไปทำอย่างอื่นที่เรียกว่า***สร้างสรรค์*** ต่อไป

รวมความว่า การที่เราไปนิยมตามวัฒนธรรมฝรั่ง แล้วก็ไปได้แค่เปลือกแค่ผิวนี้แหละ เป็นความล้าหลังหรือความด้อยพัฒนาที่แท้ซึ่งเป็นอันตราย พร้อมกันนั้น สิ่งดีที่เรามี เราก็ไม่เอามาใช้ประโยชน์ เพราะฉะนั้น จะต้องปรับปรุงแก้ไขตั้งแต่การศึกษาของเราทีเดียว เปลี่ยนวิถีของสังคมไทย ให้เข้าสู่ทางที่ถูกต้อง

วันนี้ อาตมาได้พูดเรื่องภัยแห่งพระพุทธศาสนามาก็ยาวนานแล้ว คิดว่าได้พูดมามากพอแล้ว ขออนุโมทนาทุกท่าน ขอจงมีกำลังกาย กำลังใจ กำลังปัญญา และกำลังความสามัคคี ที่จะช่วยกันรักษาพระพุทธศาสนาไว้ โดยมีความรู้ และใส่ใจเรียนรู้ให้เข้าใจชัดเจนแก่ตนเอง

ขอย้ำว่า ไม่ใช่พูดว่ารักษาเฉยๆ แต่รักษาที่แท้ คือเรียนรู้เข้าใจและนำมาประพฤติปฏิบัติ ใช้ความรู้นั้นในการแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ แล้วก็ทำให้ลูกหลานได้เรียนรู้เข้าใจด้วย เพื่อให้ธรรมะออกผลสู่ชีวิตจริง จะได้รักษาสังคมประเทศชาติไว้ และเกื้อกูลแก่โลกได้ สืบต่อไปขอให้ทุกท่านเจริญด้วยจตุรพิธพรชัยทั่วกัน

สนทนาต่อท้าย

(ประธานการเสวนา) ต้องขอกราบพระเดชพระคุณที่ได้กรุณาเมตตาบรรยาย เนื่องจากว่าเป็นรายการลักษณะเสวนา ไม่ทราบว่าจะมีท่านผู้ใดอยากจะถามปัญหากับพระคุณเจ้าไหมครับ คิดว่าท่านคงจะพอตอบได้เท่าที่มีเวลาเล็กน้อย เชิญครับ

อย่ามัวประมาทปล่อยตัวเรื่อยเฉื่อย ถึงเวลารวมตัวกัน หมั่นประชุมทำงานพระศาสนา

<u>ถาม</u> กราบนมัสการพระเดชพระคุณ กราบเรียนท่านประธานท่านอาจารย์สมพนธ์ และท่านผู้มีเกียรติ กระผมเคยพูดคุยกับเพื่อนบางคนที่เป็นกัลยาณมิตรกัน เรามองเห็นว่าจุดหนึ่งซึ่งชาวพุทธขาด ก็คือองค์กรอะไรสักอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นตัวแทนของชาวพุทธที่จะเป็นปากเสียงให้ชาวพุทธได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เราจะเห็นว่า มีองค์กรพุทธศาสนาต่างๆ มากมาย จำนวนค่อนข้างมาก แต่เรามองไม่เห็นองค์กรไหน ซึ่งทำหน้าที่เป็นคล้ายๆ องค์กรกลาง ซึ่งจะเป็นเวทีกลางที่จะให้ผู้แทนขององค์กรต่างๆ หรือชาวพุทธจากกลุ่มต่างๆ หรือชมรมต่างๆ ได้มานั่งคุยกันเสวนากัน เพื่อหาแนวทางที่จะได้มีการปฏิบัติหรือมีการดำเนินการคล้ายคลึงกัน ในยามที่ทุกๆ ฝ่ายก็เห็นว่าภัยต่างๆ นี้มากมาย แต่หลายๆ ฝ่ายก็ได้แต่ปรารภอยู่ในวงกลุ่มเล็กๆ

กระผมอยากจะกราบเรียนถามพระเดชพระคุณว่า พระคุณท่านจะมีแนวคิดแนะนำ ว่าทำอย่างไร จะให้องค์กรพุทธทั้งหลายที่มีอยู่มากมายนี้ สามารถที่จะรวมกันประสานกัน

มิได้หมายถึงการหลอมรวมนะครับ หมายถึงการประสานรวมกัน เพื่อจะมานั่งคุยกัน ช่วยกันหาหนทางที่จะต่อต้านภัยอันนี้

อีกประเด็นหนึ่งที่กระผมอยากจะขออนุญาตกราบเรียนถามในที่นี้เลย ก็ที่คุยกันกับเพื่อนๆ ในแง่ว่า พระพุทธเจ้าก็ได้ตรัสไว้ชัดเจนว่า พระพุทธศาสนานี้จะอยู่ได้ด้วยพุทธบริษัททั้ง ๔ ซึ่งปัจจุบันก็คงจะหมายถึงฝ่ายพระสงฆ์ฝ่ายหนึ่ง แล้วก็ฝ่ายฆราวาสทั้งอุบาสก อุบาสิกาอีกฝ่ายหนึ่ง

จะเป็นไปได้ไหมครับว่า ในอนาคตนี้ นอกเหนือจากองค์กรกลางๆ สำหรับพุทธบริษัท กลุ่มชาวพุทธที่จะมารวมกันบ้างแล้วนี่จะมีในลักษณะของสมัชชาหรือสภาชาวพุทธได้ไหมครับ ที่จะรวมทั้งสมองสติปัญญาจากพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบทั้งหลาย แล้วก็ทางฝ่ายฆราวาสด้วย ที่จะมาช่วยกันกำหนดโชคชะตา ทิศทางของพระพุทธศาสนาในประเทศ

ก็มีอยู่สองประเด็นที่พวกกระผมเคยคุยๆ กันนะครับ

อันหนึ่ง คือคล้ายๆ องค์กรกลางของกลุ่มชาวพุทธ

อันที่สอง ก็คือลักษณะของสมัชชาชาวพุทธทั้งฝ่ายสงฆ์และฝ่ายฆราวาส

กราบขอความเมตตาจากพระเดชพระคุณช่วยกรุณาให้ความเห็นด้วยครับ

พระธรรมปิฎก: เจริญพร อันนี้ที่จริงอาตมภาพก็คิดจะพูด คือชาวพุทธนี่ไม่รู้จักรวมตัวกัน นับว่าเป็นปัญหาอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นภัยภายในเหมือนกัน เราไม่เคยกับการทำงานแบบนี้ จนกลายเป็นความบกพร่องที่สำคัญ

ความอยู่สบาย ก็เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้ไม่รู้จักรวมตัว เวลามีภัยอันตรายขึ้นมาจึงจะรวมตัวกันได้ทีหนึ่ง อย่างในประวัติศาสตร์ เวลาถูกต่างประเทศยกกองทัพมารุกราน คนไทยก็จะรวมตัวกันได้ทีหนึ่ง คือพากันลุกขึ้นต่อสู้ศัตรู แต่พอศัตรูกลับไปแล้ว ก็ทะเลาะกันเองต่อไป อันนี้ก็เป็นเรื่องที่เป็นมาเรื่อย ๆ

ทำอย่างไรเราจะรวมตัวกันได้และเดินหน้าต่อ ทั้งยามมีภัยอันตรายที่มองเห็น และยามมีภัยอันตรายชนิดมองไม่เห็น เพราะภัยอันตรายนั้นมี ๒ ชนิด นอกจากแยกเป็นภัยภายนอก กับภัยภายในแล้ว ก็คือภัยที่มองเห็น กับภัยที่มองไม่เห็น ทีนี้ ภัยที่มองไม่เห็นนั้นมันมีตลอดเวลา เราจึงต้องไม่ประมาท

การรวมตัวนั้นต้องทำตลอดเวลาเพื่อจะไม่ประมาท พระพุทธเจ้าตรัสว่าต้องหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ซึ่งเป็นหลักธรรมอย่างหนึ่งที่ชาวพุทธไม่ค่อยได้ปฏิบัติ คือ ***อปริหานิยธรรม*** ที่ว่า

๑. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์
๒. เมื่อประชุม ก็พร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิกประชุมก็อยู่จนเลิกพร้อมกัน
๓. เมื่อมีเรื่องราวที่เป็นกิจส่วนรวม ต้องลุกขึ้นร่วมกันทำโดยพร้อมเพรียงกัน

แค่ ๓ ข้อแรกนี่ ชาวพุทธก็แทบจะสอบตกแล้ว ในการปฏิบัติธรรมตามหลัก***อปริหานิยธรรม ๗*** ประการ ที่จะทำให้เป็นที่ตั้งแห่งความไม่เสื่อม

เรื่องที่คุณหมอเตือน ก็ดีแล้ว แต่อันนี้ตอบยาก คือเราต้องเริ่มต้น คำตอบก็คือว่าต้องเริ่มต้นนั่นเอง

การที่จะเริ่มต้นได้นี้ ก็ต้องมีจุดรวม ถ้ามีอะไรเป็นที่รวมใจให้มาอยู่ที่จุดรวมแล้ว ก็เริ่มได้ แต่ข้อสำคัญต้องให้มีการเริ่มต้น

ข้อขัดข้องอันใหญ่คือเกี่ยงกัน เวลามีเรื่องจะต้องทำก็เกี่ยงกัน เวลาจะแก้ปัญหาก็เกี่ยงกัน ทำไมที่นั่นไม่เริ่ม ทำไมที่โน่นไม่ทำอะไรอย่างนี้ กล่าวว่ากันไปกล่าวหากันมา จึงไม่มีทางเริ่ม ใครรู้ปัญหา ใครทำได้ ก็ทำเลย และไม่รังเกียจผู้อื่น ต้องพร้อมที่จะรับความร่วมมือ และยอมรับการที่จะมีข้อบกพร่องต่างๆ ให้ต้องแก้ไข

เรื่องสำคัญตอนนี้คือต้องเริ่มต้น อย่างที่ทำวันนี้ก็เป็นการเริ่มต้นอย่างหนึ่ง ที่มีการเสวนาก็ถือว่าเป็นการรวมตัวชนิดหนึ่งแล้ว

ทีนี้ก็ดูว่าเราจะรวมตัวต่อไปได้ไหม จากที่นี่อย่างที่ทำอยู่นี้ เราจะรวมได้เพิ่มกว้างขวาง ขยายออกไปไหม แค่ไหนเพียงไร

เรื่องนี้ก็อยู่ที่ว่า เมื่อมีการเริ่มต้นจากจุดหนึ่งแล้ว จุดอื่นซึ่งก็อาจจะมีการเริ่มต้นของเขาแล้ว ๒ จุด ๓ จุดนั้นจะมาประสานกันอย่างไร อันนี้คือปัญหาต่อไป แต่เวลานี้มีแล้ว มีบ้างบางจุดที่มีการเริ่มต้นที่จะรวมตัวกัน แต่การรวมนี้ยังเป็นหย่อมๆ ทีนี้ก็จะต้องมาประสานกันระหว่างหย่อมเล็กหย่อมน้อยนั้น ให้เป็นหน่วยใหญ่ขยายกว้างขวางออกไป

ชุมชนพุทธไทย ถึงจะกระจายเป็นหน่วยย่อย ถ้าถือหลักการร่วมกันไว้ ก็เป็นหนึ่งเดียวได้ทั้งประเทศ

พูดถึงวิธีของคนไทยนี้ ถ้าเรามองดูสังคมไทยเดิม เราใช้วิธีประสานหน่วยย่อย คือชุมชนแต่ละชุมชน

พุทธศาสนาในเมืองไทยนี้ อยู่ได้ด้วยชุมชนแต่ละชุมชน คือเรามีชุมชนอยู่ในหมู่บ้าน อยู่ในตำบล โดยที่หมู่บ้านนั้นๆ มีวัดเป็นศูนย์กลาง และชุมชนมีความสมบูรณ์ในตัวเอง แล้วชุมชนเหล่านี้ก็เชื่อมประสานกัน อย่างประเพณีทอดกฐินทอดผ้าป่านี่ ชุมชนนี้พากันไปทอดกฐินที่วัดโน้น ก็คือชุมชนหนึ่งนี้ไปประสานร่วมมือแสดงน้ำใจต่ออีกชุมชนหนึ่ง ซึ่งทำกันเรื่อยมา

ถ้าว่าตามระบบประเพณี ก็คือเราทำแต่ละชุมชนให้ดีให้เข้มแข็ง แล้วพุทธศาสนาก็อยู่ได้เอง ทั้งเมืองไทยอยู่ ประเทศไทยอยู่ และพระพุทธศาสนาก็อยู่ด้วยกัน คือ ช่วยกันทำแต่ละชุมชนให้ดีให้เข้มแข็ง และเมื่อแต่ละชุมชนอยู่ดีมีความเข้มแข็ง ประเทศชาติและพุทธศาสนาก็มั่นคงอยู่ดี

ทีนี้ปัญหาก็คือ เวลานี้ชุมชนแต่ละชุมชนกำลังอ่อนแอ กำลังจะสลายตัว วิธีที่แท้ของเราไม่ใช่วิธีรวมศูนย์ แต่วิธีของเราคือวิธีประสานหน่วยย่อย ที่ว่าทำแต่ละชุมชนให้เขาอยู่ดี ให้เขาพึ่งตัวเองได้ พร้อมกับมีศูนย์กลางที่ประสานเสริม คอยช่วยหล่อเลี้ยง

ถ้าเราใช้ระบบนี้ก็คือ เราสามารถมีชุมชนหรือชุมนุม หรือหน่วยย่อยๆ กระจายกันอยู่ในที่ต่างๆ แต่ทุกหน่วยมีหลักการและมีแนวทางอันเดียวกัน อันนี้สิสำคัญ คือนอกจากตั้งหน่วยตั้งศูนย์ร่วมมือของตัวแล้ว ทุกหน่วยเหล่านั้นมีหลักการอันเดียวกัน

สิ่งที่จะประสานให้เกิดความสามัคคีนั้นอยู่ที่หลักการ คือ *ยึดถือหลักการเดียวกัน แล้วก็มุ่งมั่นสู่จุดหมายร่วมกัน*

เมื่อหน่วยย่อยทั้งหลายมีหลักการและแนวทางปฏิบัติเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันก็อยู่ที่นามธรรม

จากหลักการ จุดหมาย และแนวทางดำเนินที่เป็นอันเดียวกันนั้น หน่วยย่อยทั้งหลายที่กระจายกันอยู่ ก็กลายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งประเทศ พุทธศาสนาของเราอยู่มาได้อย่างนี้

อย่าไปคิดว่าต้องทำให้กรุงเทพฯ เข้มแข็ง ต้องมีศูนย์ใหญ่โตรวมกันเป็นรูปธรรมอยู่ในเมืองหลวง แล้วประเทศไทยจึงจะอยู่ได้ไม่ใช่หรอก

เราต้องทำให้ทุกชุมชนทั่วประเทศเข้มแข็งเจริญงอกงาม ให้พุทธศาสนาในแต่ละชุมชนถูกหลักถูกทาง มีพระมีเจ้าอาวาสที่มีคุณสมบัติ และทำหน้าที่ถูกต้อง ส่วนที่กรุงเทพฯ ก็มีเพียงศูนย์ประสานความร่วมมือ หล่อเลี้ยง ให้ข่าวสารข้อมูลทั่วไป และเตือนสติ อย่างนี้แหละพระพุทธศาสนาอยู่ได้

ทั้งนี้ต้องระวังว่าอย่าเอียงดิ่งเป็นสุดโต่งไปข้างเดียว

ถ้าชุมชนหน่วยย่อยทั้งหลาย ต่างอยู่ต่างทำต่างหาทางเอาเพื่อตัวเอง ก็ไปสุดโต่งหนึ่ง

ถ้ามีศูนย์กลาง แต่รวมศูนย์รวมอำนาจให้บรรดาหน่วยย่อยต้องมาขึ้นมาพึ่งพาเสริมความยิ่งใหญ่ หรือดูดเอาทรัพยากรหรือเอาประโยชน์มารวมกองไว้ที่ตัว ก็ไปอีกสุดโต่งหนึ่ง

ถ้าสุดโต่งอย่างนี้ ก็เป็นทางวิบัติ ต้องจัดระบบเป็นมัชฌิมาให้หน่วยย่อยกับศูนย์กลางประสานกันพอดี

น่าจะคิดกันให้ชัดว่า ศูนย์กลางที่ประสานความร่วมมือนี้ จะทำหน้าที่อะไร แค่ไหน และจะประสานร่วมกับหน่วยย่อยๆ ที่กระจายทั่วไปอย่างไร

ถ้าจะรักษาพุทธศาสนาในไทยให้เจริญมั่นคง ต้องส่งกำลังไปฟื้นชุมชนชนบทขึ้นมาให้ได้

ถ้าเรารู้เข้าใจและตั้งใจกันอย่างนี้ เราก็ไปช่วยชนบทกันให้มากๆ ยิ่งในยุคปัจจุบันนี้ ชนบทไทยน่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง ตอนนี้ชนบทกำลังสลาย หรือพังทลาย

ตลอดระยะที่ผ่านมา เรามีปัญหาใหญ่ที่ว่า กำลังของชนบทไหลเข้ามาสู่เมืองหมด แล้วชนบทก็อ่อนแอเสื่อมโทรม จนกระทั่งหมดแรง ไม่มีกำลังจะช่วยตัวเอง กลายเป็นชุมชนพึ่งพา

ทีนี้ ต่อมา เมื่อมีอะไรมีใครไปเอื้อไปให้ ไม่ว่าจะมีเจตนาแอบแฝงอย่างไร แกก็อ่อนตามไปหมด เพราะว่าขาดแคลนและอ่อนแอ ไม่มีภูมิต้านทาน ใครมาร้าย ก็ทำลายได้เลย

เพราะฉะนั้น เรื่องหนึ่งที่จะต้องคิดก็คือ ทำอย่างไรจะมีชุมชนที่อยู่ดีมีความเข้มแข็งแต่ละหน่วยกระจายกันไป แล้วมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียว ด้วยหลักการและจุดหมายร่วมกัน

ชุมชนของเราที่เป็นชุมชนพุทธนี้ แต่ละชุมชนมีวัดเป็นศูนย์กลาง พระสงฆ์ทุกแห่งทั่วประเทศมีพระธรรมวินัยเป็นหลัก ประชาชนชาวบ้านไม่ว่าอยู่ที่ไหนก็มีศรัทธาในเรื่องบุญเรื่องกุศล และเชื่อถือปฏิบัติอยู่ในหลัก ทาน ศีล ภาวนา เมื่อชาวบ้านฟังพระสอน ดำเนินชีวิตได้ถูกต้อง อยู่ในศีลในธรรม ก็รักษาชุมชนนั้นไว้ได้ สังคมก็มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และร่มเย็นเป็นสุข

เมื่อมองในแง่นี้ก็จะเกิดความเข้าใจว่า เมื่อเราตั้งหน่วยศูนย์กลางอะไรขึ้นมาทำงานทางพระศาสนาแล้ว สิ่งหนึ่งที่ต้องคิดก็คือ ทำอย่างไรจะขยายความเกื้อหนุนไปสู่ชนบท

เราจะต้องเสริมแรงชุมชนท้องถิ่นทั้งหลาย ที่กำลังถอยร่น กำลังเสื่อม ทั้งทางพระศาสนา ทั้งทางกิจการทั่วไปทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม กำลังจะสลายหมด

เวลานี้เด็กรุ่นใหม่ในชุมชน ไม่เฉพาะในเมืองเท่านั้น แม้แต่เด็กในชนบทมากมาย ก็ห่างเหินวัด แทบไม่รู้จักวัด ไม่เห็นคุณค่าและความสำคัญของวัดและพระสงฆ์ต่อชีวิตและชุมชนของเขา ไม่เกิดความรักใคร่ใส่ใจ ไม่มีความรู้สึกร่วมหรือมองอย่างเป็นเจ้าของที่จะร่วมรับผิดชอบ หรือจะรักษาไว้ ถ้าไม่เบื่อไปเลย ก็เฉยๆ นี่คือสัญญาณเตือนภัยว่า ความหายนะใกล้เข้ามา

เรื่องนี้จะต้องรีบแก้ไข ต้องฟื้นฟูบทบาทของวัดและพระสงฆ์ต่อชุมชนให้กลับคืนมา

ถ้าคนไทย ชาวบ้าน รวมทั้งเด็กๆ รู้ตระหนักในคุณค่ามองเห็นคุณประโยชน์ของวัดและพระสงฆ์ เขาก็จะคิดขึ้นมาเองว่าเขาจะต้องรักษาไว้

ในอดีตนั้นชัดเจนว่าวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นแหล่งการศึกษา เป็นที่รวมอะไรทุกอย่าง กิจกรรมของชุมชนก็อยู่ที่นั่นหมด เขาจึงต้องรักษาวัดไว้ รวมทั้งพระก็เป็นผู้นำ พระเป็นผู้ให้ความรู้ เป็นที่พึ่งทางจิตใจและที่อาศัยทางปัญญาของเขา

ความเสื่อมและความเจริญที่แท้ของวัด ไม่ใช่อยู่ที่วัตถุสิ่งก่อสร้าง แต่อยู่ที่บทบาท การทำกิจหน้าที่ที่มีคุณค่าเป็นประโยชน์ทางธรรมทางปัญญาแก่ชุมชน

ถึงวัดจะมีอาคารมากมายใหญ่โตสวยงาม แต่ถ้าไม่เป็นแหล่งเจริญธรรมเจริญปัญญา ไม่พาชุมชนให้งอกงามในกุศลคุณความดี ความหรูหราใหญ่โตของอาคารสถานที่ก็หมดความหมาย

ถ้าไม่เป็นที่ริษยารังเกียจของชาวบ้าน ก็ได้แค่เป็นสถานที่ท่องเที่ยว เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ ในฐานะเป็นซากทางวัฒนธรรม

วัดนั้นถึงจะมีสิ่งก่อสร้างตกแต่งใหญ่โตหรูหรา ถ้าไม่เป็นแหล่งธรรมแหล่งปัญญา ก็เหมือนคนที่แต่งกายด้วยเครื่องประดับแพรวพราว แต่ตัวคนเองไม่มีสติปัญญา ไม่มีความรู้ความสามารถอะไร ได้แต่แต่งตัวโอ้อวดฉุยฉายไปมา มีค่าแต่แก่โจรหรือแก่คนที่มุ่งร้ายด้วยความโลภ

เพราะฉะนั้น เราจะต้องฟื้นฟูประเทศไทย ด้วยการไปฟื้นฟูชุมชนชนบทหมู่บ้าน ให้เขาอยู่โดยมีหลัก ให้ดีพร้อมด้วยกันทั้งวัดทั้งบ้าน ให้มีการประสานร่วมมือกัน ***พระต้องมีอะไรให้แก่ประชาชน*** คือให้ทางนามธรรม ด้วยการให้ธรรมให้ปัญญาให้กุศล ให้การศึกษา รวมความว่าให้เป็นไปตามหลักที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้

พระทั้งหลายจะเทศน์เป็นหรือไม่ก็ตาม ต้องให้ธรรมแก่ชาวบ้านให้ได้

พระพุทธเจ้าตรัสว่า พระสงฆ์กับคฤหัสถ์นี้ *อุโภ อัญโญญญ-นิสสิตา* แปลว่า ทั้งสองฝ่ายอาศัยซึ่งกันและกัน ฝ่ายหนึ่งถวายวัตถุสิ่งของปัจจัย ๔ อีกฝ่ายหนึ่งให้ธรรม

ตามหลักที่ว่า ***ทาน*** มี ๒ อย่าง คือ ***อามิสทาน*** กับ ***ธรรมทาน***

ญาติโยมมีหน้าที่เอื้อบำรุงพระสงฆ์ให้เป็นอยู่ได้ทางกาย โดยถวายอามิสทานคือปัจจัย ๔ ส่วนพระก็มีหน้าที่ให้ธรรมแก่ประชาชน ทั้งสองฝ่ายต้องให้แก่กัน ไม่ใช่ให้ฝ่ายเดียว

บางทีเราไปเข้าใจผิดนึกว่าพระไม่ต้องให้อะไร หลงนึกหลงคิดว่าโยมเป็นฝ่ายถวาย พระก็ต้องให้เหมือนกัน ทานมี ๒ อย่าง

หน้าที่ของโยม คือ ถวายอามิสปัจจัย เลี้ยงกายของพระ

หน้าที่ของพระ คือ ให้ธรรม เลี้ยงใจเลี้ยงปัญญาของประชาชน

*การ**ให้ธรรม*** มี **๒** อย่าง คือ ***ให้โดยพูด*** กับ ***ให้โดยไม่ต้องพูด*** ให้โดยไม่ต้องพูด คือ พระปรากฏตัวที่ไหน ก็ทำให้ญาติโยมได้ธรรม ได้ความชื่นใจผ่องใสที่นั่น

ธรรมที่จะต้องให้โยมได้ เบื้องแรกให้ได้ "**ปสาทะ**" คือได้ความผ่องใสของจิตใจ พระไปปรากฏตัวที่ไหน ถ้าญาติโยมวิ่งหนีก็จบกัน แม้แต่ถ้าเห็นพระแล้วระแวงว่า เอ๊ะ! องค์นี้จะมาเอาอะไรอย่างนี้ก็ใจไม่ดีแล้ว

เมื่อญาติโยมเห็นพระ

๑. พระต้องเป็นเครื่องหมายของความไม่มีภัย

อันนี้เป็นสัญลักษณ์ข้อที่หนึ่งเลย เห็นพระที่ไหนหมดภัยที่นั่นสบายใจเลย เช่น โยมไปป่าไปดง กำลังกลัวภัยอันตราย พอเจอพระเท่านั้นโล่งใจชื่นใจสบาย โบราณบอกว่าลงนั่งยกมือท่วมหัวเลย ไม่มีภัยอันตรายแล้ว พระของเราเป็นสัญลักษณ์ของความไม่มีภัย *(น หิ ปพฺพชิโต ปรูปฆาตี สมโณ โหติ ปรํ วิเหฐยนฺโต)* ต้องรักษาไว้ให้ได้

๒. พระต้องเป็นที่ตั้งของความเลื่อมใส

ในวัฒนธรรมไทยเรานั้น ชาวบ้านตื่นแต่เช้า ก่อนเริ่มทำการงานอาชีพ ก็ตักบาตร เห็นพระเดินเป็นแถวลัดทุ่งนามา ฟ้าแจ่มใสด้วยแสงแห่งดวงอาทิตย์ แดดส่องจีวรสะท้อนเป็นสีทอง ญาติโยมเห็นพระเดินเป็นแถวมา จิตใจแช่มชื่นสบาย มีปีติ อิ่มเอิบใจ ได้ตักบาตรเจริญบุญ เป็นเครื่องหล่อเลี้ยงชีวิตจิตใจ เรียกว่าเป็นสิริมงคล

พระไปในพิธีต่างๆ พอพระปรากฏตัว ก็มีท่าทางสงบสำรวม ทำให้ญาติโยมมีจิตใจสงบชื่นบาน

ที่ว่ามานี้เรียกว่า เป็นการให้ธรรมโดยไม่ต้องพูด

ทีนี้ ถ้าพระรู้ธรรม มีความสามารถในการสื่อสาร ก็พูดธรรมสั่งสอนในเรื่องทาน ศีล ภาวนา ให้ชาวบ้านรู้หลักการดำเนินชีวิต เจริญในการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบด้วย ถ้าทำอย่างนี้ ชาวบ้านก็ได้สองชั้น

แต่เวลานี้ให้ธรรมโดยพูด ก็ไม่ค่อยจะมี ให้ธรรมโดยไม่ต้องพูด บางทีก็ให้อย่างอื่นแทนไปเสีย เพราะฉะนั้น ญาติโยมจึงลำบากยุ่งยากใจไปด้วย

แต่อย่าท้อ โยมต้องนึกว่า นี้คือพระศาสนาของเรา ต้องช่วยกันแก้ไข และเหตุที่ทำให้เสื่อมอย่างนี้ เป็นเพราะพวกเราเองด้วย เพราะเราอาจจะไปจับจุดผิด เชื่อผิดที่ แม้แต่บำรุงผิดที่ ก็ทำให้เกิดปัญหาขึ้นมา

ถ้าเรารู้เข้าใจทำด้วยปัญญา มีความไม่ประมาทแล้ว มีจิตเมตตา ทำด้วยเจตนาเป็นกุศล ก็แก้ปัญหาได้ ยังไม่สายเกินไป

แต่ถ้าโยมไม่ปฏิบัติตามนี้ มัวประมาทอยู่ และไม่เรียนรู้ ไม่แสวงปัญญา แถมถ้ามีเจตนาไม่เป็นกุศลอีกด้วย ก็สายเสียแล้ว ไม่ทันหรอก จึงได้ขอให้รีบมาช่วยกัน

อาตมาตอบเสียยืดยาว เอาละ ดีแล้วที่มีการเริ่มต้น แล้วขอให้ประสานกันไป

ญาติโยมห่วงใยว่า สร้างวัดกันใหญ่โต แต่ประโยชน์จมหาย ถ้าเริ่มฟื้น ๒๕-๓๐ วัดขึ้นเป็นตัวอย่าง ก็เดินหน้าได้

(ประธานดำเนินการเสวนา) นี้คือปัญหาของคุณหมออำนาจที่ถามนะครับ เราได้พูดกันเมื่อเสวนาครั้งที่ ๑

ผมเคยรวบรวมองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวกับชาวพุทธได้ ๔ หน้ากระดาษ แต่ก็หาองค์กรหลักไม่ได้

ในการเสวนาครั้งที่แล้ว ได้เคยบอกผ่านไปยังยุวพุทธิกสมาคม เพราะเห็นว่ามี activity แล้วเป็นองค์กรที่รับรองทางกฎหมายนะครับ ว่าจะมาช่วยกันรวบรวมได้ไหม เพราะว่าจริงๆ แล้ว ศาสนาอื่นมีการบริหารจัดการที่เป็นรูปธรรมชัดเจน แล้วก็มีแนวทางที่แน่วแน่ แต่ของเราไม่มี

ทีนี้องค์กรที่จะเป็นหลัก จะต้องเป็นองค์กรที่กฎหมายรับรอง เพราะฉะนั้นก็มีอยู่ไม่กี่องค์กร อันนี้ก็คงต้องขอแรงช่วยกัน ไม่ทราบว่าทางเปรียญธรรมมีอะไร เชิญครับ

<u>ถาม</u>: นมัสการพระคุณเจ้าพระธรรมปิฎก ท่านประธานผู้ดำเนินการเสวนา กระผมโอฬาร อัศวฤทธิกุล กราบเรียนด้วยความเคารพอย่างสูงนะครับว่า ผมมีความห่วงใยต่อพระพุทธศาสนาอย่างมาก

พุทธศาสนาเราไม่เสื่อมหรอกครับ คนทำให้เสื่อม คือคนที่ไม่เข้าใจเรื่องพุทธ แล้วเรื่องนี้เมื่อได้รับฟังจากพระเดชพระคุณแล้ว ก็อยากจะหาวิธีแก้อยู่ตลอดเวลา ไม่ใช่เป็นระยะเวลาเพิ่งคิด

เป็นเวลาสิบๆ ปีแล้ว อาทิเช่น ในต่างจังหวัด วัดไม่มีสมภาร ไม่มีเจ้าอาวาส ขาดการดูแล แล้วก็สร้างโบสถ์ใหญ่โต สร้างศาลาไว้มากมาย แต่ไม่มีคนรักษา ปรากฏว่าบวชพระแต่ละปีนั้น โบสถ์นั้นไม่ได้ใช้ประโยชน์เท่าที่ควรเลย แข่งกันสร้างด้วย

เหตุการณ์อย่างนี้นะครับ ได้กราบเรียนนมัสการพระราชาคณะไปหลายองค์ อยากจะปรับปรุง อยากจะหาวิธีแก้ไขนะครับ แล้วก็วิธีแก้ไขก็คงจะไม่ยากนะครับ อยากเห็นพระราชาคณะทั้งหลายได้กระจายอำนาจ พุทธสมาคมได้เข้าไปช่วยเหลือ กรมศาสนาต้องทำตัวเป็นตัวอย่างที่ดี เพื่อที่จะให้พุทธศาสนิกชนได้เดินตาม ให้เยาวชนได้ปกปักรักษาสิ่งที่บรรพบุรุษได้ทำมา

ใน ๕,๐๐๐ วัดนั้น คงจะให้ท่านประธานเสวนาเป็นผู้นำ ผมจะร่วมด้วย จะใช้ทุนทรัพย์เท่าไรก็ตาม ผมเชื่อว่า ท่านประธานการเสวนาในวันนี้ และผู้นำที่ได้เข้ามาร่วมเสวนาในวันนี้คงจะร่วมจิตร่วมใจกันหาทางจัดได้

อยากจะก่อตัวเล็กๆ ขึ้นมาก่อน ทำสัก ๒๐-๓๐ วัด คงจะทำทั้งหมดไม่ได้หรอกครับ ถ้าทำตัวอย่างสักยี่สิบสามสิบวัดแล้ว ผมเชื่อว่าคนที่มีความสามารถ คนที่อยากออกมาแสดงความรักความเคารพพระพุทธศาสนา คนที่รักพระพุทธศาสนาจะต้องออกมามากกว่าที่เป็นอยู่อย่างปัจจุบัน

ขณะนี้ชาวพุทธเฉยเมยครับ อย่างพระเดชพระคุณได้กล่าวมาข้างต้นว่า นิ่ง ไม่ออกความเห็นนั้น ด้วยความเคารพว่า ผมอยากมีส่วนเข้ามาช่วยเหลือพระพุทธศาสนา แล้วก็ในอดีตนั้นอยากกราบนมัสการพระเดชพระคุณเจ้าและท่านประธาน และพุทธศาสนิกชนทุกคนว่า การรักการเคารพอย่างลึกซึ้งนั้นไม่ใช่เกิดขึ้นมาในวันเดียว ความดีความชั่วไม่ได้เกิดขึ้นมาวันเดียว ต้องมีการสะสม

เพราะฉะนั้น ผมเห็นด้วยกับนโยบายในอดีต ที่มีการบรรพชาสามเณร บวชเณร และให้เณรนั้นได้ศึกษาเล่าเรียนจนแตกฉาน ก็จะเข้ามาเป็นผู้นำทางศาสนาในอนาคต

ในอดีตนั้น ผมจำได้ครับว่าพระองค์ใดข้ามเขต ก็จะต้องมีใบสุทธิ ไปไหนทำไม่ถูก พระซึ่งเป็นสารวัตรจะต้องขอตรวจและจับลงโทษได้ ถ้าผิด เดี๋ยวนี้หย่อนยานไปหมด อยากจะให้พระเดชพระคุณในฐานะผู้นำทางพระราชาคณะ ได้โปรดเอาเรื่องนี้เข้ามาดำเนินการใหม่ เพื่อให้เข้มแข็งมีระบบระเบียบต่างๆ ผมเชื่อว่าพุทธศาสนิกชนที่มาฟังเสวนา มาร่วมเสวนาในวันนี้ คงจะร่วมจิตร่วมใจกันสนับสนุนพระเดชพระคุณ ให้นโยบายเป็นไปตามที่เราต้องการ กระผมขอนมัสการด้วยความเคารพครับ

พระธรรมปิฎก: ที่จริง เรื่องนี้ก็มีพระที่ท่านเอาใจใส่ขวนขวายทำอยู่เหมือนกัน บางแห่ง บางจังหวัด หรือบางภาคทำคล้ายๆ เป็นโครงการหาเณรบวชเลยทีเดียว เพราะรู้อยู่ว่าเวลานี้ขาดแคลนเณร แต่จะทำได้แค่ไหนเพียงไร ยังไม่เป็นเรื่องของการประสานรวมกันทั้งหมด ทำเป็นหย่อมๆ อย่างที่ว่าเมื่อกี้ กลายเป็นไม่พร้อมเพรียงกัน

มีวิธีทำ ๒ อย่าง คือ

๑. จัดสภาพสังคมให้เอื้อต่อระบบที่เราต้องการ หรือจัดให้มีวิธีปฏิบัติอย่างนั้น คือทำอย่างไรจะให้มีเณรบวชอีก เช่นจะจัดการศึกษาอย่างไร เพื่อมีทางให้คนที่เรียน เป็นเณรได้ด้วย นี้อย่างหนึ่ง

๒. อีกอย่างหนึ่งก็คือ เราหาวิธีใหม่ จัดขึ้นมาให้เหมาะกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป เอาละ เมื่อไม่มีเณรบวช จะใช้วิธีไหนดี เราก็สร้างวิธีใหม่ขึ้นมา

อันนี้เป็นเรื่องที่ต้องช่วยกันคิดต่อไป แต่เวลานี้ที่ทำได้ก็อย่างที่ว่า คือทำเป็นหย่อมๆ ซึ่งนอกจากแคบ น้อย และช้าแล้ว ก็อาจจะไม่ยั่งยืน

(ประธานดำเนินการเสวนา) ผมคิดว่าคงจะต้องรอ พ.ร.บ. คณะสงฆ์นิดหนึ่ง เท่าที่อ่านดูที่ทางมหาเถรสมาคมได้เขียนรูปร่างเอาไว้ น่าจะทำอะไรได้มากกว่าที่ทำมาในอดีต แต่คงต้องรอรูปร่างที่ออกมา เชิญครับ อาจารย์ระวี

ขอพุทธศาสนาเมืองไทย อย่ากลายเป็นลัทธินานาจารย์ ขอให้รวมกันเป็นหนึ่งเดียว แน่วไปที่องค์พระพุทธเจ้า

อ.ระวี ภาวิไล: กระผมนายระวี ภาวิไล ขอกราบเรียนถามสัก ๒ ประเด็น

ประเด็นหนึ่ง พระคุณเจ้ากล่าวว่า ภัยของพระพุทธศาสนานั้นมีมานานแล้ว อย่างน้อย ๑๙ ปี ท่านพูดถึงเรื่องภัยจากศาสนาอื่น พระคุณเจ้าก็ได้บอกว่า เมื่อมีภัยทางศาสนาเกิดขึ้นนี้ พระอรหันต์ท่านจะไม่ดูดาย พระคุณเจ้ายกตัวอย่างพระมหากัสสปะว่า ท่านขวนขวาย จัดการประชุมสังคายนาขึ้น เท่าที่ผ่านมาจนบัดนี้ กระผมก็เห็นแต่พระคุณเจ้าเท่านั้นแหละ ขวนขวาย และทั้งๆ ที่มีสุขภาพไม่สมบูรณ์เลย พระคุณเจ้าก็ขวนขวาย กระผมไม่เห็นมีพระคุณเจ้าอื่นๆ ที่ผมได้ยินว่าท่านผู้นั้นท่านผู้นี้เป็นพระอรหันต์อย่างนั้นอย่างนี้ ผมไม่เห็นว่ามาร่วมกับพระคุณเจ้าทำอะไรเลย ทำไมเป็นอย่างนั้น นี่คือคำถามของกระผม

อีกคำถามหนึ่งก็เกี่ยวข้องกับเรื่องความเป็นพระอรหันต์เหมือนกัน แต่อันนี้เป็นประเด็นวิชาการสักหน่อยกระมัง พระคุณเจ้ากล่าวว่า พระอรหันต์นั้นแม้ท่านเข้านิโรธสมาบัติ ท่านอาจจะตั้งใจไว้ว่า ถ้าพระพุทธเจ้าก็ดี หรือสงฆ์ก็ดี ต้องการท่าน ท่านจะออกจากนิโรธสมาบัติมาได้เลย ตรงนี้กระผมสงสัย

สงสัยว่า นิโรธสมาบัติ ตามที่กระผมเข้าใจนั้น ชื่อเต็มคือ สัญญาเวทยิตนิโรธสมาบัติ หมายความว่า สัญญาและเวทนาดับไป ซึ่งหมายความถึงว่าจิตดับไปตลอดระยะที่เข้านิโรธสมาบัติด้วย ถ้าจิตดับไปตลอดเวลานั้น ในสัญญาเวทยิตนิโรธสมาบัติ ท่านจะหยั่งรู้ได้ด้วยญาณวิถีใดอีกละ ที่พระพุทธเจ้าประสงค์ ท่านและหรือคณะสงฆ์ประสงค์ท่าน ท่านจะออกมา ตรงนี้กระผมยังไม่ชัดเจน นอกเสียจากจะต้องเชื่อว่ากายกับจิตนั้นสัมพันธ์กัน แยกกันไม่ออก และสังคม กายนั้นก็ต้องหมายความว่าสังคมด้วย กับจิตของแต่ละบุคคลนั้นไม่ได้แยกกัน ตรงนี้ไม่ทราบว่าจะมีคำตอบอย่างไร ขอประทานอภัย

พระธรรมปิฎก: เจริญพร สำหรับข้อที่ ๒ เรื่องพระอรหันต์ที่เข้านิโรธสมาบัติ จะออกทันทีเมื่อมีกิจของสงฆ์ส่วนรวมนั้น เท่าที่พอจะนึกได้ตอนนี้คือว่า เพราะเหตุที่สัญญาและเวทนาดับไประหว่างนั้นนี้แหละ จึงต้องตั้งจิตไว้ ความตั้งจิตของท่านนี้ก็ไปประสานกับเรื่องของสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้น คือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นสภาพแวดล้อม ที่ท่านอาจารย์บอกว่าทางกายนั้นก็ถูก ความเป็นไปในสังคมก็เป็นเรื่องสภาพแวดล้อมอยู่ทางด้านกาย

ทีนี้ เพราะจิตที่ท่านตั้งไว้ และเพราะภาวะของท่านที่บริสุทธิ์ กลายเป็นความแจ่มใสที่ว่า มีอะไรเกิดขึ้นที่ตรงกับที่ตั้งจิตก็จะตื่นขึ้นมา

ถ้าจะตอบง่ายๆ ก็ตอบได้อย่างนี้แหละ คือจากความพร้อมความใสที่มีอยู่นี้ พอความตั้งใจที่มีอยู่ไปจดกับจุดนั้น ก็ออกมาทันที ก็ตอบได้แค่นี้ก่อน เจริญพร

<u>อ.ระวี ภาวิไล</u>: มีคำถามอีกเรื่องหนึ่งว่า พระอรหันต์ท่านไปไหนกันหมด ขณะนี้ภัยของสังคมภัยของพระพุทธศาสนามีแล้วนะครับ ท่านไปไหนกันหมด

พระธรรมปิฎก: ก็อาจจะตอบว่ายังเป็นหย่อมๆ คืออยู่ที่โน่นองค์ อยู่ที่นั่นองค์ ตอนนี้จะต้องมาประสานรวมกำลังกัน

<u>คุณบูชา</u>: ขออนุญาตกราบนมัสการพระคุณเจ้า ผมชื่อบูชาครับ คือ อยากจะเสริมที่ท่านเสนอแล้ว และเสริมความเห็นของท่านอาจารย์สมพนธ์นิดหนึ่งครับ คือผมคิดถึงคำว่า “เครือข่าย” การเคลื่อนไหวด้วยเครือข่ายนี่มันไม่จำเป็นต้องใช้อำนาจหรือใช้ทรัพยากรอะไรมาก คือต้องใช้ปัญญามากๆ

องค์กรกลางอย่างที่ว่านี้ คือผมอาจจะมองต่างมุมกับคุณหมอสมพนธ์ว่านิดหนึ่ง ความจริงขั้นแรกนี้อาจจะยังไม่ต้องถึงขนาดอิงองค์กรที่มีความถูกต้องทางกฎหมายอะไรก็ได้ที่เขารับรอง แต่ใช้เป็น secretariat หรือคณะที่ประสานงาน เพียงแต่ว่าต้องมีตัวยืนจริงๆ นะครับ ทำงานต่อเนื่องทุกวัน ทุกวันคิดแต่เรื่องนี้ว่าจะเดินยุทธศาสตร์เรื่องพระพุทธศาสนาอย่างไร คนนั้นจะต้องคิดทุกวัน ต้องคิดแต่เรื่องนี้ คิดเรื่องอื่นไม่ได้

ตอนนี้ผมคิดว่ากระแสนี้อาจจะยังไม่ถึงขั้นขนาดนั้น แต่เป็นไปได้ว่าเราอาจจะรวมความรู้ให้ครบก่อน คือจะเดินยุทธศาสตร์ต้องมีข้อมูลครบใช่ไหมครับ ว่าใครอยู่ตรงไหน ศัตรูอยู่ตรงไหน พันธมิตรอยู่ตรงไหน เส้นทางเดินทัพไปทางไหน หา map พวกนี้ให้ครบ แล้วพอถึงเวลาเดินก็เคลื่อนทันที

คือ คล้ายๆ กับที่ท่านอาจารย์ประเวศเดินเรื่องปฏิรูปการเมือง ท่านบอกว่า ตอนนั้นไม่มีใครสนใจ ท่านทำเรื่องความรู้ก่อน ได้หนังสือมาตั้งหนึ่ง พอมีกระแสขึ้นมา คนเริ่มเบื่อการเมือง พอดีตอนนั้นเศรษฐกิจตกด้วย คนเริ่มเบื่อกันทั้งประเทศ ก็เดินเรื่องนี้ได้

ผมคิดว่าตอนนี้เราหา secretariat ตรงนี้ แล้วรวบรวมความรู้ว่าใคร พันธมิตรอยู่ที่ไหนอย่างไร เราจะเคลื่อนเรื่องนี้อย่างไรเอาไว้ก่อน ถ้ามีเวลาโอกาสอันเหมาะ ก็อาจจะเคลื่อนเรื่องนี้ได้ทันกาลครับ ขอเสนอครับ

พระธรรมปิฎก: เจริญพร ขอพูดอีกนิดหนึ่ง ที่ท่านแนะนำมานั้นเป็นเรื่องของส่วนที่จะนำไปใช้ปฏิบัติ อีกอย่างหนึ่งที่ต้องมี ที่สำคัญคือใจรวมกัน การที่จะใจรวมกันนี้

๑. มีจุดหมายร่วม ถ้าคนเรามีจุดหมายร่วมแล้ว ใจก็รวมกันได้ ฉะนั้น คำว่า “เพื่ออะไร” อันนี้ต้องชัด คำว่า “เพื่ออะไร” นี้ ต้องตอบให้ได้ เพื่ออะไรอันนั้น พอทุกคนเห็นด้วย บอกว่าฉันทำเพื่ออันนี้ ใจก็รวมกันเลย นี้อันหนึ่ง

๒. มีศูนย์รวมจิตใจ โดยเฉพาะพุทธศาสนาเวลานี้ สิ่งหนึ่งที่จะต้องทำให้ได้ก็คือ ให้ทุกคนไปรวมกันที่พระพุทธเจ้า

ชาวพุทธในระยะที่ผ่านมานี้เกิดปัญหาอย่างหนึ่ง คือเริ่มกระจายไปเป็นสำนัก เป็นอาจารย์ เป็นอะไรต่างๆ ชาวพุทธจะต้องมองอาจารย์ด้วยความเคารพให้ถูก อาจารย์นั้นจะต้องเป็นสื่อโยงพุทธบริษัทไปหาจุดรวมเดียวกัน คือพระพุทธเจ้า ข้อนี้จะต้องทำให้ได้ มิฉะนั้นเราจะรวมกันไม่ได้

สภาพพระพุทธศาสนาในเมืองไทยปัจจุบันกำลังเกิดปัญหากระจัดกระจายอย่างนี้ เพราะฉะนั้น ถ้าจะไม่ให้ทรุดลงไป ต้องหาทางให้เรามารวมที่พระพุทธเจ้า ถ้าชูพระพุทธเจ้าเป็นจุดรวมได้ก็เดินหน้าไป

พอรวมที่พระพุทธเจ้า ก็ยึดเอาพระธรรมวินัยของพระองค์เป็นหลัก เมื่อเราอยู่กับพระธรรมวินัย พระธรรม และพระสงฆ์ก็มาด้วยทั้งหมด ครบพระรัตนตรัย ก็เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อันนี้ฝากไว้ด้วย เจริญพร

ประธานดำเนินการเสวนา:

ความจริงยังมีผู้อยากแสดงข้อคิดเห็นหลายคน แต่พระคุณเจ้าไม่ค่อยสบาย ใช้เวลามาเกือบสามชั่วโมงแล้ว คงต้องขอให้พระคุณเจ้าได้ไปพักผ่อน

สำหรับท่านที่ยังไม่ได้พูด คิดว่าในการเสวนาครั้งต่อๆ ไป เราคงมีโอกาสได้มาพบกันอีก แล้วก็ได้พูดกัน เพราะครั้งที่หนึ่งเราพูดถึง ๔ ชั่วโมง วันนี้ก็เกือบ ๓ ชั่วโมงแล้ว

ผมต้องขออนุญาตหยุดตรงนี้ก่อน เพื่อให้พระคุณเจ้าได้ไปพักผ่อน ต้องขอขอบคุณทุกท่านที่มาในวันนี้และให้ข้อคิดเห็น แล้วเราเจอกันอีกครั้งหนึ่งครับ เดือนหน้า ขอบคุณมากครับ

บทแถมท้าย

บาทหลวงฝรั่งเข้ามาสมัยพระนารายณ์ ทำไมว่า เมืองไทยใจเสรี ไม่มีที่ไหนเทียมเท่า

ทำไมบาทหลวงฌ็อง เดอ บูรซ์ (Jean de Bourges) ชาวฝรั่งเศส มาเมืองไทยในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เห็นอัธยาศัยไมตรีของคนไทย ซึ่งเป็นพุทธศาสนิกชน ที่แสดงออกต่อพวกตนที่เป็นคนต่างชาติต่างศาสนาแล้ว จึงได้เขียนจดหมายเหตุไว้โดยยืนยันหนักแน่นยิ่งนัก อย่างที่ได้ยกมาให้ดูข้างต้นแล้วว่า

> **ข้าพเจ้าไม่เชื่อว่าจะมีประเทศใดในโลกที่มีศาสนาอยู่มากมาย และแต่ละศาสนาสามารถปฏิบัติพิธีการของตนได้อย่างเสรีเท่ากับประเทศสยาม**

คำพูดอย่างนี้จะเกิดขึ้นมาได้ ต้องอาศัยการกระทบประสบการณ์ใหม่ที่แปลกแตกต่างจากความรู้สึกนึกคิดของเขามาก และทำให้เกิดความประทับใจในทางตรงข้ามอย่างแรงทีเดียว ประสบการณ์แตกต่างที่ทำให้แปลกประหลาดประทับใจนั้น เกิดขึ้นอย่างไร

ลองหันไปดูสภาพการนับถือศาสนาในประเทศแถบยุโรปที่เป็นดินแดนของบาทหลวงฌอง เดอ บูรซ์ เองในสมัยนั้นว่าเป็นอย่างไร

ก่อนทำสงครามโลก ฝรั่งเคยมีสงครามระดับทวีปสูญชีพ บ้านเมืองย่อยยับ ด้วยสงครามศาสนา

รัชกาลของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชแห่งกรุงศรีอยุธยา คือเมื่อประมาณ ๓๕๐ ปีมาแล้ว ตรงกับ พ.ศ. ๒๒๐๐–๒๒๓๑ เท่ากับ ค.ศ. 1657–1688 เทียบแผ่นดินประเทศฝรั่งเศส คือ สมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ซึ่งครองราชย์ ค.ศ. 1643–1715 (พ.ศ. ๒๑๘๖–๒๒๕๘)

พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ราชาธิบดีแห่งฝรั่งเศส (Louis XIV King of France) เป็นกษัตริย์ที่ครองราชย์ยาวนานที่สุดในประวัติศาสตร์ของประเทศฝรั่งเศส คือ รวมถึง ๗๒ ปี และได้รับเฉลิมพระนามว่าเป็นพระเจ้าหลุยส์มหาราช (Louis the Great) เป็นเจ้าของวาทะอันลือเลื่องว่า “I am the state!”

ในรัชสมัยของพระองค์ “**สงคราม ๓๐ ปี**” (Thirty Years’ War) แห่งยุโรป ที่เริ่มรบกันมาตั้งแต่รัชกาลของพระราชบิดา คือพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๓ ได้จบสิ้นลง (เวลานั้นพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ยังทรงพระเยาว์ พระชนมายุเพียง ๕ พรรษา และพระราชมารดาทรงเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์) และประเทศฝรั่งเศส ซึ่งอยู่ในฝ่ายมีชัย ได้โดดเด่นขึ้นมาเป็นชาติมหาอำนาจที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในทวีปยุโรป

ต่อมา โดยเฉพาะในช่วง ค.ศ. 1667–1697 (พ.ศ. ๒๒๑๐–๒๒๔๐) พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ทรงประสบความสำเร็จอย่างมากในการทำสงครามขยายดินแดนของประเทศฝรั่งเศสออกไปทางทิศตะวันออก

ในที่นี้ เรื่องที่ควรกล่าวถึงก็คือ “สงคราม ๓๐ ปี” (Thirty Years’ War) ซึ่งนอกจากเป็นสงครามใหญ่ยิ่งอย่างที่เรียกว่าสงครามมหาวินาศแล้ว ก็เป็นเหตุการณ์ที่มิใช่เป็นเรื่องของมหากษัตริย์ฝรั่งเศสเท่านั้น แต่เป็นสงครามของทวีปยุโรป และยิ่งกว่านั้นยังเป็นเครื่องแสดงลักษณะนิสัยจิตใจความคิดความเชื่อถือ เฉพาะอย่างยิ่งลักษณะการนับถือศาสนาของชาวยุโรปหรือชาวตะวันตกทั่วไปในสมัยนั้นด้วย

สงคราม ๓๐ ปีนี้ เป็นสงครามศาสนา (religious war) ซึ่งแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงการที่ศาสนาของชาวตะวันตกเข้าไปวุ่นวายปะปนกับอำนาจการเมืองและการทหารอย่างแยกไม่ออก และแสดงให้เห็นว่า ประเพณีการนับถือศาสนาของชาวตะวันตกนั้น เป็นเรื่องของความเชื่อหรือศรัทธาแบบผูกขาด ประกอบด้วยความรุนแรง ที่ไม่อาจยอมรับซึ่งกันและกัน แต่จะต้องกำจัดกวาดล้างความคิดความเชื่อถืออย่างอื่นให้หมดไป

สงคราม ๓๐ ปีนั้น เป็นเพียงตัวอย่างครั้งหนึ่งของสงครามศาสนามากมายในประเทศตะวันตก และเป็นครั้งสำคัญ กับทั้งถือว่าเป็นสงครามศาสนาระหว่างประเทศครั้งสุดท้าย เพราะหลังจากนั้น การห้ำหั่นบีฑาหรือกำจัดกันทางศาสนาในยุโรปก็เป็นเรื่องภายในของแต่ละประเทศ

เพื่อให้เข้าใจเรื่องนี้ ขอย้อนไปเล่าภูมิหลังเล็กน้อย กล่าวคือ เมื่อ ค.ศ. 1517 (พ.ศ. ๒๐๖๐) มาร์ติน ลูเธอร์ (Martin Luther) ได้ทำการประท้วง ซึ่งเป็นการละเมิดต่อพระอำนาจขององค์สันตะปาปา (Pope) ทำให้เกิดคริสต์ศาสนาที่เป็นนิกายใหม่แยกออกไปจากโรมันคาทอลิก เรียกว่านิกายโปรเตสแตนต์ ในประเทศเยอรมัน และนิกายโปรเตสแตนต์ก็แผ่ขยายออกไป

แต่นั้นมา ก็ได้เกิดการขัดแย้งรบราฆ่าฟันกันระหว่างชาวคริสต์ ๒ นิกายนี้ ในประเทศต่างๆ ทั่วยุโรป

การกำจัดหรือห้ำหั่นบีฑากัน (persecution) นี้ รุนแรงมาก เพราะนอกจากราษฎรข่มเหงกันแล้ว ก็เป็นเรื่องของผู้ปกครองประเทศต่อราษฎรด้วย คือถ้าประเทศใดกษัตริย์เป็นคาทอลิก ก็กำจัดชาวโปรเตสแตนต์ ถ้ากษัตริย์เป็นโปรเตสแตนต์ ก็กำจัดชาวคาทอลิก โดยเฉพาะฝ่ายคาทอลิกนั้นได้กำลังหนุน หรือคำสั่งกำกับมาจากองค์สันตะปาปาที่วาติกันด้วย

โดยเฉพาะในประเทศเยอรมัน ที่เกิดนิกายโปรเตสแตนต์นั้น พวกคาทอลิกได้พยายามกำจัดพวกโปรเตสแตนต์เรื่อยมา เวลานั้นเยอรมันยังแยกเป็นรัฐใหญ่น้อยมากมายภายในจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ (Holy Roman Empire)

ต่อมา พวกเจ้าเมืองโปรเตสแตนต์ได้รวมกันตั้งกลุ่มป้องกันตัวขึ้น แล้วพวกคาทอลิกก็ตั้งสันนิบาตของฝ่ายตนขึ้นเช่นเดียวกัน

ต่อมาใน ค.ศ. 1618 (พ.ศ. ๒๑๖๑) การขัดแย้งและกำจัดกันก็รุนแรงขึ้น พวกคาทอลิกคิดจะทำลายนิกายโปรเตสแตนต์ให้จบสิ้น และกลายเป็นสงคราม

เริ่มด้วยกองทัพของจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ยกเข้าทำลายฝ่ายโปรเตสแตนต์ จนในที่สุดพวกเจ้านครฝ่ายโปรเตสแตนต์ได้ขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศ กษัตริย์ประเทศเดนมาร์กและนอรเวย์ก็ยกทัพมาช่วยพวกโปรเตสแตนต์ของเยอรมัน ต่อมากษัตริย์ประเทศสวีเดนก็เข้าร่วมสงคราม ตามด้วยออสเตรีย ฝรั่งเศส และสเปน การสงครามดำเนินมาจนถึง ค.ศ. 1648 (พ.ศ. ๒๑๙๑) รวม ๓๐ ปี จึงยุติลง

เนื่องจากสนามรบส่วนใหญ่อยู่ในประเทศเยอรมัน ดินแดนและประชาชนชาวเยอรมันจึงประสบภัยพิบัติรุนแรงที่สุด ดังจะมองเห็นภาพความโหดร้ายทารุณและความพินาศ จากบันทึกทางประวัติศาสตร์ที่ว่า

เมื่อจบสิ้นสงคราม ๓๐ ปีนี้ ประชากรเยอรมันลดจาก ๒๑ ล้านคน เหลือเพียง ๑๔ ล้านคน คือ ตายหายสูญไป ๗ ล้านคน (= ๑ ใน ๓ ของประเทศ) หลายเมืองประชากรตายหายสูญไปครึ่งหรือค่อนเมือง

โดยเฉพาะเมืองแมกดีเบอร์ก (Magdeburg) ทั้งเมืองถูกเผาและผู้คนก็ถูกฆ่า ราษฎรที่มีอยู่ ๓๐,๐๐๐ คน ถูกฆ่าตายไป ๒๐,๐๐๐ คน

นับคร่าวๆ สงครามนี้ได้ทำลายหมู่บ้านหมดไป ๑๘,๐๐๐ หมู่ เมือง ๑,๕๐๐ และวังเจ้า ๒,๐๐๐ วัง

ความสยดสยองของสงคราม ๓๐ ปีนี้ ฝรั่งเขียนบันทึกว่าเป็นภาพที่ฝังแน่นในความทรงจำของประชาชนยิ่งกว่าสงครามใดที่มีมาในยุโรปก่อนศตวรรษที่ ๒๐

ความพินาศย่อยยับของสังคมเยอรมันจากการสงครามครั้งนี้ จะเทียบได้ก็ด้วยสงครามโลกครั้งที่ ๒ เท่านั้น

หลังจากสงครามศาสนาครั้งใหญ่ระหว่างประเทศต่างๆ ในยุโรปนี้ยุติแล้ว การห้ำหั่นบีฑากำจัดกันระหว่างคาทอลิกกับโปรเตสแตนต์ ก็ดำเนินต่อมาในประเทศของตนๆ

ประวัติศาสตร์ฝรั่งเศสบ่งบอกไว้ อนาคตของคนไทย ถ้าพระนารายณ์เปลี่ยนไปเป็นคริสต์

สำหรับประเทศฝรั่งเศส ในรัชกาลพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ มหาราชนี้ นอกจากสงครามศาสนาที่ฝรั่งเศสเข้าไปร่วมรบระหว่างประเทศแล้ว ภายในประเทศของตนเอง การกำจัดกวาดล้างทางศาสนาก็ดำเนินมาอย่างยืดเยื้อ ต่อเนื่องจากรัชกาลก่อนๆ

ฝรั่งเศสนั้นเป็นประเทศคาทอลิก ดังนั้น ภายในประเทศ จึงมีการกำจัดพวกโปรเตสแตนต์เรื่อยมา

ชาวโปรเตสแตนต์ในฝรั่งเศสมีชื่อเรียกพิเศษว่าพวก “ฮิวเกนอต” (Huguenot) ซึ่งเริ่มตั้งกลุ่มเกิดมีองค์กรขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1559 (พ.ศ. ๒๑๐๒) แต่หลังจากนั้นเพียง ๓ ปี คือ ค.ศ. 1562 (พ.ศ. ๒๑๐๕) ก็เริ่มเกิดสงครามกลางเมือง ระหว่างพวกฮิวเกนอตนั้น กับพวกคาทอลิก

ฝ่ายโปรเตสแตนต์ถูกสังหารหมู่ จึงตอบโต้ด้วยการสังหารบาทหลวงและข่มขืนแม่ชี สงครามดำเนินต่อไปโดยทั้งสองฝ่ายทำการต่างๆ อย่างโหดร้าย

ชาวคริสต์ ๒ นิกายนี้ทำสงครามกลางเมืองกันมาเรื่อยๆ อย่างยืดเยื้อและล้มตายกันไปมาก จนหลังสงครามกลางเมืองครั้งที่ ๘ แล้ว มีกษัตริย์ที่เดิมเป็นโปรเตสแตนต์ได้ขึ้นครองราชย์ ยอมสยบต่อวาติกัน หันไปนับถือคาทอลิก แล้วได้ประกาศราชโองการแห่งแนนต์ส์ (Edict of Nantes) เมื่อปี 1598 (พ.ศ. ๒๑๔๑) ทำให้ชาวโปรเตสแตนต์ได้มีสิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนาและประกอบพิธีกรรมของตน พวกฮิวเกนอตจึงค่อยหายใจสะดวกขึ้น

แต่พอถึง ค.ศ. 1627 (พ.ศ. ๒๑๗๐) บาทหลวงใหญ่ ซึ่งเป็นรัฐบุรุษด้วย คือ คาร์ดินัล ริเชลลู (Cardinal Richelieu) ได้ยกทัพมาล้อมฐานที่มั่นของพวกฮิวเกนอต

หลังจากล้อมอยู่ ๑๔ เดือน และทัพเรืออังกฤษมาช่วยไม่สำเร็จ พวกคาทอลิกก็ยึดที่มั่นได้ หลังจากนั้นพวกฮิวเกนอตก็สูญสิ้นอำนาจการเมืองที่เคยมีกำลังทหารของตนเอง และฮิวเกนอตก็อยู่ในฐานะลำบากมากขึ้น เช่น แม้จะยังมีเสรีภาพในการนับถือหรือทำพิธีบูชา แต่ไม่มีสิทธิชุมนุมและขาดที่หลบลี้ภัย

ชะตากรรมของพวกฮิวเกนอตมาถึงจุดจบในรัชกาลพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ มหาราช ใน ค.ศ. 1685 (พ.ศ. ๒๒๒๘) เมื่อพระองค์ได้ทรงยกเลิกเพิกถอนพระราชโองการแห่งแนนต์ส (Edict of Nantes) ที่ให้สิทธิเสรีภาพแก่พวกฮิวเกนอตไว้ตั้งแต่ ค.ศ. 1598 (พ.ศ. ๒๑๔๑) โดยทรงห้ามมิให้มีการถือปฏิบัติลัทธิศาสนาอื่นใดนอกจากศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก

ถึงตอนนี้พวกฮิวเกนอตก็หมดทางไป และในที่สุดพวกฮิวเกนอตประมาณ ๕ แสนถึง ๑ ล้านคน ต้องอพยพหนีภัยไปอยู่ในประเทศอื่นที่นับถือนิกายโปรเตสแตนต์ เช่น อังกฤษ ฮอลแลนด์ เดนมาร์ก สวีเดน เยอรมัน แอฟริกาใต้ และจำนวนหนึ่งก็หนีต่อจากยุโรปไปยังดินแดนแห่งโลกใหม่ คือ อเมริกา ไปอยู่ในรัฐต่างๆ เช่น แมสซาชูเซตส์ นิวยอร์ก ฟลอริดา และเซาท์แคโรไลนา

หลายประเทศในยุโรปยินดีต้อนรับ ให้พวกฮิวเกนอตเข้าไปอยู่ในประเทศของตน เพราะพวกฮิวเกนอตเป็นคนระดับที่มีการศึกษาดี เช่นเป็นขุนนาง พ่อค้า ปัญญาชน และช่างฝีมือต่างๆ รวมทั้งนายทหาร และนักเดินเรือทะเล

การอพยพใหญ่ครั้งนี้ทำให้ประเทศฝรั่งเศสสูญเสียทรัพยากรคนไปมากมาย และทำให้ประเทศอ่อนแอลง

ต่อมาในปี 1715 (พ.ศ. ๒๒๕๘) พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ได้ทรงประกาศว่า พระองค์ได้ทำให้ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์จบสิ้นการดำเนินการทุกอย่างหมดไปแล้วจากประเทศฝรั่งเศส (พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ เองก็ได้สวรรคตในปีนี้)

แต่ที่ว่าโปรเตสแตนต์จบสิ้นจากฝรั่งเศสนั้น ไม่หมดจริงโดยสิ้นเชิง พวกโปรเตสแตนต์ยังรวมกลุ่มประชุมกันพยายามฟื้นนิกายของเขาขึ้นมา และต่อมาก็มีการพยายามกำจัดพวกฮิวเกนอตอีกในช่วง ค.ศ. 1745–1754 คือ พ.ศ. ๒๒๘๘–๒๒๙๗ แต่ถึงตอนนี้ประชาชนเริ่มเบื่อหน่ายไม่พอใจการห้ำหั่นบีฑากันแล้ว พวกฮิวเกนอตก็อยู่มาได้

จนกระทั่ง ค.ศ. 1787 คือ พ.ศ. ๒๓๓๐ เกิด**ปฏิวัติฝรั่งเศส** มีการยอมรับเสรีภาพทางศาสนา และยอมให้พวกโปรเตสแตนต์เข้าทำงานในราชการและอาชีพทุกอย่างได้เหมือนคนอื่นทั้งปวง

ขอให้สังเกตว่า ปีที่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ทรงยกเลิกพระราชโองการแห่งแนนต์ส (Edict of Nantes) คือ ค.ศ. 1685 (พ.ศ. ๒๒๒๘) นั้น ตรงกับปลายรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ก่อนจะสวรรคต ๓ ปี (สวรรคต พ.ศ. ๒๒๓๑ ตรงกับ ค.ศ. 1688)

ตรงนี้ขอให้นึกถึงบันทึกของพ่อค้าฝรั่งเศสเกี่ยวกับการที่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ จะชวนสมเด็จพระนารายณ์มหาราชให้หันไปเป็นคาทอลิก ที่ยกมาให้ฟังข้างต้น ที่เขาพูดว่า

> ถ้าพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ได้ทรงชักชวนแล้ว สมเด็จพระนารายณ์ก็คงจะหันเข้าหาศาสนาโรมันคาทอลิกเป็นแน่... จะเป็นพระเกียรติยศแก่พระเจ้าหลุยส์สักเพียงไร เพราะในเวลาพระองค์ได้ทรงจัดการศาสนาในราชอาณาเขตของพระองค์ ยังได้ทรงจัดการทำลายศาสนาอันไม่ดีในแผ่นดินฝ่ายตะวันออก ซึ่งนับว่าเป็นประเทศที่เจริญที่สุดอยู่แล้ว

ถ้าใครไม่อ่านไม่รู้ประวัติศาสตร์ฝรั่งเศสและประเทศในยุโรปตอนนี้ จะมองไม่เห็น และไม่รู้ทันว่าบันทึกของพ่อค้าฝรั่งเศสนี้ มีความหมายสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ความหมายว่าอย่างไร?

คำว่า "**ได้ทรงจัดการศาสนาในราชอาณาเขตของพระองค์**" ก็คือการที่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ทรงทรงดำเนินการให้ศาสนาอื่นโดยเฉพาะนิกายโปรเตสแตนต์หมดไปจากฝรั่งเศส คงเหลือแต่นิกายโรมันคาทอลิกอย่างเดียว

ในคำว่า "**ยังได้ทรงจัดการทำลายศาสนาอันไม่ดีในแผ่นดินฝ่ายตะวันออก ซึ่งนับว่าเป็นประเทศที่เจริญที่สุดอยู่แล้ว**" แผ่นดินฝ่ายตะวันออก ซึ่งนับว่าเป็นประเทศที่เจริญที่สุดอยู่แล้ว เวลานั้นก็คือประเทศสยาม หรือไทยนี้แหละ

ส่วนคำว่า "**ยังได้ทรงจัดการทำลายศาสนาอันไม่ดี**" ก็หมายความว่า ถ้าพระนารายณ์มหาราชทรงหันไปนับถือศาสนาคาทอลิกตามที่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ทรงชักชวนแล้ว พระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาที่ว่าไม่ดี (ชาวคาทอลิกเวลานั้นถือว่าศาสนาอื่นไม่ดีทั้งนั้น ดังที่ต้องกำจัดพวกโปรเตสแตนต์) ก็จะถูกกำจัดหมดไป และชาวพุทธในสยามครั้งนั้นก็คงมีชะตากรรมเช่นเดียวกับพวกฮิวเกนอตในฝรั่งเศส

หากการเป็นไปเช่นนี้ พระเกียรติยศของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ก็จะเลื่องลือระบือไกล ปวงประชา(ชาวคาทอลิก)ก็จะแซ่ซ้องสรรเสริญพระบรมเดชานุภาพของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ กันโดยทั่ว

ในอดีต มีเรื่องให้รู้กันมา
ลัทธิล่าเมืองขึ้น ผนวกกับการเผยแพร่ศาสนา

ตอนปลายรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช แม้ว่าพระเจ้าหลุยส์จะยังทรงชวนพระเจ้าแผ่นดินสยามให้หันไปเป็นคาทอลิกไม่สำเร็จ แต่การทูตระหว่างสองประเทศก็เดินหน้าหนักแน่นยิ่งขึ้น พร้อมกับการที่ฝรั่งเศสเรียกร้องมากขึ้น

ราชทูตไทยไปฝรั่งเศส ๓ ครั้ง ใน ค.ศ. 1680, 1684 และ 1686 (= พ.ศ. ๒๒๒๓, ๒๒๒๗ และ ๒๒๒๙) ส่วนทางฝรั่งเศสก็ส่งคณะทูตคณะใหญ่ขึ้นๆ มายังประเทศสยาม ในปี 1682, 1685 และ 1687 (=พ.ศ. ๒๒๒๕, ๒๒๒๘ และ ๒๒๓๐)

โดยเฉพาะครั้งสุดท้าย คือ พ.ศ. ๒๒๓๐ (ก่อนสมเด็จพระนารายณ์ฯ สวรรคตปีเดียว) ฝรั่งเศสส่งเรือรบมาด้วย ๖ ลำ พร้อมทั้งทหาร ๖๐๐ นาย

หนังสือ *Encyclopaedia Britannica* (1997) หัวข้อ “Narai” และหัวข้อ “Phaulkon” เขียนไว้รวมความว่า ในเดือนธันวาคม 1685 (พ.ศ. ๒๒๒๘) สยามกับฝรั่งเศสได้ร่างสนธิสัญญา ซึ่งนอกจากให้อภิสิทธิ์ทางการค้ามากมายแก่ฝรั่งเศสแล้ว ก็ยอมให้ฝรั่งเศสเข้าตั้งกองทัพที่เมืองสงขลาด้วย

ต่อมาพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ก็ทรงเสนอข้อเรียกร้องเพิ่มอีก และในปี 1687 (พ.ศ. ๒๒๓๐) ก็ได้(ส่งกองเรือรบ ๖ ลำ พร้อมด้วยทหาร ๖๐๐ นายเข้ามา)บีบให้สยามยอมรับเงื่อนไขของพระองค์ และสมเด็จพระนารายณ์มหาราชก็ต้องจำพระทัยยอมให้กองทหารฝรั่งเศส เข้าตั้งประจำเมืองบางกอก ซึ่งเป็นจุดยุทธศาสตร์

ครั้งนั้น กระแสความรู้สึกต่อต้านขัดเคืองฝรั่งเศส และไม่พอใจต่อฟอลคอน คือเจ้าพระยาวิชเยนทร์ ได้รุนแรงขึ้น พอดีสมเด็จพระนารายณ์ฯ ก็ประชวรหนัก จนสวรรคตในปี 1688 (พ.ศ. ๒๒๓๑) พระเพทราชาได้สังหารฟอลคอนเสีย แล้วขับไล่กองทัพและพ่อค้าวานิชฝรั่งเศสออกจากประเทศสยามทั้งหมด ทำให้ประเทศไทยเสมือนปิดประเทศ ไม่มีความสัมพันธ์กับฝรั่งหรือชาวตะวันตก เป็นเวลานานต่อมาถึง ๑๕๐ ปี

จนกระทั่งปี 1855 (พ.ศ. ๒๓๙๘) ในแผ่นดินรัชกาลที่ ๔ พระราชินีวิคตอเรีย (Queen Victoria) แห่งราชอาณาจักรอังกฤษ ได้ทรงส่งเซอร์ จอห์น บาวริง (Sir John Bowring) เป็นผู้แทนพระองค์เข้ามาเจรจาให้สยามยกเลิกข้อจำกัดต่างๆ ทางการค้า ยอมให้อังกฤษตั้งกงสุลในกรุงเทพฯ และตั้งศาลพิเศษไต่สวนคดีที่เกี่ยวกับคนในบังคับของอังกฤษ (สิทธิสภาพนอกราชอาณาเขต) เกิดเป็นสนธิสัญญาบาวริง (Bowring Treaty, 1855) เป็นการเปิดประเทศไทยสู่การค้าโลก และรับอิทธิพลจากตะวันตกแต่นั้นมา

สภาพการณ์ความเป็นไปในประเทศไทยนี้ น่าจะเทียบกับอีกประเทศหนึ่งที่อยู่ในทวีปเอเชียด้วยกัน คือ ประเทศญี่ปุ่น ซึ่งโปรตุเกสและสเปนได้เข้าไปค้าขาย โดยมีบาทหลวงเข้าไปกับเรือสินค้าด้วย เริ่มแต่ราว ค.ศ. 1542 (ระยะที่เกิดนิกายโปรเตสแตนต์ใหม่ๆ, พ.ศ. ๒๐๘๕ เป็นต้นมา)

ตอนต้นขุนศึกซามูไรต้อนรับชาวตะวันตกเหล่านี้เต็มที่ ทั้งด้านการค้า และส่งเสริมการเผยแพร่ศาสนาคริสต์ แต่ต่อมาไม่ทันถึง ๑๐๐ ปี ก็ขัดใจกัน ดังที่ หนังสือ *Encyclopaedia Britannica* (1997) หัวข้อ “Tokugawa period” เขียนไว้ว่า

> เมื่อเกิดรู้ขึ้นมาว่า การแผ่ขยายอาณานิคมของสเปนและโปรตุเกสในทวีปเอเชีย สำเร็จได้ด้วยอาศัยผลงานของพวกมิชชันนารี เหล่าโชกุนแห่งยุคโตกุกาวะ ก็จึงมองพวกมิชชันนารีว่าเป็นภัยคุกคามต่อการปกครองของตน

การที่พวกขุนศึกซามูไรเกิดรู้ทันขึ้นมาได้นี้ ส่วนสำคัญก็เนื่องจากพวกนักล่าอาณานิคมด้วยกัน แต่นับถือศาสนาคริสต์ต่างนิกาย และมีผลประโยชน์ขัดกัน จึงอิจฉาริษยากันเอง และลอบบอกเจตนาแฝงเร้นเช่นนั้นแก่ผู้ปกครองบ้านเมืองของญี่ปุ่น ดังที่ หนังสือ *Pictorial Encyclopedia of Japanese Culture* (1987) เขียนไว้ว่า (p. 62)

> ...งานสอนศาสนาคริสต์ถูกสั่งห้ามทั้งหมด เมื่อพวกโปรเตสแตนต์ชาวอังกฤษและชาวฮอลันดา เตือนรัฐบาล (ญี่ปุ่น) ให้รู้ถึงเจตนาที่พวกคาทอลิกชาวสเปนและชาวโปรตุเกส มุ่งหมายอยากได้ดินแดน

ต่อจากนี้ พวกขุนศึกซามูไรได้หันกลับไปเป็นปฏิปักษ์ต่อชาวตะวันตก ได้สั่งห้ามการสอนศาสนาคริสต์ และทำการกำจัดกวาดล้างคนที่หันไปถือคริสต์ จนในที่สุดก็ขับไล่ฝรั่งออกจากญี่ปุ่น แล้วเริ่มดำเนินการปิดประเทศ ตั้งแต่ ค.ศ. 1633 (พ.ศ. ๒๑๗๖) จนปิดได้เรียบร้อยเสร็จสิ้นในปี 1639 (พ.ศ. ๒๑๘๒)

เวลาผ่านไปจนกระทั่งอีก ๒๑๔ ปีต่อมา อเมริกาส่งนายพลเปอร์รี (Commodore Matthew C. Perry) นำเรือรบมาบังคับให้ญี่ปุ่นเปิดประเทศ ค้าขายกับชาติตะวันตกใหม่ โดยทำสนธิสัญญากัน เรียกว่า Treaty of Kinagawa ใน ค.ศ. 1854 (พ.ศ. ๒๓๙๗)

เมื่อเทียบกัน ***ญี่ปุ่น*** ปิดประเทศ ค.ศ. 1639 (พ.ศ. ๒๑๘๒) ตรงกับสมเด็จพระนารายณ์มหาราชประสูติได้ ๗ พรรษา

ส่วนประเทศ***ไทย*** ปิดประเทศไม่ต้อนรับชาวตะวันตกเริ่มแต่ปีที่สมเด็จพระนารายณ์มหาราชสวรรคต คือ ค.ศ. 1688 (พ.ศ. ๒๒๓๑) หลังญี่ปุ่น ๔๙ ปี

ญี่ปุ่น เปิดประเทศใหม่ด้วย Treaty of Kinagawa ใน ค.ศ. 1854 (พ.ศ. ๒๓๙๗) ก่อนประเทศ***ไทย*** เปิดประเทศค้าขายกับตะวันตกด้วย Bowring Treaty เพียง ๑ ปี

พูดคร่าวๆ ว่า ญี่ปุ่นกับไทยเปิดประเทศรับอารยธรรมตะวันตกพร้อมกัน ในสมัยรัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

การหนีภัยศาสนาจากอังกฤษและฝรั่งเศส เป็นเครื่องล่อหลอมประเทศที่ชื่อว่าอเมริกา

หันกลับไปดูเรื่องการสงครามและห้ำหั่นบีฑาทางศาสนาในประเทศตะวันตกอีกหน่อย เมื่อพูดถึงประเทศฝรั่งเศสที่เป็นคาทอลิกแล้ว ก็ควรจะพูดถึงประเทศที่ถือนิกายอื่นไว้เป็นตัวอย่างเทียบเคียงกันด้วย

ขอยกเรื่องประเทศอังกฤษขึ้นมาดูโดยย่อ เพราะนอกจากเป็นพวกนิกายโปรเตสแตนต์แล้ว ก็เป็นชาติมหาอำนาจคู่กันกับฝรั่งเศสด้วย

(เรื่องประเทศเยอรมันก็น่าสนใจมาก เพราะเป็นที่เกิดของนิกายโปรเตสแตนต์ และได้ประสบภัยพิบัติจากสงครามศาสนามากที่สุด แต่ในตอนที่พูดถึง “สงคราม ๓๐ ปี” ได้เล่าเรื่องเกี่ยวข้องไปบ้างแล้ว จึงขอให้ไปค้นคว้าเพิ่มเติมเอง)

การที่เกิดนิกายโปรเตสแตนต์ขึ้นมาในแผ่นดินใหญ่ของยุโรป ได้ทำให้องค์สันตะปาปา (Pope) ที่วาติกันเสื่อมอำนาจลงไป ประเทศที่อยากจะเป็นอิสระ ก็ได้โอกาส และก็เป็นจังหวะที่เอื้อต่อประเทศอังกฤษพอดี

ในช่วงเวลานั้น กษัตริย์อังกฤษ คือ พระเจ้าเฮนรีที่ ๘ (ครองราชย์ ค.ศ. 1509–1547 = พ.ศ. ๒๐๕๒–๒๐๙๐) ทรงมีปัญหากับพระมเหสี ที่ไม่มีรัชทายาทเพศชาย พระองค์ทรงมีพระประสงค์จะหย่ากับพระมเหสี เพื่อมีพระมเหสีใหม่ แต่องค์สันตะปาปา (Pope) ไม่ยอมประกาศให้การอภิเษกสมรสเดิมเป็นโมฆะ

ขณะนั้นอำนาจของวาติกันกำลังเสื่อมลง พระเจ้าเฮนรีที่ ๘ ก็เลยออกกฎหมายให้อังกฤษแยกตัวพ้นจากอำนาจของโป๊ป ตั้งศาสนจักรอังกฤษ ชื่อนิกายอังกฤษ (Church of England) ขึ้นมา ใน ค.ศ. 1534 (พ.ศ. ๒๐๗๗) โดยสถาปนาพระองค์ขึ้นเป็นประมุขของนิกายใหม่นี้เอง

จากนั้นทรงมีมเหสีอีก ๕ องค์ (รวมเป็น ๖ องค์) และได้รัชทายาทชาย ๑ องค์ คือ พระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ ๖ (มีราชธิดา ๒ ซึ่งต่อมาก็ได้เป็นกษัตริย์ทั้ง ๒ องค์ คือ แมรีที่ ๑ และเอลิซาเบธที่ ๑)

นิกายอังกฤษของพระเจ้าเฮนรีที่ ๘ แรกเริ่มนั้นยังถือเหมือนเป็นคาทอลิก แต่ไม่ขึ้นต่อโป๊ป พร้อมกันนั้นก็เป็นปฏิปักษ์กับโปรเตสแตนต์

เมื่อประกาศตัวเป็นอิสระจากวาติกันแล้ว พระเจ้าเฮนรีที่ ๘ ก็ยุบเลิกวัดและสำนักชีทั้งหมด กับทั้งริบทรัพย์สมบัติเป็นของหลวงทั้งสิ้น

พระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ ๖ โอรสของพระเจ้าเฮนรีที่ ๘ ไม่มีบทบาทอะไร เพราะขึ้นครองราชย์เมื่อพระชนมายุเพียง ๑๐ พรรษา และสวรรคตเมื่อพระชนมายุเพียง ๑๕ พรรษาเศษ ใน ค.ศ. 1553 (พ.ศ. ๒๐๙๖)

จากนี้ พระราชธิดาของพระเจ้าเฮนรีที่ ๘ ซึ่งประสูติจากพระราชินีองค์แรก ที่ถูกพระเจ้าเฮนรีที่ ๘ หย่าขาดมานั้น ได้ขึ้นครองราชย์เป็นพระนางแมรีที่ ๑

เล่าย้อนหลังหน่อยหนึ่งว่า ในปลายรัชกาลพระเจ้าเฮนรีที่ ๘ ศาสนจักรหรือนิกายอังกฤษ ได้มีความเป็นโปรเตสแตนต์มากขึ้นๆ และพระนางแมรีก็มีเรื่องที่ทำให้ชอกช้ำพระทัยมาก ใจจริงพระนางเป็นคาทอลิก แต่ยอมแสดงว่าสละนิกายคาทอลิก และคงความเป็นคาทอลิกไว้เงียบๆ จนตลอดรัชกาลของพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ ๖ ที่เป็นกนิษฐภาดาต่างพระมารดา (พระนางแมรีที่ ๑ มีพระชนมายุแก่กว่าพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ ๖ ถึง ๒๑ ปี)

เมื่อพระนางแมรีที่ ๑ ขึ้นครองราชย์แล้วไม่ช้า ก็ทรงเริ่มงานฟื้นนิกายโรมันคาทอลิกกลับคืนมา โดยกลับยอมรับอำนาจขององค์สันตะปาปา

พระนางแมรีที่ ๑ ครองราชย์อยู่เพียง ๕ ปี แต่เพียงขึ้นปีที่ ๓ ถึงปีที่ ๕ พระนางได้กำจัดพวกโปรเตสแตนต์ด้วยวิธีเผาทั้งเป็น ตายไปประมาณ ๓๐๐ คน อีกจำนวนมากหนีไปอยู่ในแผ่นดินใหญ่ของยุโรป จึงได้สมญาว่าพระนางแมรีกระหายเลือด (Bloody Mary)

เมื่อพระนางแมรีที่ ๑ สวรรคตในปี 1558 (พ.ศ. ๒๑๐๑) แล้ว พระกนิษฐภคินีต่างมารดา ซึ่งพระชนมายุอ่อนกว่าถึง ๑๗ พรรษา ได้ขึ้นครองราชย์ เป็นพระนางเจ้าเอลิซาเบธที่ ๑ และได้เป็นกษัตริย์องค์สำคัญที่ครองราชย์อยู่นานถึง ๔๕ ปี (สวรรคต ค.ศ. 1603 คือ พ.ศ. ๒๑๔๖)

พระนางเจ้าเอลิซาเบธที่ ๑ เป็นโปรเตสแตนต์ จึงได้ยกเลิกอำนาจของสันตะปาปา ทรงฟื้นศาสนจักรอังกฤษหรือนิกายอังกฤษขึ้นมาใหม่

เอลิซาเบธที่ ๑ ทรงเดินสายกลางระหว่างพวกคาทอลิก กับพวกโปรเตสแตนต์ที่ตึงจัด เช่น พวกพิวริตัน (Puritans) จึงทรงมีปัญหากับทั้งสองพวกนั้น และในตอนปลายรัชกาลได้ทรงกำจัดพวกคาทอลิกอย่างโหดร้าย มีผู้ถูกประหารชีวิตไปก็มาก

พระเจ้าเจมส์ที่ ๑ และพระเจ้าชาร์ลส์ที่ ๑ ซึ่งครองราชย์ต่อจากพระนางเจ้าเอลิซาเบธที่ ๑ (ค.ศ. 1603–1625/พ.ศ. ๒๑๐๙–๒๒๖๘ และ ค.ศ. 1625–1649 = พ.ศ. ๒๒๖๘–๒๒๙๒ ตามลำดับ) พยายามให้ราษฎรอยู่ในกรอบของนิกายอังกฤษ จึงได้บีบคั้นกดดันเบียดเบียนทั้งคาทอลิกและโปรเตสแตนต์ พวกใดก็ตามที่ไม่อยู่ในกรอบของนิกายอังกฤษ

พวกโปรเตสแตนต์นั้นได้เริ่มหนีออกจากอังกฤษ ตั้งแต่สมัยพระนางแมรีที่ ๑ ที่เป็นคาทอลิกแล้ว ครั้นถึงรัชกาลต่อๆ มานี้ พวกโปรเตสแตนต์เคร่งครัดที่แตกแยกจากนิกายอังกฤษ โดยเฉพาะพวกพิวริตัน (Puritans) ก็ได้อพยพหนีออกมาเป็นระลอกๆ

เริ่มแต่พวกพิวริตันที่หนีจากอังกฤษไปฮอลแลนด์ก่อนใน ค.ศ. 1608 (พ.ศ. ๒๑๕๑) แล้วส่วนหนึ่งก็อพยพต่อไปหาความหวังในโลกใหม่ คือ ไปอเมริกา ที่เรียกว่าพวกพิลกริมส์ (Pilgrims) ซึ่งไปถึงใน ค.ศ. 1620 (พ.ศ. ๒๑๖๓)

พระเจ้าเจมส์ที่ ๑ และชาร์ลส์ที่ ๑ พยายามขับไล่พวกพิวริตันให้หมดไปจากแผ่นดินอังกฤษ ทำให้พวกนี้อพยพไปอเมริกากันมาก

โดยเฉพาะในช่วง ค.ศ. 1630–1640 คือ พ.ศ. ๒๑๗๓–๒๑๘๓ มีการอพยพครั้งใหญ่ (Great Migration) ซึ่งเทียบกับเมืองไทยอยู่ในช่วงที่สมเด็จพระนารายณ์มหาราชยังทรงพระเยาว์ พระชนมายุประมาณ ๘ พรรษา ก่อนจะขึ้นครองราชย์

สภาพของชาวอังกฤษที่หนีภัยศาสนานี้ ก็คล้ายกับที่พวกฮิวเกนอตหนีภัยจากฝรั่งเศส และส่วนหนึ่งก็อพยพไปตั้งถิ่นฐานในอเมริกา

ต่อมา เกิดสงครามกลางเมืองในอังกฤษ ระหว่าง ค.ศ. 1642–48 (พ.ศ. ๒๑๘๕–๒๑๙๑) พระเจ้าชาร์ลส์ที่ ๑ ถูกสำเร็จโทษ พวกพิวริตันมีอำนาจขึ้นมา ก็ได้กำราบกดพวกคาทอลิก และการอพยพไปอเมริกาก็หยุดลงชั่วคราว

แต่พอถึง ค.ศ. 1660 (พ.ศ. ๒๒๐๓) โอรสของพระเจ้าชาร์ลส์ที่ ๑ กู้ราชบัลลังก์ได้ ขึ้นครองราชย์เป็นพระเจ้าชาร์ลส์ที่ ๒ ก็ได้ฟื้นนิกายอังกฤษขึ้นมา และกำจัดทุกนิกายที่ไม่ใช่นิกายอังกฤษ คนก็หนีภัยไปอเมริกาอีก

ราชอาณาจักรโปรเตสแตนต์คืออังกฤษนี้ จะไม่มีชาวคาทอลิกขึ้นเป็นราชา

การห้ำหั่นบีฑาเบียดเบียนกันด้วยเรื่องลัทธินิกายศาสนาดำเนินมาในอังกฤษยาวนาน จนกระทั่งถึง ค.ศ. 1685 (พ.ศ. ๒๒๒๘) พระเจ้าเจมส์ที่ ๒ ซึ่งเป็นคาทอลิกขึ้นครองราชย์ แล้วต่อมาทรงประกาศให้เสรีภาพในการนับถือศาสนาแก่ทุกศาสนาทุกนิกาย รวมทั้งแก่ชาวคาทอลิกด้วย

พระเจ้าเจมส์ที่ ๒ ทรงเริ่มทำการต่างๆ ที่จะเป็นการเอื้อประโยชน์แก่ชาวคาทอลิก และพระมเหสีก็ได้ประสูติโอรสพระองค์หนึ่ง จึงทำให้ชาวอังกฤษหวั่นเกรงว่าจะมีกษัตริย์คาทอลิกขึ้นครองราชย์ในแผ่นดินอีก

ครั้งนั้น พวกนักการเมืองอังกฤษจึงโค่นราชบัลลังก์เสีย โดยติดต่อเชิญชวนให้เจ้าชายวิลเลียมพระราชบุตรเขยของพระเจ้าเจมส์ที่ ๒ นั้น ซึ่งปกครองดินแดนอยู่ในฮอลันดา และกำลังร่วมรบในสงครามบนแผ่นดินใหญ่ของยุโรป ให้ยกกองทัพฮอลันดามาบุกและขึ้นครองแผ่นดินอังกฤษ

เจ้าชายวิลเลียมยกทัพมายังกรุงลอนดอน ใน ค.ศ. 1688 (พ.ศ. ๒๒๓๑ คือ ปีที่สมเด็จพระนารายณ์มหาราชสวรรคต) พระเจ้าเจมส์ที่ ๒ ทรงหนีไปฝรั่งเศส เป็นอันสิ้นสุดราชวงศ์สจวร์ต และรัฐสภาอังกฤษได้ร่างกฎหมายขึ้น เรียกว่า Bill of Rights (สิทธิบรรณ หรือบรรณสารแห่งสิทธิ) ซึ่งเป็น “บัญญัติว่าด้วยสิทธิพื้นฐานของพลเมือง” และกำหนดการสืบราชสมบัติ

สิทธิบรรณ หรือ Bill of Rights นี้ ปรารภเหตุเป็นมาว่า พระเจ้าเจมส์ที่ ๒ ได้พยายามจะบ่อนทำลายและกำจัดศาสนาโปรเตสแตนต์ พร้อมทั้งกฎหมายและเสรีภาพของราชอาณาจักรอังกฤษ (จึงต้องโค่นราชบัลลังก์ลง)

Bill of Rights เรียกประเทศอังกฤษว่า "**ราชอาณาจักรโปรเตสแตนต์นี้**" (this Protestant Kingdom) และในด้านการสืบราชสมบัติได้กำหนดว่า ***บุคคลที่เป็นโรมันคาทอลิกก็ดี แต่งงานกับคนคาทอลิกก็ดี จะขึ้นครองราชย์เป็นกษัตริย์อังกฤษมิได้*** อันเป็นบทบัญญัติที่ยังมีผลบังคับใช้จนถึงทุกวันนี้

รัฐสภาอังกฤษเสนอถวายราชบัลลังก์อังกฤษแก่เจ้าชายวิลเลียมและพระชายา พร้อมด้วยเงื่อนไขคือสิทธิบรรณฉบับนี้ เมื่อทั้งสองพระองค์ยอมรับ ก็จึงได้ขึ้นครองราชย์ร่วมกัน เป็นพระเจ้าวิลเลียมที่ ๓ และพระนางแมรีที่ ๒ ใน ค.ศ. 1689 (พ.ศ. ๒๒๓๒)

Bill of Rights ฉบับนี้ เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของรัฐธรรมนูญที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรของประเทศอังกฤษสืบมา และมีผลบังคับใช้เป็นพระราชบัญญัติโดยรัฐสภาประเทศอังกฤษ ตั้งแต่เดือนธันวาคม 1689

ระหว่างนี้ ในเดือนพฤษภาคม 1689 รัฐสภาอังกฤษก็ได้ตราพระราชบัญญัติว่าด้วยขันติธรรม (Toleration Act) ให้พวกโปรเตสแตนต์ทั้งหลายทั้งปวง แม้จะไม่ยอมรับหรือแตกออกไปจากนิกายอังกฤษ ก็มีสิทธิเสรีภาพโดยสมบูรณ์ แต่ทั้งนี้ชาวโรมันคาทอลิกไม่อยู่ในข่ายที่จะได้รับประโยชน์จาก พ.ร.บ.นี้

เหตุการณ์ใหญ่แห่ง ค.ศ. 1688–89 ครั้งนี้ ซึ่งเป็นการโค่นราชบัลลังก์พระเจ้าเจมส์ที่ ๒ และสถาปนาพระเจ้าวิลเลียมที่ ๓ กับพระนางแมรีที่ ๒ ขึ้นแทน โดยยกรัฐสภาขึ้นให้มีอำนาจเหนือพระมหากษัตริย์ ถือว่าเป็น **การปฏิวัติของประเทศอังกฤษ** ซึ่งไม่ต้องสูญเสียเลือดเนื้อ จึงเรียกว่า Glorious Revolution (การปฏิวัติที่งามสง่า หรือการปฏิวัติที่เพริศพิไล)

นับแต่นั้น ประเทศอังกฤษก็ถูกปกครองโดยรัฐสภาสืบมา และสถานการณ์ศาสนาใน "**ราชอาณาจักรโปรเตสแตนต์นี้**" ก็สงบลงได้

พึงสังเกตว่า การปฏิวัติของอังกฤษนี้ ตรงกับปีที่สมเด็จพระนารายณ์มหาราชสวรรคต และพระเพทราชายึดอำนาจ ขึ้นครองราชย์ ขับไล่ฝรั่งเศสออกจากประเทศสยาม (พ.ศ. ๒๒๓๑) ในรัชกาลพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔

ครั้งนั้น พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ มหาราช ผู้มีรัชกาลอันยาวนานที่สุดของ "**ประเทศคาทอลิกฝรั่งเศส**" นอกจากทรงต้อนรับให้ที่พักพิงอย่างดีแก่พระเจ้าเจมส์ที่ ๒ กษัตริย์อังกฤษที่หนีมาหลบภัยแล้ว ยังทรงอุดหนุนทุนรอนให้พระเจ้าเจมส์ที่ ๒ ยกทัพไปรบเพื่อชิงราชบัลลังก์กลับคืน และฟื้นศาสนาคริสต์โรมันคาทอลิกขึ้นในอังกฤษใหม่ แต่กองทัพเรือฝรั่งเศสถูกทำลายแตกพ่ายกลับมา

ครั้นพระเจ้าเจมส์ที่ ๒ กษัตริย์ไร้บัลลังก์สวรรคตแล้ว พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ก็ได้ทรงประกาศสถาปนาโอรสของพระเจ้าเจมส์ที่ ๒ ทั้งที่อยู่ในฝรั่งเศสนั้น ให้เป็น "พระเจ้าเจมส์ที่ ๓ กษัตริย์แห่งอังกฤษและสกอตแลนด์" แล้วกษัตริย์ใหม่นอกบัลลังก์ก็ยกทัพไปตีอังกฤษอีก แต่พ่ายแพ้กลับมาถึง ๒ ครั้ง

ต่อมาโอรสของพระเจ้าเจมส์ที่ ๓ (ราชนัดดาของพระเจ้าเจมส์ที่ ๒) ซึ่งมหาราชฝรั่งเศสตั้งนั้น ก็ยกทัพไปตีอังกฤษอีก แต่ก็พ่ายแพ้หนีกลับมาอยู่ในประเทศฝรั่งเศสตามเดิม และราชวงศ์สจวร์ตก็จบสิ้นหมดความหมายแต่นั้นมา กับทั้งชาวคาทอลิกก็สิ้นโอกาสที่จะขึ้นครองราชย์ในประเทศอังกฤษโดยเด็ดขาด ด้วยเป็นไปตามบรรณสารแห่งสิทธิ (Bill of Rights) ที่กล่าวแล้วนั้น

ตะวันตกเข้มแข็งก้าวหน้า เพราะดิ้นรนมาในระบบบีฑาแข่งขัน มนุษย์ควรแสวงวิถีทางพัฒนาที่เป็นอารยะยิ่งขึ้นไปกว่านั้น

ญาติโยมฟังประวัติศาสตร์ประเทศฝรั่งเศสและอังกฤษบางตอนนี้ เป็นตัวอย่างแล้ว ก็คงจะพอมองเห็นประวัติการนับถือศาสนาของฝรั่งหรือชาวตะวันตกว่าเป็นมาอย่างไร

ที่จริงนั้น การข่มเหงเบียดเบียนแบ่งแยกกีดกั้นกันในเรื่องความเชื่อและลัทธิศาสนานี้ เป็นเนื้อหาของประวัติศาสตร์ชาติตะวันตกทั้งหมดมาแต่โบราณกาล มิใช่เฉพาะตั้งแต่ยุคที่เทียบกับสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช แห่งกรุงศรีอยุธยา และไม่ใช่แค่ตั้งแต่เกิดนิกายโปรเตสแตนต์เท่านั้น แต่เรื่องมากมายยืดยาวจะเล่าทั้งหมดไม่ไหวแน่ เมื่อจับจุดได้แล้วก็ไปหาอ่านเอาเองได้ อาจจะสรุปไว้พอให้เห็นคร่าวๆ ว่า

เมื่อศาสนาคริสต์เกิดขึ้น พระเยซูได้ถูกทางการจักรวรรดิโรมันจับประหารชีวิตด้วยการตรึงไม้กางเขน ต่อจากนั้นนับแต่ ค.ศ. ๖๔ (พ.ศ. ๖๐๗) เป็นต้นมา จักรวรรดิโรมันก็กำจัดกวาดล้างศาสนิกแห่งศาสนาคริสต์ ด้วยการเข่นฆ่าประหัตประหารอย่างโหดร้าย เช่น จับไปโยนให้เสือสิงห์กินในสนามกีฬาโคลีเซียม

การห้ำหั่นบีฑา (persecution) ดำเนินมาประมาณ ๓๐๐ ปี จนถึงประมาณ ค.ศ. ๓๑๓ จึงยุติลงหลังจากพระเจ้าคอนสแตนติน ที่ ๑ จักรพรรดิโรมันได้หันมานับถือศาสนาคริสต์แล้ว

เมื่อศาสนาคริสต์กลายเป็นศาสนาแห่งรัฐของจักรวรรดิโรมันแล้ว ศาสนจักรคริสต์ก็ร่วมกับฝ่ายอาณาจักรดำเนินการกำจัดกวาดล้างห้ำหั่นบีฑา (persecution) พวกคนนอกรีต (heretics) และพวกนอกศาสนา เช่น ชาวยิว ตลอดจนพวกที่ปรากฏว่าหรือถูกหาว่าเป็นแม่มดหมอผีทั้งหลาย เริ่มแต่ประมาณ ค.ศ. 391 (ตรงกับ พ.ศ. ๙๓๔) เป็นต้นมา

ยิ่งกว่านั้น ตั้งแต่ประมาณ ค.ศ. 1231 (พ.ศ. ๑๗๗๔) เป็นต้นมา ศาสนจักรคริสต์ร่วมด้วยฝ่ายอาณาจักร ได้ตั้งศาลไต่สวนศรัทธา (Inquisition) ขึ้น เพื่อดำเนินการสอบสวนลงโทษให้ได้ผลยิ่งขึ้น ผู้ที่พูดจาแสดงอาการหรือความคิดเห็นขัดแย้งสงสัยหรือไม่เป็นไปตามคัมภีร์ไบเบิลหรือข้อกำหนดความเชื่อที่วาติกันกำหนดไว้ ถูกจับมาพิจารณาบังคับให้ละเลิกความคิดความเชื่อของตน หรือถูกตัดสินโทษ เช่น เผาทั้งเป็น เป็นต้น

เมื่อศาสนาคริสต์แตกแยกมีนิกายโปรเตสแตนต์ขึ้น นอกจากนิกายทั้งสองจะทำสงครามรบกำจัดกันแล้ว ในแต่ละฝ่ายการกำจัดคนนอกรีต เป็นต้น ก็ดำเนินต่อมา

ผู้ที่คิดค้นหาความรู้ในวิทยาการต่างๆ และนักวิทยาศาสตร์ก็ถูกลงโทษด้วย เช่น Servetus ถูกตัดสินเผาทั้งเป็น แต่หนีไปได้ จึงเผาหุ่นแทนในปี 1553 (พ.ศ. ๒๐๙๖) Bruno ถูกเผาทั้งเป็นในปี 1600 (พ.ศ. ๒๑๔๓) กาลิเลโอ/Galileo ยอมสารภาพผิด ได้รับการลดโทษให้กักบริเวณอยู่แต่ในบ้านจนตาย (ตัดสินในปี 1633/พ.ศ. ๒๑๗๖)

ไม่ต้องพูดถึงคนทั่วไปที่ถูกลงโทษมากมาย ว่าเฉพาะขั้นเผาทั้งเป็น อย่างที่สเปนเพียงช่วงแรกที่เริ่มตั้งศาลใหม่ๆ ก็เผาทั้งเป็นไป ๒,๐๐๐ คน หรือในเยอรมันภาคตะวันตกเฉียงใต้ส่วนเดียวมีคนซึ่งส่วนมากเป็นสตรีถูกประหารชีวิตด้วยการเผาทั้งเป็นด้วยข้อหาเป็นแม่มดไปมากกว่า ๓,๐๐๐ คน

แม้แต่พวกที่อพยพหนีภัยจากนิกายฝ่ายตรงข้ามมาอยู่ในอเมริกาแล้ว ก็ยังมากำจัดเบียดเบียนกันในแผ่นดินโลกใหม่อีก แม้กระทั่งมีการตามล่าและสังหารหญิงที่ถูกหาว่าเป็นแม่มด แต่บทเรียนแห่งความเจ็บช้ำในยุโรป ทำให้ชาวอเมริกันพยายามวางมาตรการและตั้งกฎกติกาต่างๆ ที่จะให้มีเสรีภาพทางศาสนาขึ้น ดังที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญอเมริกา เป็นต้น

ศาลไต่สวนศรัทธา (Inquisition) ถูกยกเลิกหมดไปประมาณ ค.ศ. 1834 (พ.ศ. ๒๓๗๗) รวมเวลาที่ตั้งดำเนินการอยู่ ๖๐๓ ปี

นอกจากห้ำหั่นบีฑาคนนอกรีตนอกศาสนา และกำจัดกันระหว่างสองนิกาย คือ คาทอลิก กับโปรเตสแตนต์แล้ว ระหว่าง ค.ศ. 1096–1270 (พ.ศ. ๑๖๓๙–๑๘๑๓) รวมเวลาเกือบ ๒๐๐ ปี ประเทศคริสต์ทั้งหลายในยุโรป (เวลานั้นยังไม่เกิดนิกายโปรเตสแตนต์) ภายใต้การนำขององค์สันตะปาปาแห่งวาติกัน ก็ได้จัดกำลังทัพยกไปทำสงครามกับชาวมุสลิม เพื่อแย่งชิงแผ่นดินศักดิ์สิทธิ์ คือเมืองเยรูซาเล็มกลับคืนมา เรียกกันว่า สงครามครูเสด (Crusades) ซึ่งในที่สุด เยรูซาเล็มก็กลับเป็นของชาวมุสลิมตามเดิม

ว่าโดยสรุป เรื่องสงครามและการกำจัดเบียดเบียนกันทางศาสนา (religious persecution) ในประเทศตะวันตก เป็นไปในช่วงเวลาคร่าวๆ และมีเหตุการณ์เด่นสำคัญบางอย่างปรากฏขึ้น ดังนี้

จักรวรรดิโรมัน กำจัดกวาดล้างศาสนาคริสต์ ค.ศ. 64–313 (พ.ศ. ๖๐๗–๘๕๖)

ศาสนจักรคริสต์ กำจัดกวาดล้างคนนอกรีตนอกศาสนา ค.ศ. 391–1834 (พ.ศ. ๙๒๔–๒๓๗๗)

- ⊙ *ศาลไต่สวนศรัทธา* (Inquisition) ค.ศ. 1231–1834 (พ.ศ. ๑๗๗๔–๒๓๗๗)
- ⊙ *การกำจัดกวาดล้างระหว่างนิกายในอังกฤษ* ค.ศ. 1554–1689 (พ.ศ. ๒๐๙๗–๒๒๓๒)
- ⊙ *สงครามศาสนาในฝรั่งเศส* เพื่อกำจัดพวกฮิวเกนอต ค.ศ. 1562–1789 (พ.ศ. ๒๑๐๕–๒๓๓๒)
- ⊙ *สงคราม ๓๐ ปี* ระหว่างประเทศคาทอลิก-โปรเตสแตนต์ ค.ศ. 1618–1648 (พ.ศ. ๒๑๖๑–๒๑๙๑)

สงครามครูเสด (กับประเทศมุสลิม) ค.ศ. 1096–1270 (พ.ศ. ๑๖๓๙–๑๘๑๓)

ส่วนเหตุการณ์ในประเทศอื่นๆ เช่น เยอรมัน สเปน จะไม่พูดถึง

ขอย้ำว่า เรื่องราวเหล่านี้ เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องรู้เพื่อประโยชน์ทางปัญญา คือ ให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ไม่ใช่จะให้ขัดเคืองเกลียดชัง คือไม่ใช่เรื่องของความรู้สึก แต่เป็นเรื่องของความรู้ จะได้เข้าใจเขาถูกต้อง เมื่อเข้าใจแล้วก็สามารถเห็นใจเขาด้วย แต่ที่สำคัญ คือ จะได้ปฏิบัติต่อสถานการณ์ต่างๆ ได้ถูกต้อง วางตัววางใจวางท่าทีในการปฏิบัติได้พอดี

เรื่องเหล่านี้ ฝรั่งเองเขาก็พยายามให้คนของเขาเรียนรู้ เพื่อเข้าใจภูมิหลังแห่งประเทศชาติของตัว หรือรู้จักตัวเอง รู้ที่ไปที่มาและเหตุปัจจัยของความเจริญความเสื่อม แบบแผนวัฒนธรรม สถาบัน เป็นต้น ของตน จะได้ไม่หลงตัวเอง และสามารถจับจุดที่จะก้าวเดินต่อไปได้ถูกต้อง

แล้วทำไมพวกเราเมื่อไปเกี่ยวข้องกับเขา จึงปิดหูปิดตาตัวเอง ไม่หาความรู้ให้เข้าใจรู้จักเขาให้ชัดเจน

ศาลสูงสุดของอเมริกาเตือนคนของเขา ให้รู้จักรากเหง้าแห่งชาติของตัวที่เป็นมา

เพื่อให้เห็นตัวอย่างการที่ฝรั่งเตือนคนของเขาให้ระลึกรู้ถึงภูมิหลังรากเหง้าของชาติของเขาเอง จะยกมติของศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกา ที่เล่าเรื่องราวอธิบายปัญหาเก่าทางศาสนาของชนชาติของเขาแก่คนอเมริกัน ดังที่เคยแปลลงไว้ในหนังสือ *"ปฏิรูปการศึกษา พระพุทธศาสนาจะไปอยู่ไหน?"* *

ขอยกมากล่าวซ้ำไว้ที่นี้อีก ดังนี้

---

* *ปฏิรูปการศึกษา พระพุทธศาสนาจะไปอยู่ไหน?* (พ.ศ. ๒๕๔๔) หน้า ๕๕ - ๖๑

Excerpt from the opinion of the US Supreme Court:

The First Amendment, as made applicable to the states by the Fourteenth…commands that a state "shall make no law respecting an establishment of religion, or prohibiting the free exercise thereof…" These words of the First Amendment reflected in the minds of early Americans a vivid mental picture of conditions and practices which they fervently wished to stamp out in order to preserve liberty for themselves and for their posterity. Doubtless their goal has not been entirely reached; but so far has the Nation moved toward it that the expression "law respecting an establishment of religion" probably does not so vividly remind present-day Americans of the evils, fears, and political

แปลเป็นไทยพอได้รู้กัน ดังนี้

อนุบัญญัติข้อ ๑ (the First Amendment ในรัฐธรรมนูญอเมริกัน) ซึ่งอาศัยอนุบัญญัติข้อ ๑๔ ให้บังคับใช้แก่บรรดารัฐทั้งหลาย...กำหนดว่า รัฐ "จะไม่ตรากฎหมายขึ้นเชิดชูสถาบันศาสนาหนึ่งใด หรือห้ามการดำเนินการโดยเสรีของศาสนานั้น..."

ถ้อยคำในอนุบัญญัติข้อ ๑ เหล่านี้ สะท้อนขึ้นมาในใจของชาวอเมริกันยุคแรก ให้เห็นมโนภาพอันเด่นชัด ที่แสดงถึงสภาวการณ์และปฏิบัติการต่างๆ ที่พวกเขามีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะขจัดให้หมดสิ้นไป เพื่อจะรักษาเสรีภาพไว้ให้แก่ตนและคนรุ่นหลัง

แน่นอนว่า จุดหมายของเขายังไม่ลุล่วงโดยสมบูรณ์ แต่กระนั้น ทั้งที่ชนชาติอเมริกันได้มุ่งหน้าสู่จุดหมายนั้นมาถึงเพียงนี้แล้ว ข้อความว่า "กฎหมายขึ้นเชิดชูสถาบันศาสนาหนึ่งใด" ก็ดูจะมิได้ช่วยให้คนอเมริกันสมัยปัจจุบันระลึกนึกเห็นได้ชัดเจนนักถึงความเลวร้าย ความน่าหวาดกลัว และปัญหาต่างๆ ทาง

problems that caused that expression to be written into our Bill of Rights. Whether this New Jersey law is one respecting an "establishment of religion" requires an understanding of the meaning of that language, particularly with respect to the imposition of taxes. Once again, therefore, it is not inappropriate briefly to review the background and environment of the period in which that constitutional language was fashioned and adopted.

A large proportion of the early settlers of this country came here from Europe to escape the bondage of laws which compelled them to support and attend government-favored churches. The centuries immediately before and contemporaneous with the colonization of America had been filled

การเมือง ที่เป็นเหตุให้ต้องเขียนข้อความนั้นไว้ในสิทธิบรรณของเรา (Bill of Rights =*อนุบัญญัติ ๑๐ ข้อแรก ในรัฐธรรมนูญอเมริกัน*)

กฎหมายของรัฐนิวเจอร์ซีนี้ จะเป็นกฎหมายที่เชิดชูสถาบันศาสนาหรือไม่ จำเป็นจะต้องมีความเข้าใจในความหมายของข้อความที่บัญญัติไว้นั้น โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการเรียกเก็บภาษี

เพราะฉะนั้น จึงมิเป็นการไม่เหมาะสมที่จะมาทบทวนกันดูอีกวาระหนึ่งโดยสังเขป ให้เห็นภูมิหลังและสภาพแวดล้อมของยุคสมัย ที่ข้อความในรัฐธรรมนูญส่วนนั้นได้ถูกสรรแต่งขึ้น และยอมรับให้ถือปฏิบัติกันมา

เหล่าชนผู้มาตั้งถิ่นฐานในประเทศนี้ยุคแรกๆ นั้น จำนวนมากทีเดียว มาประเทศนี้จากยุโรป เพื่อหลบหนีจากข้อกำหนดของกฎหมายที่บังคับเขาให้อุปถัมภ์บำรุงและเข้าร่วมกิจกรรมของนิกายศาสนาที่รัฐบาลอุปถัมภ์บำรุง

หลายศตวรรษก่อนหน้านั้นรวมทั้งในยุคสมัยเดียวกับที่อเมริกาเป็นอาณานิคม เต็มไปด้วยความ

with turmoil, civil strife and persecutions, generated in large part by established sects determined to maintain their absolute political and religious supremacy. With the power of government supporting them, at various times and places, Catholics had persecuted Protestants, Protestants had persecuted Catholics, Protestant sects had persecuted other Protestant sects, Catholics of one shade of belief had persecuted Catholics of another shade of belief, and all of these had from time to time persecuted Jews. In efforts to force loyalty to whatever religious group happened to be on top and in league with the government of a particular time and place, men and women had been fined, cast in jail, cruelly tortured, and killed. Among the offenses for which these punishments had been inflicted were such	ปั่นป่วน การวิวาทขัดแย้งวุ่นวายของประชาชน และการห้ำหั่นบีฑากันซึ่งโดยส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากนิกายที่รัฐยกขึ้นสถาปนา ซึ่งมีความมุ่งมั่นที่จะรักษาความยิ่งใหญ่ทางศาสนาและการเมืองของตนไว้ให้เด็ดขาด ด้วยอำนาจของรัฐบาลที่ส่งเสริมสนับสนุนนิกายศาสนานั้นๆ ในต่างกาละ ต่างเทศะ พวกคาทอลิกก็ห้ำหั่นบีฑาพวกโปรเตสแตนต์ พวกโปรเตสแตนต์ก็ห้ำหั่นบีฑาพวกคาทอลิก พวกโปรเตสแตนต์นิกายโน้นก็ห้ำหั่นโปรเตสแตนต์ที่ต่างนิกายอื่นๆ พวกคาทอลิกสายความเชื่อหนึ่ง ก็ห้ำหั่นบีฑาพวกคาทอลิกอีกสายความเชื่อหนึ่ง แล้วทุกนิกายเหล่านี้ (ทั้งโปรเตสแตนต์ ทั้งคาทอลิก) ก็ได้ห้ำหั่นบีฑาพวกยิวเป็นคราวๆ ด้วยความพยายามที่จะบังคับให้จงรักภักดีต่อนิกายศาสนาที่ได้ขึ้นมาเป็นนิกายที่สูงสุดและเข้าพวกกับรัฐบาลในยุคสมัยนั้นๆ ชายหญิงทั้งหลายได้ถูกปรับสินไหม ได้ถูกจับขังคุก ได้ถูกทรมานอย่างโหดร้ายและถูกสังหาร ในบรรดาความผิดทั้งหลายที่คนเหล่านี้ถูกลงโทษ ก็เช่นการพูด

things as speaking disrespectfully of the views of ministers of government-established churches, non-attendance at those churches, expressions of nonbelief in their doctrines, and failure to pay taxes and tithes to support them.	โดยไม่เคารพต่อความคิดเห็นของอาจารย์สอนศาสนาในนิกายที่รัฐบาลอุ้มชู การไม่ไปร่วมกิจกรรมของนิกายเหล่านั้น การแสดงความไม่เชื่อในคำสอนของอาจารย์สอนศาสนาเหล่านั้น และการที่มิได้ยอมเสียภาษีรัฐและภาษีศาสนาเพื่ออุปถัมภ์บำรุงนิกายศาสนานั้น
These practices of the old world were transplanted to, and began to thrive in, the soil of the new America. The very charters granted by the English Crown to the individuals and companies designated to make the laws which would control the destinies of the colonials authorized these individuals and companies to erect religious establishments which all, whether believers or nonbelievers, would be required to support and attend. An exercise of this authority was accompanied by a repetition of many of the old-world practices and persecutions. Catholics found themselves hounded	ปฏิบัติการเหล่านี้ที่มีในโลกเก่าคือยุโรป ได้ถูกนำมาปลูกฝังลงและเริ่มจะแพร่ขยายไปในผืนแผ่นดินอเมริกาใหม่ กฎบัตรกฎหมายทั้งหลายที่มหากษัตริย์ของอังกฤษได้พระราชทานพระบรมราชานุญาตแก่บุคคลและบริษัททั้งหลาย ซึ่งได้กำหนดให้เอกชนและบริษัทเหล่านั้นตรากฎหมายขึ้นมาบังคับควบคุมชะตากรรมของชาวอาณานิคม ก็ได้ให้อำนาจแก่เอกชนและบริษัทเหล่านี้ที่จะสร้างศาสนสถาน ซึ่งทุกคน ไม่ว่าจะเชื่อถือหรือไม่ จะต้องอุปถัมภ์บำรุงและร่วมกิจกรรม การดำเนินการให้เป็นไปตามอำนาจนี้ พ่วงมาด้วยการนำเอาวิธีปฏิบัติต่างๆ และการห้ำหั่นบีฑาของโลกเก่า (ยุโรป) มากมายหลายอย่างมาใช้ซ้ำอีก พวกคาทอลิกพบว่า

and proscribed because of their faith; Quakers who followed their conscience went to jail; Baptists were peculiarly obnoxious to certain dominant Protestant sects; men and women of varied faiths who happened to be in a minority in a particular locality were persecuted because they steadfastly persisted in worshipping God only as their own consciences dictated. And all of these dissenters were compelled to pay tithes and taxes to support government-sponsored churches whose ministers preached inflammatory sermons designed to strengthen and consolidate the established faith by generating a burning hatred against dissenters.	ตัวเองถูกตามล่าและถูกประณามหยามเหยียดเพราะเหตุแห่งความเชื่อของตน พวกเควกเกอรส์ผู้ดำเนินตามจิตสำนึกของตน ก็ต้องเข้าคุกไป พวกแบบติสต์ก็เสี่ยงอันตรายเป็นพิเศษจากพวกโปรเตสแตนต์บางนิกายที่เป็นใหญ่ ชายหญิงที่นับถือศาสนาต่างๆ ซึ่งบังเอิญเป็นชนส่วนน้อยในบางถิ่นบางที่ ก็ถูกห้ำหั่นบีฑา เพราะเหตุที่ยืนหยัดในการบูชาพระผู้เป็นเจ้าตามแนวทางที่จิตสำนึกของตนกำหนดนำ ผู้ที่มีความคิดเห็นผิดแผกแตกแยกออกไปเหล่านี้ ถูกบังคับให้ต้องเสียภาษีศาสนาและภาษีบ้านเมือง เพื่อเอามาอุปถัมภ์บำรุงนิกายศาสนาที่รัฐอุ้มชู ซึ่งมีศาสนาจารย์ไปเที่ยวเทศนาคำสอนอันแสบร้อน ที่มุ่งจะเสริมสร้างความเข้มแข็งมั่นคงให้แก่นิกายของตน ด้วยการก่อให้เกิดความชิงชังอย่างร้อนแรงแก่ผู้ที่คิดผิดแผกออกไป
These practices became so commonplace as to shock the freedom-loving colonials into a feeling of abhorrence. The imposition of taxes	ปฏิบัติการเหล่านี้ได้กลายเป็นสิ่งสามัญดาษดื่น ถึงขั้นที่สร้างความหวาดผวาแก่ชาวอาณานิคมผู้รักเสรีภาพ จนเกิดเป็นความรู้สึกขยาดแขยง การเรียกเก็บภาษีเพื่อเอามา

to pay ministers' salaries and to build and maintain churches and church property aroused their indignation. It was these feelings which found expression in the First Amendment. *[Excerpt from the opinion of the US Supreme Court, Everson v. Board of Education, 1947. Microsoft Encarta Encyclopedia 2001]*	จ่ายเป็นเงินเดือนของอาจารย์สอนศาสนาและมาก่อสร้างดูแลรักษาโบสถ์ พร้อมทั้งทรัพย์สินของโบสถ์เหล่านี้ ก่อให้เกิดความขุ่นข้องหมองใจแก่ชาวอาณานิคมเหล่านั้น ความรู้สึกเหล่านี้แหละ ที่แสดงออกมาเป็นข้อความใน **อนุบัญญัติข้อ ๑** (First Amendment) *[ข้อความตอนหนึ่ง จากมติของศาลสูงสุด คดีอีเวอร์สันเป็นโจทก์ฟ้องคณะกรรมการการศึกษา ค.ศ. 1947, Microsoft Encarta Encyclopedia 2001]*

นี่คือประวัติศาสตร์ความเป็นมาทางศาสนาอันขมขื่น ของสังคมอเมริกัน ที่เขาเตือนคนของเขาเองให้ระลึกทวนความทรงจำกันไว้มิให้ลืม จะได้รู้จักตัวเอง และเข้าใจเหตุผลของสิ่งที่มีในสังคมของตน

คนไทยก็ควรรู้เข้าใจภูมิหลังของเขานี้ แต่มิใช่เพื่อเลียนแบบเอามา หากเพื่อรู้เหตุผลของเขา ที่ต่างจากของเรา ทั้งเพื่อรู้จักเขาและเข้าใจตัวเราเอง แล้วจะได้ปฏิบัติได้ถูกต้อง ให้เป็นไปเพื่อประโยชน์สุข แก่ชีวิต และสังคมประเทศชาติ ตลอดจนเพื่อสันติสุขของโลกอย่างแท้จริง*

---

* เรื่องปัญหาศาสนากับรัฐ และสันติสุขของประชาชน ในประวัติศาสตร์โลก ได้เขียนสรุปไว้ในขอบเขตที่กว้างกว่านี้ ในหนังสือ *มองสันติภาพโลก ผ่านภูมิหลังอารยธรรมโลกาภิวัตน์* พ.ศ. ๒๕๔๒ (๒๒๓ หน้า)

- ปิดท้าย -

ธรรมดาคนก็ต่างกัน ได้มาสังสรรค์กันดี ก็มีไมตรีสัมพันธ์*

ในเรื่องที่พูดมานี้ มีแง่ที่ควรคิด หรือเป็นคติหลายอย่าง บางอย่างก็สำคัญมาก อย่างเรื่องท่าทีต่อความรู้ โดยเฉพาะในเรื่องศาสนาที่บางทีมีเหตุการณ์ร้ายๆ หรือเรื่องราวรุนแรงเข่นฆ่าในประวัติศาสตร์ แม้กระทั่งสงครามระหว่างศาสนา หรือไม่ได้มีความขัดแย้งอะไรกัน แต่เป็นเรื่องของการแผ่ขยายลัทธิศาสนา

พอจะพูดจะเล่าเรื่องราวเหล่านี้ บางทีบางท่านก็ไม่อยากให้พูด อยากให้เลี่ยง กลัวว่าจะเป็นการกระทบกระทั่งกัน อะไรทำนองนี้ ก็เลยปล่อยให้คนให้ประชาชนอยู่กับความไม่รู้ ให้ความรู้เลือนรางจางหาย คือหมดปัญญาไป แต่หมกปัญหาไว้ เป็นการบังตาบังปัญญาไม่ให้คนคิดแก้ปัญหาได้ถูกต้องถูกจุดถูกทาง

ในเรื่องนี้ จะต้องรู้จักแยกระหว่างความรู้ กับความรู้สึก หรือท่าทีที่เป็นอาการของความรู้สึก รวมทั้งท่าทีและวิธีปฏิบัติในการบอกเล่าหรือเปิดเผยความรู้นั้น

ความรู้เป็นความสัมพันธ์ของมนุษย์ต่อความจริง เป็นการปฏิบัติต่อความจริงด้วยการเข้าถึงมัน พูดได้ว่า **เป็นหน้าที่ของมนุษย์ที่จะรู้เข้าใจความจริง**

---

* คิดไว้ว่าจะพูดถึงการอยู่ร่วมกันของคนต่างลัทธิศาสนา แต่เห็นว่าข้อความต่อไปนี้ในหนังสือ ***ตามพระใหม่ไปเรียนธรรม*** ซึ่งเพิ่งพิมพ์ออกมาใหม่ มีสาระสำคัญตรงตามต้องการ ไม่ต้องพูดไม่ต้องเขียนอีก จึงคัดตัดมาลงไว้ เป็นส่วนแถมท้ายที่นี่ (***ตามพระใหม่ไปเรียนธรรม*** ภาค ๔, มิ.ย. ๒๕๖๐, หน้า ๕๐๐ – ๕๒๒; ซอยย่อหน้าเพิ่ม)

ความรู้ ความจริงที่รู้ เป็นกลาง ไม่เข้าใครออกใคร และเป็นของกลาง มันไม่มีความรู้สึก ความจริง ก็คือการที่เรื่องราวและสิ่งทั้งหลายเป็นของมันอย่างนั้นๆ ไม่ว่าคนจะรู้หรือไม่ มันก็เป็นของมันตามที่มันเป็นอย่างนั้นๆ มันไม่ขึ้นต่อความชอบใจหรือไม่ชอบใจของคน จึงอยู่ที่คนว่าจะต้องอยู่กับความรู้ สู่ปัญญา ไม่ไปกับความรู้สึก ถ้าคนรู้มัน คือรู้ความจริงของมัน เขาก็จะปฏิบัติจัดการเรื่องราวได้ถูกต้องและได้ผลดีที่ประสงค์ ถ้าเขาไม่รู้ความจริง ไม่มีความรู้ ก็เป็นความล้มเหลว ความไร้ผล เป็นความผิดพลาดผิดทาง ของเขาเอง

ยิ่งรู้ละเอียดชัดเจนโยงสัมพันธ์เห็นทั่วระบบตลอดกระบวน ก็ยิ่งปฏิบัติจัดการเช่นแก้ไขปรับเปลี่ยนปรุงแปรจัดสรรและสร้างสรรค์ใหม่ได้เต็มตามที่คิดหมาย แต่ถ้าเขาไม่รู้ เขาก็ขาดปัญญา แล้วก็ไม่รู้ว่าจะปฏิบัติจัดการอะไรอย่างไร จึงเป็นหน้าที่ของคนนี้เองที่จะต้องรู้มัน คือรู้ความจริงของมัน เป็นอันว่าคนต้องรู้เข้าใจ ต้องถึงความจริง ต้องมีปัญญา จึงจะแก้ปัญหาและทำการทั้งหลายได้ถูกต้องสำเร็จผล

ยิ่งเป็นเรื่องใหญ่ๆ เป็นการแก้ปัญหา เป็นการปฏิบัติจัดการต่างๆ ของหมู่คน ของชุมชน ของสังคม ของประเทศ ของโลก ก็ต้องให้คนจำนวนมากมายเหล่านั้น หรือถ้าไหว ก็ทั้งหมดนั้นมีความรู้เข้าใจ ถึงความจริง จึงต้องมีการบอกเล่า ที่เรียกว่าให้ความรู้ เผยแพร่ข่าวสาร และเอาความรู้มาใช้ในการพิจารณาปรึกษาหารือในการที่จะแก้ปัญหาและปฏิบัติจัดการต่างๆ คือต้องเอามาพูดกันได้ด้วย และพูดให้ได้อย่างดีอย่างที่ว่าแล้ว ความรู้ความจริงที่รู้ ปัญญาที่รู้เข้าใจความจริงนั้น มันไม่มีความรู้สึก ไม่มี

ท่าทีอย่างใดๆ มันเป็นกลาง มันเป็นของมันอย่างที่มันเป็น มันไม่เข้าใครออกใครทั้งนั้น ปัญหาอยู่ที่ตัวคนนั้นเอง คือใจของเขา ที่มีความรู้สึก แล้วก็มีท่าที แล้วก็ตั้งเจตนาที่จะคิดร้าย คิดดี จะรัก จะโกรธ จะเกลียด จะชิงชัง อยากทำดีทำร้ายอย่างไรๆ

ในเมื่อความรู้ การเข้าถึงความจริง การมีปัญญา เป็นของจำเป็นสำหรับการแก้ปัญหาและการปฏิบัติจัดการให้สำเร็จบรรลุผล จึงต้องบอกเล่า เปิดเผย บรรยาย แจกจ่ายให้ความรู้แก่คนทั้งหลาย จนถึงแก่มวลประชาชน ส่วนการที่จะไม่ให้เกิดผลร้ายก็อย่างที่ว่า ต้องไปแก้ที่ตัวคน คือใจของเขา ไม่ให้เกิดมีความรู้สึกและท่าทีที่ไม่ดี ที่ไม่เป็นกุศล เช่นเมื่อรู้เรื่องราวที่เกี่ยวข้องมาถึงตัวหรือพวกของตนในทางลบ ในทางที่กระทบ ก็ไม่เกิดความรู้สึกในทางร้าย เช่น โกรธเกลียดชิงชังอยากทำลายใครๆ คิดแต่จะแก้ปัญหา

อันนี้เป็นงานของการศึกษา ที่จะฝึกคนให้รับรู้ หรือเจอสถานการณ์ รับประสบการณ์ พูดง่ายๆ ว่ารับรู้ เพื่อปัญญาล้วนๆ แท้ๆ โดยไม่เกิดมีความรู้สึก หรือท่าทีที่เป็นไปด้วยความรู้สึกในทางลบทางร้าย คือที่เป็นอกุศล ทางโลภะ โทสะ โมหะ และถ้าเก่งจริง ก็ให้สามารถมีความรู้สึกที่ดีงาม มีเมตตา มีท่าทีที่เอื้อหรือนำไปสู่การแก้ปัญหา ตรงนี้ต่างหากที่จะต้องเอาใจใส่แก้ไขจัดการไม่ใช่มัวไปหวาดกลัวและกีดกั้นความรู้

ก็อย่างที่ว่าแล้วอีกนั่นแล คือ นอกจากบอกเล่า-หา-ให้ความรู้กันแล้ว ในที่ประชุมเป็นต้น แม้มีฝ่ายมีพวกที่แตกต่าง

ขัดแย้ง ก็ต้องเอาความรู้เอาความจริงมาพูดกันได้ด้วย และพูดให้ได้อย่างดี โดยฝึกคนให้รู้จักพูดกันและฟังกันอย่างเป็นมิตร และร่วมใจกันในการแก้ปัญหา

ไม่ใช่พูดอะไรขัดหรือกระทบไม่ได้ ต้องตีกัน ต้องฟาดต้องฟัดกัน แต่ให้สามารถมีท่าทีที่ดี มุ่งแก้ปัญหา ปรารถนาความดีงาม ความสงบสุขร่วมกัน เป็นมิตรกัน ตั้งแต่ที่ว่ารู้ ไม่ใช่เพื่อโกรธเกลียดเคียดแค้น แต่เพื่อเข้าใจกัน รู้บทเรียน และหาทางแก้ปัญหาได้ถูก

พูดสั้นๆ ว่า หาความรู้ ให้ความรู้ พูดความจริงกัน ฟังกันโดยไม่ทะเลาะกัน ไม่ตีกัน

การหาความรู้ และพูดความจริงกันได้ ฟังกันได้ ในการร่วมกันแก้ปัญหาความขัดแย้งนี้ เป็นการฝึกมนุษย์ในขั้นที่สำคัญของอารยธรรม มนุษย์ที่ว่าพัฒนาต้องมาให้ถึงขั้นนี้

แต่เวลานี้ ในโลกที่ว่าพัฒนาอย่างมากแล้วนี้ ที่มนุษย์ผู้เจริญเรียกตัวว่าเป็นอารยชน พูดกันนักหนาว่าจะแก้ปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงทั้งหลายให้สำเร็จ เพื่อนำพาโลกไปสู่สันติภาพ ให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสันติสุข แต่ในสภาพที่เป็นจริงปรากฏว่าแม้แต่บรรดาประเทศที่ว่าเจริญนำหน้าพัฒนาแล้วอย่างสูง ก็ยังพูดจาแก้ปัญหากันไม่ได้ ยังเอาความจริง เอาความรู้มาใช้ในการแก้ปัญหาไม่ได้.....ให้มนุษย์พัฒนาตนให้มีปัญญาที่รู้เข้าใจเข้าถึงความจริง และด้วยจิตใจที่ซื่อตรงมีเมตตา จึงใช้ปัญญานั้นแก้ปัญหาความขัดแย้งความรุนแรง ด้วยท่าทีของความเป็นมิตรที่จะให้มนุษย์อยู่ร่วมเสมอสมานกันในสันติสุขด้วยไมตรี... ...ที่เล่ามานี้ จะให้เห็นว่า ชาวตะวันตกอย่างอเมริกานั้น (แม้จะมีประวัติศาสตร์แห่งการกดขี่ ข่มเหง รบราฆ่าฟัน ห้ำหั่นกันมาอย่างดุร้าย

ทารุณ โหดเหี้ยมมากมาย – *สรุปความก่อนหน้านี้*) ก็มีข้อดีที่สำคัญ คือความนิยมปัญญา ใฝ่หาความรู้ และเขาก็ปฏิบัติมาได้ดีไม่น้อยนัก ในเรื่องการค้นคว้าหาความจริง พยายามรู้เข้าใจและบอกไว้ให้รู้กัน ทำให้เจริญด้วยศาสตรวิทยา

แม้แต่ภูมิหลังรากเหง้าของพวกตัว ก็จะรู้ให้ได้เต็มทั่วและตรงตามที่มันเป็น โดยเปิดเผยให้รู้กัน อย่างไม่ขึ้นต่อความรู้สึก ไม่ต้องมีอาการของจิตใจที่คนไทยเรียกกันว่าอารมณ์ ไม่แล่นไปกับความชอบใจหรือไม่ชอบใจ โดยมุ่งเพื่อประโยชน์ทางปัญญา ที่จะรู้จุดเห็นทางแก้ปัญหา และสร้างสรรค์พัฒนากันสืบต่อไป

แต่อย่างที่ว่าแล้ว ต้องอยู่กับความรู้ มิใช่ถูกความรู้สึกพาไป เดินหน้าไปกับปัญญา ไม่ค้างคาอยู่กับอารมณ์ แล้วด้วยจิตใจที่รักษาไว้ดี ตั้งท่าทีให้ถูกต้อง ไม่ใช่ด้วยโกรธแค้นชอบชัง แต่ด้วยเจตนาที่จะป้องกันแก้ไขปัญหา มีเมตตาไมตรีปรารถนาดีต่อเพื่อนมนุษย์ ก็เอาความรู้นั้นมาใช้ในทางของปัญญา ด้วยเจตนาที่ดีงาม ที่มุ่งจะแก้ปัญหาและทำการสร้างสรรค์

การศึกษาก็คือ และเป็นหน้าที่ของมัน ที่จะต้องฝึกต้องสอนให้คนค้นหาความรู้ โดยให้เป็นเรื่องของปัญญาที่จะเข้าถึงความจริง ในขณะที่ทางด้านจิตใจ ก็ไม่หวั่นไหว ไม่ถูกชักพาไปด้วยความรู้สึกที่จะมีท่าทีแห่งความโกรธ เกลียดชัง โลภ หลง เป็นปฏิปักษ์ เป็นศัตรู เป็นต้น และเมื่อได้เมื่อมีความรู้นั้นแล้ว ก็มีความเข้าใจ เห็นใจ พร้อมกับความไม่ประมาท และคิดที่จะใช้ความรู้นั้นในการแก้ปัญหา และสร้างเสริมสันติสุข

ปัจจุบัน ในโลกแห่งข่าวสารข้อมูล ถ้าคนไม่มีความรู้ หรือรู้ไม่ถึง ไม่หาความจริง ก็อยู่กับข่าวลือ หรือไม่ก็ข่าวลวง อยู่แค่

ข่าวสาร ความรู้ไม่ได้ ปัญญาไม่ถึง พร่ำ information แต่ knowledge ไม่ได้ wisdom ไม่มี

จึงอย่าอยู่แค่ข่าวสาร “เขาเล่าว่า” ต้องไปถึงปัญญา ให้รู้ความจริง อย่าอยู่กับข้อมูลอย่างผู้ถูกกระทำ แต่ต้องสามารถเป็นนายผู้ใช้มัน เป็นผู้กระทำต่อข้อมูลข่าวสารให้เกิดผลในทางสร้างสรรค์

เมื่อศึกษาหาความรู้ไป ก็เป็นธรรมดาว่าจะต้องพบเรื่องดี เรื่องร้าย เรื่องน่าชอบใจและไม่น่าชอบใจ ก็จะได้ฝึกตัวฝึกใจฝึกปัญญาเรื่อยไป

นอกจากฝึกใจฝึกปัญญาข้างในแล้ว ก็ฝึกการที่จะแสดงออกมาข้างนอกด้วย เริ่มตั้งแต่ท่าที ที่จะต้องสุภาพเข้มแข้งมั่นคง แล้วก็มีอาการแห่งไมตรี มีความจริงใจ พูดออกมาด้วยความรู้ หรือพูดจาบนฐานของความรู้

จะพูดอะไร ก็ค้นหาความรู้ในเรื่องนั้นให้เพียงพอ หรือให้ชัดเจน และพูดอย่างที่ท่านสอนเป็นหลักใหญ่ไว้ว่าให้เป็น “ปิยวาจา” ทั้งจริง ทั้งนุ่มนวลชวนใจให้มาพบปะพูดจาใช้ปัญญาร่วมกันคิดการแก้ปัญหา และช่วยกันทำกิจทำการ

มนุษย์จะต้องเจริญพัฒนาจนถึงขั้นที่ว่า เมื่อมีความขัดแย้งหรือเกิดปัญหาต่อกัน ก็มาพูดจากัน สามารถบอก สามารถฟังความจริงกันต่อหน้า มีความจริงใจและร่วมใจ ที่จะใช้ปัญญาช่วยกันแก้ปัญหา และทำการที่จะให้ลุถึงความดีงามและประโยชน์สุขร่วมกัน

ถ้าพัฒนามนุษย์ให้ถึงขั้นนี้ไม่ได้ โลกนี้ก็ไม่มีทางลุถึงสันติสุข และจะเรียกว่ามีอารยธรรมแท้จริงไม่ได้